

Jaarverslag

2019

Pensioenfonds
Detailhandel

Jaarverslag

2019

Pensioenfonds
Detailhandel

Inhoud

Bestuursverslag:

Missie, visie en strategie5

Hoofdstuk 1

Ontwikkelingen in 2019.

Woord van de voorzitters 7
Cijfers 2019 in een oogopslag.....8
Het jaar in 't kort..... 10
Ontwikkelingen in 2019 (tijdsbalk) 16
Uitbraak COVID-19 crisisplan..... 19
Ontwikkelingen dekkingsgraad.....23
Beleidsdekkingsgraad..... 23
Reële dekkingsgraad.....24
Dekkingsgraad, herstelplan en feitelijk herstel24
Herstelplan.....24

Hoofdstuk 2

Zo bouwen deelnemers pensioen bij ons op.

Wie bouwt pensioen bij ons op27
Premie en verplichte pensioenregeling28
Aanvullende pensioenregeling28
Afzonderlijke premie28
Aanvullende regelingen VPL.....28
In eigen hand (keuzemogelijkheden).....29
Optiekbedrijven29
Schoenmakerij31
Wonen31
Alle wijzigingen op een rij.....31

Hoofdstuk 3

Communicatie.

Pensioen zo persoonlijk mogelijk maken.

Communicatiebeleid33
Mediabeleid.....37
Communicatiejaarplan.....38
Middelen40
Communicatie 2019.....41

Hoofdstuk 4

Financieel beleid.

Premiebeleid en toeslagen42
Toeslag 201944
Toeslagen afgelopen 5 jaar.....45

Pensioenvermogen en voorzieningen.....45
Actuariële analyse47
Beleggingen49
Monetair beleid50
Financiële markten50
Vooruitblik 202051
Beleggingscyclus52
Portefeuilleconstructie.....52
Rendementen53
Portefeuillewaarde.....55
Z-score en performance toets.....55
Maatschappelijk verantwoord beleggen56
Maatschappelijk verantwoordelijke beleggingsdoelstellingen en -ambities.....57
Convenanten, richtlijnen en wetgeving58
Toekomstige ontwikkelingen59
Implementatie van MVB-beleid.....59
Primeur: het Dutch Engagement Network.....64
Engagement op vastgoed.....65
Impact beleggen66
Directe impact66
Indirecte impact66
Stemmen en engagement.....67
Corporate Governance en stemmen.....71
Duurzaamheidsprestaties vastgoedbeleggingen72
Beursgenoteerd vastgoed.....73
Niet-beursgenoteerd vastgoed.....73
Uitvoeringskosten76
Gestegen kosten pensioenbeheer.....77
Kosten vermogensbeheer78

Hoofdstuk 5

Risicomanagement.

Risico Management Raamwerk (RMR).....81
Wat is risico.....82
Wat is risicomanagement82
Waarom risicomanagement82
Risicohouding83
Renterisico84
Aandelenrisico en onroerend goed risico.....85
Valutarisico86
Kredietrisico86
Liquiditeitsrisico.....86

Tegenpartijrisico87
Inflatierisico.....87
Operationele risico's88
Actuariële risico's.....88
Integriteitsrisico's88
Dwangsom of boetes.....89
Hoofdstuk 6
Goed pensioenfondsbestuur.
Goed pensioenfondsbestuur.....91
Bestuur92
Zelfevaluatie92
Onafhankelijkheid bestuur92
Naleving wet- en regelgeving92
Geschillen93
Code pensioenfondsen93
Monitoringscommissie Code Pensioenfondsen.....94
Naleving Code Pensioenfondsen94

Hoofdstuk 7

Verslag van het Verantwoordingsorgaan.

Verslag van het Verantwoordingsorgaan 96

Hoofdstuk 8

Verslag van de Raad van Toezicht.

Verslag van de Raad van Toezicht 102

Jaarrekening

112

Hoofdstuk 9

Balans per 31 december 2019 na resultaatbestemming.....112
Staat van baten en lasten.....113
Kasstroomoverzicht en samenstelling geldmiddelen114
Toelichting op de jaarrekening116
Grondslagen voor waardering activa en passiva118
Grondslagen voor bepaling van het resultaat120
Toelichting op de balans.....123
Vastgoedbeleggingen.....124
Aandelen en vastrentende waarden125
Obligaties, derivaten en type contracten126
Verdeling over vastgoed, aandelen, vastrentende waarden, derivaten en overige beleggingen128

Vorderingen.....129
Stichtingskapitaal en reserves130
Herstelplan en technische voorzieningen131
Rentetoevoeging132
Pensioenregeling en toeslagverlening.....134
VPL-schulden.....135
Derivaten, overige schulden en oplopende passiva136
Ontwikkeling dekkingsgraad138
Vereiste dekkingsgraad139
Beleggingsrisico140
Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen148
Toelichting op de staat van baten en lasten over 2019.....149
Kostendeekkende premie149
Premies.....150
Beleggingsresultaten.....151
Overige baten, pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten..152
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen154
Statutaire regelingen voor saldo baten en lasten155
Gebeurtenissen na balansdatum.....156

Hoofdstuk 10

Overige gegevens159
Actuariële verklaring160
Controleverklaring van de onafhankelijk accountant162
Bijlage bij controleverklaring168
Meerjarenoverzicht170
Over het pensioenfonds.....172
Organogram van het pensioenfonds.....176

Missie, visie en strategie

Missie

Het pensioenfonds heeft tot doel om de uit de pensioenovereenkomsten en reglementen voortvloeiende verplichtingen jegens de (ge-
wezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen, dit overeenkomstig de statuten en relevante wetgeving en tevens in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien.

Visie

Het pensioenfonds is van mening dat zij op weg is:

- I. Naar een consolidatie van pensioenfondsen, met name binnen de marktsectoren van bedrijfstakpensioenfondsen. Pensioenfonds Detailhandel wil een sturende rol spelen in de sector handel.
- II. Van een moeilijk te begrijpen onpersoonlijke pensioenregeling naar een makkelijk te begrijpen meer op individuele leest geschoeide uitvoering, waardoor deelnemers direct het belang van hun pensioen ervaren.
- III. Naar het continu (foutloos) online en real-time beschikbaar zijn van de (toekomstige) pensioensituatie van de deelnemer.
- IV. Naar afnemende marktwerking in de commerciële pensioenuitvoering.

V. Naar een omgeving waar de Informatie- en Communicatie Technologie (ICT) een cruciale rol speelt.

VI. Naar een pensioenstelsel met een combinatie van collectieve en individuele elementen.

Strategie

De snel veranderende wereld, gedreven door technologie en informatie (en de mogelijkheden die daardoor ontstaan), zorgen voor hogere verwachtingen van deelnemers en werkgevers. Dit betekent dat onze organisatie zo wendbaar mogelijk moet zijn. Om die reden is in 2017 een strategie-executie model ontwikkeld, waarbij het mogelijk is om kortcyclisch te sturen.

Een aantal van de projecten die uit die strategie-executie voortkomen, lees je terug in dit jaarverslag. Denk aan de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index, de nieuwe IT-omgeving voor pensioenadministratie en de overgang naar de nieuwe custodian Northern Trust met ingang van 1 januari 2019.

Ontwikkelingen in 2019

Woord van de voorzitters

Stel dat je op ieder moment van de dag je opgebouwde pensioen kunt bekijken. En stel dat je veranderingen in je persoonlijke situatie zelf mag doorvoeren en niet meer afhankelijk bent van tijdrovende en onduidelijke administratieve procedures. Sterker nog; je weet meteen wat het voor je pensioen betekent als je meer of minder gaat werken of eerder dan wel later wilt stoppen. Vergroot dat de betekenis van je pensioen? De betrokkenheid bij je inkomen voor later?

Het zijn vragen die Pensioenfonds Detailhandel in de afgelopen jaren heeft onderzocht. Conclusie?

Deelnemers en werkgevers verwachten veel meer van ons dan we tot nu toe kunnen waarmaken. Om aan deze verwachtingen te kunnen voldoen heeft het bestuur van Pensioenfonds Detailhandel besloten dat er een nieuw technisch platform voor pensioenen nodig is. Hiermee is de administratieve uitvoering op de toekomst voorbereid, robuuster en goedkoper gemaakt. Zo kunnen deelnemers straks eenvoudiger op eigen houtje veranderingen doorvoeren of in gang zetten, checken hoeveel pensioenrechten ze hebben opgebouwd en meteen zien wat dit betekent als ze met pensioen gaan. Daarnaast worden werkgevers met slimme tools in staat gesteld het pensioen van werknemers veel efficiënter te organiseren.

Om deze stap mogelijk te maken, neemt Pensioenfonds Detailhandel in 2021 afscheid van de huidige uitvoerder TKP en gaat verder met Capgemini, dat behalve uitvoerder ook techniek- en innovatiepartner van het pensioenfonds wordt.

Andere grote stappen die Pensioenfonds Detailhandel in 2019 heeft gezet, zijn de introductie van een eigen Duurzaamheidsindex en de oprichting van het Dutch Engagement Network.

Eerstgenoemde, de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index, is een speciaal ontwikkelde benchmark voor beleggingen in aandelen in ontwikkelde markten die zich nadrukkelijk richt op vier duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties: klimaatverandering, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en goed bestuur. Laatstgenoemde, de Dutch Engagement Network, stimuleert bedrijven waarin wordt belegd tot

een duurzamere bedrijfsvoering en is een initiatief dat samen met Pensioenfonds Horeca & Catering is ontwikkeld.

Inmiddels wordt 7,5 miljard euro van het vermogen van Pensioenfonds Detailhandel belegd via de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index. De progressie hiervan is te zien in de jaarcijfers. Zo zijn de CO2-productie en exposure naar fossiele brandstofreserves in onze beleggingsportefeuilles met de helft afgenomen en steeg het aandeel 'groene omzet' met 10 procent. Met een rendement van 26,8 procent kijkt Pensioenfonds Detailhandel terug op een goed beleggingsjaar. Zelfs de beleidsdekkingsgraad bleef ondanks de lage rentestand op een acceptabel niveau. Eind december 2019 stond deze op 109,6%.

De wereldwijde uitbraak van het COVID-19 (corona) virus in het begin van 2020 heeft grote maatschappelijke, economische en financiële gevolgen, dus ook voor ons. De dekkingsgraad daalde bijvoorbeeld sterk door de dalende beurzen in maart, maar herstelde daarna weer sterk in april. Veel aangesloten werkgevers hebben tijdelijk hun deuren moeten sluiten, met sterke omzetsdalingen tot gevolg. Voor deze werkgevers is een betalingsregeling mogelijk om de ontvangsten van de uitkeringen van de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) te kunnen gebruiken voor de pensioenpremies. Wat ons voor de rest van 2020 te wachten staat is nog zeer onzeker.

24 juni 2020
Henk Van der Kolk
Werknemersvoorzitter

André Snellen
Werkgeversvoorzitter
Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

Kerncijfers

Cijfers 2019 in een oogopslag

Van de reserves tot de uitkeringen. Van het belegd vermogen tot de beleggingsovereenkomsten. Dit zijn kerncijfers van Pensioenfonds Detailhandel in 2019.

FINANCIËLE GEGEVENS					
(bedragen x € 1.000)	2019	2018	2017	2016	2015
	€	€	€	€	€
Feitelijke premie	763.608	678.508	552.454	446.477	449.098
Zuiver kostendekkende premie	970.685	874.762	782.589	636.898	536.974
Gedempte kostendekkende premie	581.408	545.276	468.114	435.102	406.674
Uitkeringen	370.846	335.256	321.238	301.474	282.856
Pensioenuitvoeringskosten	34.120	26.153	27.666	27.253	31.127
Belegd vermogen	27.957.708	20.779.118	20.335.545	19.555.247	17.282.646
Beleggingsopbrengsten*	5.798.528	88.639	621.378	2.236.194	-70.742
Bruto rendement op totale beleggingen	26,82%	0,55%	3,24%	13,62%	-0,55%
Bruto rendement op beleggingen exclusief valuta en rente hedge	17,33%	-0,33%	4,32%	8,84%	4,11%
Benchmark	26,61%	-0,34%	4,12%	8,70%	4,09%
Z-score	0,17%	0,04%	0,12%	0,13%	0,29%
Reserves	3.009.695	1.237.109	2.028.092	1.209.052	945.490
Voorziening pensioenverplichting	24.948.013	19.542.009	18.307.453	18.058.214	15.794.314
Aanwezige dekkingsgraad	112,1%	106,3%	111,1%	106,7%	106,0%
Beleidsdekkingsgraad	109,6%	110,6%	109,6%	104,7%	109,8%
Vereiste dekkingsgraad	117,3%	118,3%	119,0%	118,4%	118,6%
RESULTAAT	1.772.586	-790.983	819.040	263.562	-1.364.202

Groei van het aantal deelnemers en het belegd vermogen

Het jaar in 't kort

Met een beleggingsrendement van 26,8 procent kijken we terug op een uitstekend beleggingsjaar. Ook sloten twee bedrijfstakpensioenfondsen zich bij ons aan. Het belegd vermogen steeg van 20,8 naar 28,0 miljard euro.

1 Belegd vermogen groeit naar 28 miljard euro

Begin 2019 sloten Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie (PSL) en Bedrijfstakpensioenfonds voor de Drankindustrie (Dranken) zich bij ons aan. Mede door de aansluiting van Dranken en PSL is ons belegd vermogen gegroeid naar 28 miljard euro. De waarde van alle (opgebouwde) pensioenen is vanaf 1 januari 2019 overgedragen. Dit betekent dat werknemers uit deze sectoren hun pensioen nu bij Pensioenfonds Detailhandel opbouwen.

2 26,8 procent beleggingsrendement

In het jaar dat de Nederlandse grootbanken de doorvoering van een negatieve rente aankondigden, noteerden aandeelhouders het mooiste beursjaar van het decennium. Zo sloot de aandelenbenchmark 30,8 procent hoger af. Mede door dit gunstige beursklimaat en de stevige bijdrage aan het rendement van de afdekking van het renterisico, wisten we daarmee een plus van 26,8 procent op onze beleggingen te realiseren. Exclusief de afdekking van valuta- en renterisico betreft het rendement 17,3 procent.

3 Rente blijft dalen

Om pensioen te laten meegroeien met de prijsstijgingen in de markt moeten pensioenfondsen minstens een beleidsdekkingsgraad van 110 procent halen. Vanaf dat moment mag er een gedeeltelijke indexatie worden doorgevoerd. Omdat het leven ieder jaar een stukje duurder wordt, willen wij het liefst ieder jaar de pensioenen met het prijspeil laten meestijgen. Door de blijvend lage rente, hebben we dat helaas niet kunnen realiseren. Afgelopen jaar is die rente verder gezakt van 1,5 naar 0,9 procent. In 2019 behaalden wij een beleidsdekkingsgraad van 109,6 procent en noteerden eind december een dekkingsgraad van 112,1 procent.

4 Groei van het aantal deelnemers

Het aantal deelnemers groeide van 300.479 deelnemers in 2018 naar 308.000 in 2019. Die groei is voornamelijk te danken aan de aansluiting van Dranken en PSL. Een tegenovergestelde ontwikkeling was te zien bij het aantal gewezen deelnemers, zogeheten slapers: dit aantal daalde van 812.652 naar 802.0939. Ondanks een toename door de aansluiting van Dranken en PSL daalde het aantal door het vervallen van zeer kleine pensioenen. Voornamelijk door de aansluiting van Dranken en PSL steeg ook het aantal gepensioneerden van 103.321 naar 114.945. Het aantal werkgevers is ongeveer gelijk gebleven: 32 duizend.

5 Investering in nieuw technologisch platform

Om de uitvoering van pensioenen goedkoper en robuust te maken, heeft het bestuur in 2019 besloten een nieuw technologisch platform te laten bouwen. Met de nieuwste technologische ontwikkelingen is het platform klaar voor de toekomst. Deelnemers kunnen straks eenvoudiger zelf veranderingen doorvoeren of in gang zetten, checken hoeveel pensioenrechten ze hebben opgebouwd en meteen zien wat dit betekent als ze met pensioen gaan. Daarnaast worden werkgevers met slimme tools in staat gesteld het pensioen van werknemers veel efficiënter te organiseren. Om deze grote stap te zetten, is gekozen voor Capgemini. Deze Frans-Nederlandse organisatie levert de technologische mogelijkheden én meer vrijheid om daar zelf invloed op uit te oefenen. Door de overstap nemen we in 2021 afscheid van de huidige uitvoerder TKP.

6

Tijdelijke toename kosten per deelnemer

Om de kosten de komende jaren structureel laag te houden zijn we in 2019 gestart met de investering in een nieuw pensioenplatform en de overgang van TKP naar Capgemini.

Met onze totale vermogensbeheerkosten komen we uit op 15 basispunten. Dat is in vergelijking met het kostenpatroon van andere pensioenfondsen nog steeds een getal dat tot de laagste in pensioenland behoort.

7

Wereldprimeur: een index voor de aandelenportefeuille op basis van de eigen duurzaamheidscriteria van Pensioenfonds Detailhandel.

Pensioenfonds Detailhandel volgt een passief beleggingsbeleid waarbij niet wordt geprobeerd om, vaak tegen hoge kosten, andere aandeelhouders te 'verslaan' maar waarbij de index zo goed mogelijk wordt gevolgd. Indexbeleggen heeft als nadeel, dat je alle bedrijven die in de index voorkomen in portefeuille hebt, ook de minder duurzame bedrijven. Dat probleem wilden we verhelpen. Daarom hebben we op basis van de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN, met FTSE Russel, de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index ontwikkeld. In deze index worden de duurzame prestaties van de bedrijven meegenomen in de samenstelling van de index. Hiermee kunnen we bedrijven die slecht presteren op de duurzaamheidsdoelen van de VN 'onderwegen'. En ondernemingen die goed presteren 'overwegen'. De beleggingsportefeuille die nu binnen de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index wordt belegd, vertegenwoordigt een waarde van 7,5 miljard euro. Op termijn is het de bedoeling dat ook de andere aandelen en obligatieportefeuilles via SDG Aligned-indexen worden belegd.

8

Niet opgevraagde pensioenen

Omroep MAX besteedde in december 2019 aandacht aan 'vergeten pensioenen'. Dit zijn pensioenen die ooit zijn opgebouwd, maar niet kunnen worden uitbetaald omdat de pensioengerechtigden zich niet melden en onvindbaar zijn. Henk van der Kolk, werknemersvoorzitter Pensioenfonds Detailhandel, vroeg in de uitzending aandacht voor dit fenomeen. Alle pensioenfondsen samen hebben 191.000 niet-uitgekeerde pensioenen op de plank liggen. Het bedrag aan pensioen varieert van enkele honderden euro's tot zelfs tienduizenden euro's. Ook Pensioenfonds Detailhandel heeft niet opgevraagde pensioenen. Deels gaat het om mensen die in het buitenland wonen en daarvoor moeilijk vindbaar zijn. Maar ook deelnemers die altijd in Nederland hebben gewoond, blijven soms buiten beeld terwijl vaak wel jarenlang pensioenpremie is betaald. Wij doen ons uiterste best om deze mensen te vinden. Vaak gaat het om pensioenen die zijn opgebouwd vóór midden jaren 80, toen het sofinummer (het tegenwoordige Burgerservicenummer) werd ingevoerd. In 2019 zijn bijna 2000 deelnemers met niet opgevraagde pensioenen gevonden en is er uitgekeerd.

9

Pensioenregeling en premie

De opbouwpercentages zijn voor 2019 verlaagd. Uit een tussentijdse toetsing is gebleken dat de hoogte van de premiedekkingsgraad van Pensioenfonds Detailhandel niet voldoet aan de eerder gemaakte afspraken met de sociale partners, hierdoor stijgt de totale premie naar 22,5% en daalt het opbouwpercentage naar 1,56. De premiestijging komt voor rekening van de werkgever.

In 2020 blijven de premie en het opbouwpercentage gelijk. We houden er wel rekening mee dat in 2021 de premie omhoog moet en/of de pensioenopbouw omlaag. Dit komt vanwege de lage rente en omdat we moeten rekenen met lagere verwachte rendementen. Het is belangrijk om een goede balans te houden tussen de premie die voor de pensioenopbouw wordt betaald en de verplichtingen die hier tegenover staan. Het pensioenfonds is hierover met sociale partners in overleg via het Pensioen Platform Detailhandel.

10

Aansluiting van Dranken en PSL

Zowel Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Drankindustrie (Dranken) als Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder-, en Lederwarenindustrie (PSL) hebben in 2018 besloten om samen te gaan met Pensioenfonds Detailhandel. Dit betekent dat beiden:

- De verplichtstelling hebben ingetrokken per 1-1-2019 en Pensioenfonds Detailhandel op hetzelfde moment de verplichtstelling heeft uitgebreid met de verplichtstelling van Dranken en PSL.
- De aanspraken en rechten hebben overgedragen aan Pensioenfonds Detailhandel door middel van een Collectieve Waardeoverdracht (CWO).
- In liquidatie zijn en worden ontbonden.

Als gevolg van de CWO zijn in 2019 de beleggingen en verplichtingen van Dranken en PSL overgenomen door Pensioenfonds Detailhandel. Door het samengaan is het aantal deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden van Pensioenfonds Detailhandel in 2019 gestegen met respectievelijk ca. 6 duizend, 21 duizend en 9 duizend en is het aantal werkgevers met 400 gestegen. Aangezien ook de opgebouwde rechten overgaan naar Pensioenfonds Detailhandel is het vermogen toegenomen met een totale waarde van € 1,0 miljard.

11

Representativiteit aangetoond

Werkgevers en deelnemers zijn verplicht aangesloten bij Pensioenfonds Detailhandel. Eens per vijf jaar dient daarvoor te worden aangetoond dat het georganiseerde bedrijfsleven een belangrijke meerderheid van de werkzame personen vertegenwoordigt. Dit wordt de representativiteitstoets genoemd. Op 23 december 2019 heeft het Ministerie van Sociale Zaken en werkgelegenheid bevestigd dat representativiteit is aangetoond.

12

Implementatie IORP II

Met ingang van 13 januari 2019 is de IORP II regelgeving van kracht. Voor pensioenfondsen heeft dit met name impact op de governance van het pensioenfonds. IORP II vereist van pensioenfondsen dat zij hun organisatie inrichten met drie sleutelfuncties: interne audit, riskmanagement en actuariaat. In 2019 zijn verdere stappen gezet met de inrichting en uitvoering van de sleutelfuncties.

13

Advies commissie parameters

De Commissie Parameters heeft in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in juni 2019 een advies uitgebracht over methode van vaststellen van de rekenrente. Pensioenfondsen gebruiken deze rente voor de waardering van de verplichtingen. Voor verplichtingen op de lange termijn maken pensioenfondsen gebruik van de Ultimate Forward Rate (UFR). De Commissie Parameters heeft een nieuwe methodiek voor het bepalen van de UFR voorgesteld. Als deze nieuwe methodiek wordt ingevoerd, zal dit een negatief effect hebben op onze dekkingsgraad. De dekkingsgraad per eind 2019 van 112,1% zal op basis van deze nieuwe methodiek ongeveer 104% worden. De nieuwe UFR zal niet eerder worden ingevoerd dan 1 januari 2021. De Commissie Parameters heeft ook advies uitgebracht over de maximale rendementen waarmee gerekend mag gaan worden bij het maken van het herstelplan en het vaststellen van de kostendekkende premie. De maximale rendementen zijn lager komen te liggen waardoor de kostendekkende premie in de toekomst zal gaan stijgen. Voor het herstelplan heeft het weinig invloed omdat het pensioenfonds al gebruik maakte van lager verwachte rendementen. De rendementsparameters zijn ingegaan op 1 januari 2020.

Ontwikkelingen in 2019

In deze tijdslijn hebben we een aantal belangrijke momenten voor Pensioenfonds Detailhandel in een overzicht geplaatst.

januari

Als een van de enige bedrijfstakpensioenfonds verhoogt Pensioenfonds Detailhandel de pensioenen met ingang van 1 januari 2019. De indexatie bedraagt 0,1 procent.

maart

Oprichting van het Dutch Engagement Network, een samenwerking met andere pensioenfonds om bedrijven direct te stimuleren duurzamer te handelen.

mei

Bespreking project en pre-selectie ICT-onderneming bouw nieuw technologisch platform.

juli

Start van onderzoek representativiteit van Pensioenfonds Detailhandel voor de verplichtstelling.

september

Ruim 18.000 gepensioneerd brengen hun stem uit. Jan de Planque wint met een ruime meerderheid.

november

Partnership gesloten met Capgemini om de digitale pensioenuitvoering in te richten en vanaf 2021 uitvoering te geven aan de real time pensioenadministratie.

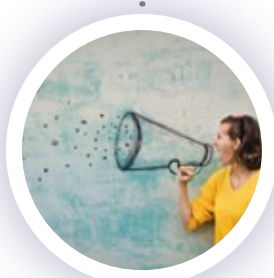
februari

Lancering eigen Duurzaamheidsindex de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index 7,5 miljard van het vermogen van het pensioenfonds wordt belegd in deze index.

april

Start voorbereidingen verkiezingsjaar nieuwe bestuurder namens de gepensioneerden van Pensioenfonds Detailhandel.

juni

Roel Beetsma herbenoemd als lid van de Raad van Toezicht.

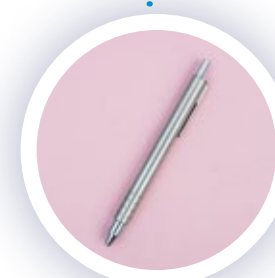
augustus

Verzending verkiezingskaart en stembiljetten naar meer dan 110.000 gepensioneerden van Pensioenfonds Detailhandel. Twee kandidaten: Cor Filippini en Jan de Planque.

oktober

Het nieuwe communicatiebeleid wordt vastgesteld.

december

Oproep op de nationale televisie van voorzitter Henk van der Kolk voor de vergeten pensioenen. Dit zijn pensioenen die ooit zijn opgebouwd, maar niet kunnen worden uitbetaald omdat de pensioengerechtigden niet te vinden zijn.

Uitbraak COVID-19 in 2020

Crisisplan werkt

De wereldwijde uitbraak van het COVID-19 (corona)virus heeft wereldwijd grote maatschappelijke, economische en financiële gevolgen, dus ook voor ons.

In het eerste kwartaal van 2020 kelderden de aandelenbeurzen en daalde de rente. In de periode februari - maart 2020 is de dekkingsgraad binnen 20 dagen met meer dan 10% punt gedaald. Daardoor is het financieel crisisplan van het pensioenfonds in werking getreden. Een van de acties was het instellen van een crisisteam vermogensbeheer dat twee keer per week overlegt over de mogelijk te nemen maatregelen en haar bevindingen heeft voorgelegd aan het bestuur.

[Lees verder >>](#)

Susan van Vlijmen

Naast het crisisteam vermogensbeheer zijn er een crisisteam pensioenuitvoering, een crisisteam incasso en een crisisteam projecten ingesteld. Deze teams zorgen voor continuïteit van de uitbestede activiteiten en projecten. Zodoende hebben we van de belangrijkste uitbestedingspartijen informatie ontvangen over hun crisisaanpak en die beoordeeld. De continuïteit van de dienstverlening van deze partijen is naar de huidige omstandigheden voldoende gewaarborgd.

Het crisisteam pensioenuitvoering heeft met de betrokken partijen geborgd dat de betaling van de pensioenuitkeringen door blijft gaan en wij bereikbaar blijven voor vragen van deelnemers en werkgevers.

Het crisisteam incasso heeft zich gebogen over de uitvoering van betalingsregelingen, om werkgevers extra tijd te geven de premienota's te voldoen, tot maximaal 60 dagen. Meer dan drieduizend werkgevers hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Een voorwaarde om in aanmerking te komen is de aanvraag voor de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW). De betalingsregelingen hebben namelijk als doel de pensioenpremies te kunnen voldoen met de NOW-uitkeringen.

Aangezien de premieontvangsten hoger zijn dan de uit te betalen pensioenen is er genoeg in kas om de pensioenen te blijven uitkeren. Daarnaast heeft de beleggingsportefeuille meer dan voldoende liquide middelen.

De duur en de impact van de corona-uitbraak is tijdens de samenstelling van dit jaarverslag nog onbekend

Om de tijdelijk lagere premieontvangsten op te vangen, is de liquiditeitsbuffer bij pensioenuitvoering verhoogd.

Het crisisteam projecten heeft met Capgemini een risicoanalyse uitgevoerd naar de impact van het coronavirus op de bouw van het nieuwe technologisch platform en op basis daarvan is onder meer het projectteam uitgebreid.

De duur en de impact van de corona-uitbraak is tijdens de samenstelling van dit jaarverslag nog onbekend. Het bestuur blijft de ontwikkelingen en de mogelijke impact op het pensioenfonds volgen. Feit is dat de dekkingsgraad van 112,1 procent eind 2019 is gedaald naar 103,8% eind mei 2020. Hoe dit zich verder zal ontwikkelen is uiterst onzeker. De dekkingsgraad aan het eind van 2020 bepaalt in hoeverre het pensioenfonds maatregelen moet doorvoeren.

**Beleidsdekkingsgraad:
de gemiddelde
dekkingsgraad over de
afgelopen 12 maanden**

Ontwikkelingen dekkingsgraad

Dekkingsgraad stijgt in 2019 van 106,3% naar 112,1%

De dekkingsgraad laat zien of Pensioenfonds Detailhandel genoeg geld heeft om alle pensioenen nu en in de toekomst te betalen. De dekkingsgraad wordt berekend door alle bezittingen van het pensioenfonds te delen door de pensioenverplichtingen (de pensioenaanspraken van alle deelnemers). De dekkingsgraad wordt uitgedrukt in een percentage.

De dekkingsgraad wordt maandelijks bepaald. Dit is een momentopname en daarom kan de maanddekkingsgraad behoorlijk schommelen. Deze schommelingen komen onder andere door ontwikkelingen op de financiële markten en de rente. Bij een dalende rente moet het pensioenfonds meer geld in kas hebben om in de toekomst alle pensioenen te kunnen betalen. Dit heeft een negatief effect op de maanddekkingsgraad. Stijgen de opbrengsten uit beleggingen? Dan neemt de hoeveelheid geld in kas toe en heeft dit een positief effect op de maanddekkingsgraad.

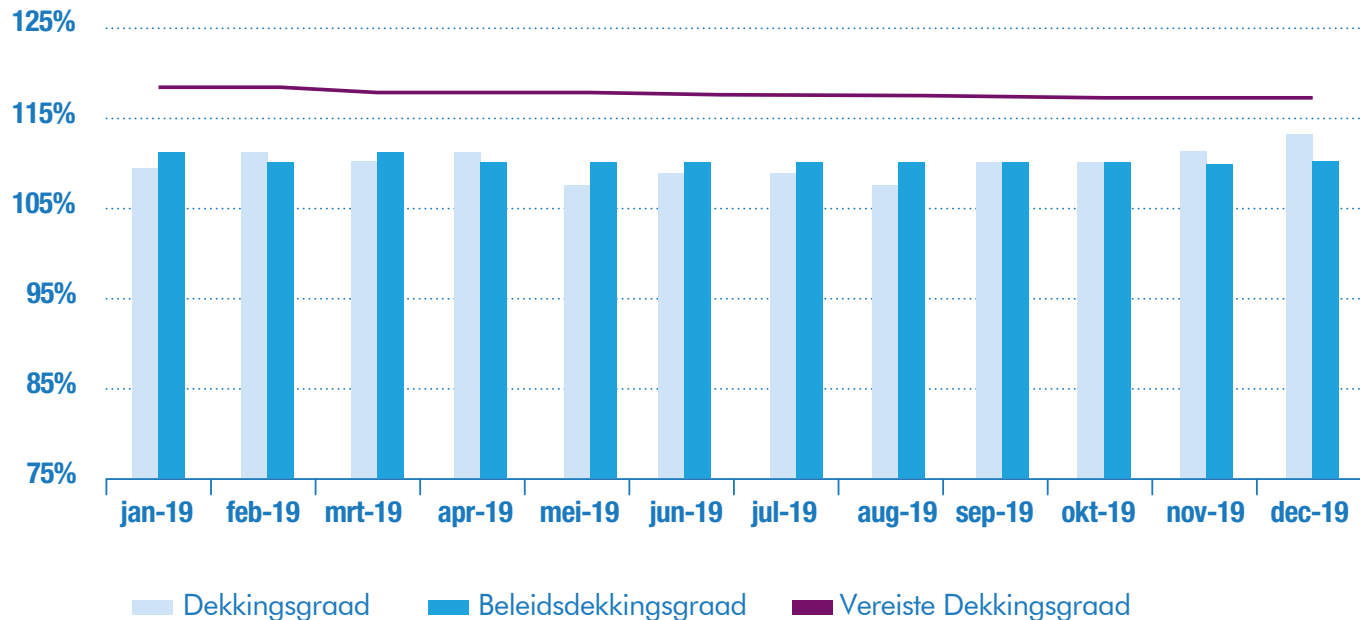
De dekkingsgraad is ultimo 2019 gestegen van 106,3% naar 112,1%. De stijging van de dekkingsgraad met 5,8% is, ondanks

de gedaalde rente, met name veroorzaakt door het hoge beleggingsrendement van 26,8%. 2019 was in tegenstelling tot 2018 een uitstekend jaar voor aandelen. De totale aandelenportefeuille steeg in 2019 met 30,7%.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden en geeft de verhouding weer tussen de bezittingen en de verplichtingen van het pensioenfonds. Hoe hoger de dekkingsgraad, hoe beter de financiële situatie. In 2019 is de beleidsdekkingsgraad gedaald ten opzichte van ultimo 2018; van 110,6 naar 109,6% per 31 december 2019.

Figuur 1
Ontwikkelingen binnen het herstelplan

Reële dekkingsgraad

In de reële dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij pensioenen volledig meestijgen met de prijzen, de zogeheten indexatiedekkingsgraad. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat een pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan betalen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad is gedaald van 89,6% naar 87,6%. Pensioenfonds Detailhandel mag pas volledig indexeren bij een indexatiedekkingsgraad van 125,1%.

Dekkingsgraad, herstelplan en feitelijk herstel

De minimaal vereiste dekkingsgraad geeft de minimaal benodigde buffer weer. Als de beleidsdekkingsgraad hieronder komt, is er sprake van een dekkingstekort. Het pensioenfonds loopt dan een te groot risico in de toekomst de pensioenen niet in z'n geheel uit te kunnen betalen. Indien de beleidsdekkingsgraad gedurende vijf jaar onder de minimaal vereiste

dekkingsgraad blijft, moet het pensioenfonds de opgebouwde pensioenaanspraken verminderen (korten). Na het korten moet de beleidsdekkingsgraad gelijk zijn aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Pensioenfonds Detailhandel zou moeten korten bij een beleidsdekkingsgraad die lager is dan 104,4%. Dat is het minimaal vereiste vermogen. Hier zit het pensioenfonds boven.

Het vereist vermogen bedraagt 117,3% op 31 december 2019. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt 109,6%. Zodoende bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van reservetekort (beleidsdekkingsgraad is lager dan het vereist vermogen).

Herstelplan

Het pensioenfonds had eind 2018 ook een reservetekort en hiervoor een herstelplan ingediend bij De Nederlandse Bank (DNB). Dit is gebeurd op 29 maart 2019. DNB heeft het herstelplan beoordeeld en op 23 mei 2019 goedgekeurd.

Het bestuur verwacht vanuit het herstelplan dat de beleidsdekkingsgraad zich binnen de wettelijke termijn van 10 jaar, na ongeveer 4

Tabel 1
Ontwikkeling van de dekkingsgraden in de afgelopen 12 maanden

VERWACHT VERSUS REALISATIE HERSTELPLAN									
	Jaar	Dekkingsgraad 1 januari	M1 - Premie	M2 - Uitkering	M3 - Indexering	M4 - Rentetermijnstructuur	M5 - Overrendement	M6 - Overig	Dekkingsgraad 31 december
Verwachting	2019	106,5%	-0,5%	0,1%	-0,1%	0,0%	2,9%	0,2%	109,1%
Realisatie	2019	106,3%	-0,5%	0,1%	0,0%	-18,2%	30%	-5,6%	112,1%

Als het feitelijke herstel blijft achterlopen op het herstelplan, kan het bestuur aanvullende maatregelen nemen

jaar, tot het vereist vermogen zal herstellen. Als het feitelijke herstel achter blijft lopen op het herstelplan kan het bestuur aanvullende maatregelen treffen.

In bovenstaande tabel is het verloop over 2019 van het verwachte herstel (volgens dit herstelplan) en het feitelijke herstel opgenomen.

In de realisatie is de dekkingsraad op 1 januari 2019 0,2% lager dan in de verwachting. Dat komt omdat in de realisatie de indexering per 1 januari 2019 van 0,1% al is verwerkt in deze dekkingsgraad en bij de formele vaststelling van de dekkingsgraad deze uiteindelijk 0,1% lager is uitgekomen dan in het herstelplan was opgenomen.

De daling van de rente (M4) heeft gezorgd voor een sterke daling van de dekkingsgraad, het hoge (over)rendement op de beleggingen (M5) heeft deze daling ruim goed gemaakt. In 2019 is in het herstelplan voor het verwachte rendement gebruik gemaakt van eigen verwachte rendementen, die lager waren dan de op dat moment maximaal toegestane rendementen. In 2020 zijn de maximaal toegestane rendementen verlaagd. In 2020

is in het herstelplan voor het verwachte rendement gebruik gemaakt van deze nieuwe maximaal toegestane rendementen, omdat het pensioenfonds deze voldoende realistisch vindt.

Het pensioenfonds heeft op 30 maart 2020 het herstelplan voor 2020 ingediend en daarvoor op 4 juni 2020 goedkeuring van de DNB ontvangen.

In 't kort

- De dekkingsgraad laat zien of het pensioenfonds genoeg geld heeft om alle pensioenen nu en in de toekomst te betalen
- De dekkingsgraad is ultimo 2019 gestegen van 106,3% naar 112,1%
- De aandelenportefeuille steeg met 30,7%
- De daling van de rente heeft gezorgd voor een daling van de dekkingsgraad, het rendement uit beleggingen maakt dit meer dan goed

2.

Zo bouwen deelnemers pensioen bij ons op

Pensioenregeling en premie

De belangrijkste kenmerken van onze pensioenregelingen op een rij.
Zo bouwen deelnemers pensioen bij ons op.

Is een werkgever aangesloten bij Pensioenfonds Detailhandel? En is een werknemer tussen de twintig en 67 jaar? Dan neemt hij of zij automatisch deel aan onze pensioenregeling. Dat betekent dat er elke maand een percentage op het brutoloon wordt ingehouden om pensioen op te bouwen. De werkgever legt daar maandelijks een bedrag bovenop. Samen wordt gebouwd aan het inkomen voor later.

[Lees verder >>](#)

Premie

De premie voor de verplichte pensioenregeling is voor de periode 2019 tot en met 2020 vastgesteld op 22,5% van de pensioengrondslag. Op het salaris mag maximaal 5,7% worden ingehouden. Voor de sectoren Schoenmakerij, Dranken, Groothandel in Textielgoederen en Schoen-, leder- en lederwarenindustrie gelden andere afspraken ten aanzien van de inhouding op het salaris.

Aanvullende pensioenregeling

Verdient een werknemer meer dan het maximum pensioengevend loon? Dan kan een werkgever een aanvullende pensioenregeling afsluiten bij Pensioenfonds Detailhandel. Dit houdt in dat er ook ouderdoms- en partnerpensioen wordt opgebouwd over het salaris boven het maximum pensioengevend loon (tot maximaal 107.593 euro). Het opbouwpercentage van de aanvullende pensioenregeling is gelijk aan dat van de verplichte pensioenregeling.

Afzonderlijke premie

De premie voor de aanvullende pensioenregeling is voor de periode van 2019 tot en met 2020 vastgesteld op 25,7% van de pensioengrondslag. Nemen er meer dan honderd werknemersdeel aan de aanvullende pensioenregeling én is de premie hoger dan 25,7%? Dan wordt er een afzonderlijke premie voor de werkgever vastgesteld.

Wanneer een deelnemer met pensioen gaat, kunnen verschillende keuzes worden gemaakt

Aanvullende regelingen (VPL)

Voor de sectoren Optiekbedrijven, Schoenmakerij en Wonen heeft Pensioenfonds Detailhandel aanvullende pensioenregelingen. We zetten ze op een rij.

- De volgende opbouw bij Pensioenfonds Detailhandel gelden: 1,56% van de pensioengrondslag voor het ouderdomspensioen en 1,092% van de pensioengrondslag voor het partnerpensioen.
- Het wezenpensioen bedraagt 20% van het te behalen partnerpensioen. Dit pensioen wordt uitgekeerd aan kinderen tot 18 jaar of tot 27 jaar indien ze studeren.
- Als een deelnemer (gedeeltelijke) WIA- of WAO-uitkering ontvangt (en deze is ingegaan tijdens het dienstverband) hoeft

er geen pensioenpremie te worden betaald en loopt de pensioenopbouw door. Dit wordt premievrijstelling genoemd.

- De pensioenregelingen van Pensioenfonds Detailhandel worden gefinancierd met een premie volgens de collectieve vaste bijdrageregeling. De premie is in principe voor een periode van vijf jaar bepaald tussen werknemers en werkgevers (sociale partners).
- Deze periode eindigt in 2020. Alleen in zeer ingrijpende en onvoorziene gevallen kan de premie tussentijds wijzigen.

In eigen hand

Wanneer een deelnemer met pensioen gaat, kan hij of zij verschillende keuzes maken. Zo is het mogelijk om je partnerpensioen geheel of gedeeltelijk om te ruilen voor een hoger ouderdomspensioen. Ook andersom is mogelijk. Daarnaast kun je ervoor kiezen om eerder of later met pensioen te gaan, of met deeltijdpensioen. Deelnemers mogen eveneens variëren in de hoogte van de pensioenuitkering: bijvoorbeeld in de eerste jaren een hoger bedrag en de jaren daarna een lagere uitkering.

Optiekbedrijven

Sinds 1 januari 2010 is het Bedrijfstakpensioenfonds Optiekbedrijven (hierna: BPF Optiek) onderdeel van Pensioenfonds Detailhandel.

Vanaf 1 januari 2006 bouwden de deelnemers van BPF Optiek, die tot en met 2005 aan de pensioenregeling van

BPF Optiek deelnamen, geen prepensioen meer op om eerder met pensioen te kunnen gaan. Om dit te compenseren is de 15-jaars regeling in het leven geroepen. Deze regeling is een voorwaardelijke pensioenaanvullingsregeling waardoor het mogelijk blijft om voor het 65e jaar te stoppen met werken in de optiekbranche.

Pensioengevend loon:

Je jaarsalaris waarover je pensioen opbouwt. In 2019 was dit maximaal € 55.927.

Franchise:

Het deel van je pensioengevend jaarsalaris waarover je geen pensioen opbouwt. Dit bedrag was in 2019 € 13.582.

Opbouwpercentage:

Het percentage aan pensioen dat je over je jaarsalaris opbouwt. Dit was in 2019 1,56%.

Pensioenpremie:

Het bedrag dat je maandelijks van je brutosalaris betaalt voor jouw pensioen.

Op 1 januari 2018 is de actieve opbouw van de deelnemers van het Pensioenfonds Wonen overgegaan naar Pensioenfonds Detailhandel

Deelnemers die op 31 december 2009 deelnemer waren bij BFP Optiek kunnen gebruikmaken van de 15-jaarsregeling. Dit houdt in dat je voor je 65ste kunt stoppen met werken in de optiekbranche. De voorwaarden zijn in de verplichte pensioenregeling te vinden.

In 2019 was er geen premie voor de 15-jaarsregeling.

Schoenmakerij

Op 1 januari 2017 heeft het Bedrijfstakpensioenfonds Schoenmakerij zich aangesloten bij Pensioenfonds Detailhandel. De voordelrijke pensioenaanvullingsregeling van BPF Schoenmakerij zetten wij voort. De voorwaarden zijn in de verplichte pensioenregeling opgenomen.

De premie voor de VPL-regeling is één procent van de pensioengrondslag van de verplichte pensioenregeling.

Wonen

Op 1 januari 2018 is de actieve opbouw van de deelnemers van het Pensioenfonds Wonen overgegaan naar Pensioenfonds Detailhandel. De voordelrijke pensioenaanvullingsregeling van Pensioenfonds Wonen zetten we voort. De voorwaarden zijn in de verplichte pensioenregeling opgenomen.

De premie voor de VPL-regeling van de sector Wonen is één procent van de pensioengrondslag van de verplichte pensioenregeling.

Alle wijzigingen op een rij

In 2019 is het volgende gewijzigd met betrekking tot de pensioenregelingen:

- *Het opbouwpercentage van de verplichte pensioenregeling is verlaagd van 1,622 naar 1,56%.*
- *De premie voor de verplichte pensioenregeling is verhoogd van 21,6 naar 22,5%.*
- *De premie voor de aanvullende pensioenregeling is verhoogd van 24,7 naar 25,7%.*
- *Het vervallen van de verlaagde afkoopgrens en het vervallen van pensioenaanspraken beneden de 2,01 euro bruto per jaar.*
- *De opname in het pensioenreglement van automatische waardeoverdrachten voor kleine pensioenen.*
- *De statuten zijn gewijzigd met ingang van 1 januari 2019 in verband met de aanpassing van de verplichtstelling. De verplichtstelling is daardoor uitgebreid met de sectoren Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie en Drankindustrie.*
- *Het uitvoeringsreglement is in 2019 inhoudelijk niet gewijzigd.*

3.

Communicatie

Pensioen zo persoonlijk mogelijk maken

In 2019 zijn de uitgangspunten en doelstellingen van de communicatie van Pensioenfonds Detailhandel uitgewerkt. Omdat pensioen voor veel betrokkenen een 'ver-van-mijn-bedshow' is, maakt Pensioenfonds Detailhandel pensioen zo persoonlijk mogelijk. Het communicatiebeleid vloeit voort uit (en draagt bij aan) de missie en strategie van het pensioenfonds.

Pensioenfonds Detailhandel wil pensioen zo persoonlijk mogelijk maken. Het pensioenfonds wil een fonds zijn dat open is en alle betrokkenen; (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers op een

[Lees verder >>](#)

Het pensioenfonds wil de communicatie niet opdringen, maar staat klaar als de deelnemer informatie nodig heeft

heldere, evenwichtige en begrijpelijke wijze informeert over:

- het pensioen;
- de wijze waarop pensioen wordt vormgegeven in het beleid, de uitvoering en de controle van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds wil de communicatie niet opdringen, maar staat klaar als de deelnemer informatie nodig heeft. Ook de werkgever speelt een belangrijke rol als de deelnemer informatie nodig heeft. De werkgever is langer en vaker in contact met de deelnemer dan het pensioenfonds. Om de visie (waar staat het pensioenfonds voor) vorm te geven is het belangrijk om het pensioenfonds een profiel te geven. Dit doen we door kernwaarden te bepalen die als leidraad gelden voor de invulling van de visie.

Kernwaarden

De kernwaarden zijn:

- betrouwbaar;
- professioneel;
- toegankelijk;
- vernieuwend.

Betrouwbaar

In de afgelopen jaren is het beeld ten aanzien van pensioenfondsen drastisch gewijzigd. Blind vertrouwen in pensioen is gekanteld naar (blind) wantrouwen naar de overheid, de werkgever en de pensioenfondsen. Deelnemers creëren

vaak hun eigen waarheid ten aanzien van pensioenfondsen, veelal ingegeven door de directe omgeving en de media. Daarom is het extra belangrijk voor het pensioenfonds om het imago-aspect betrouwbaarheid te benadrukken. Betrouwbaarheid in de zin van: het pensioenfonds zorgt voor het pensioen. Betrouwbaarheid houdt ook in dat deelnemers vertrouwen hebben in het bestuur en in de keuzes die zij maakt. Het spreekt voor zich dat de informatie over het pensioen betrouwbaar moet zijn.

Professioneel

Het pensioenfonds voert de pensioenregeling zorgvuldig, efficiënt en professioneel uit.

Toegankelijk

Het pensioenfonds wil goed bereikbaar zijn en in duidelijke, begrijpelijke taal communiceren.

Vernieuwend

Het pensioenfonds volgt een eigen weg op het gebied van pensioencommunicatie. Het pensioenfonds is vernieuwend en heeft ambitie, maar is bescheiden over de manier waarop.

Communicatiebeleid

Het pensioenfonds voldoet aan de wettelijke communicatieverplichtingen die de Wet Pensioencommunicatie per 1 juli 2016 stelt. Dat wil zeggen dat het pensioenfonds:

- De informatie die de pensioenuitvoerder verstrekt of beschikbaar stelt, correct,

duidelijk en evenwichtig is. De informatie tijdig verstrekt of beschikbaar gesteld wordt (Artikel 48, eerste lid Pensioenwet) en bevordert.

- Dat persoonlijke informatie aansluit bij de informatiebehoefte en kenmerken van de deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner of pensioengerechtigde. (Artikel 48, tweede lid Pensioenwet).
- Dat de informatie de deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner of pensioengerechtigde inzicht geeft in de keuzemogelijkheden die er zijn in de pensioenregeling en de gevolgen van belangrijke gebeurtenissen voor het pensioen. (Artikel 48, derde lid Pensioenwet).

Het pensioenfonds wil communiceren met de belanghebbenden. Dit gebeurt op basis van de Nederlandse wet- en regelgeving en volgens de missie en visie van Pensioenfonds Detailhandel.

Het pensioenfonds vindt dat deelnemers zelf ook een verantwoordelijkheid hebben wanneer het gaat om pensioen

Boodschappen brengen, maar ook halen

Het pensioenfonds heeft een informatieverplichting naar deelnemers, maar vindt dat deelnemers zelf ook een verantwoordelijkheid hebben wanneer het gaat om pensioen. Deelnemers moeten zelf ook informatie komen halen. Als ze dit doen staat het pensioenfonds voor ze klaar met informatie die aan een aantal voorwaarden moet voldoen, namelijk:

- Zijn de nadelen en risico's expliciet genoemd en inzichtelijk gemaakt?

- Zijn vergelijkingen en voorbeelden representatief en voorzien van onderbouwing?
- Is de informatie relevant?
- Zijn de voordelen 'echt'?
- Is de informatie up-to-date en begrijpelijk?
- Is de informatie evenwichtig?

Belang digitale communicatie

Het pensioenfonds wil dat de communicatie zoveel mogelijk digitaal is. De wetgever ziet het belang en heeft het mogelijk gemaakt om standaard digitaal te communiceren, tenzij de deelnemer dat niet wil. De website en het digitale pensioenfonds, maar ook de papieren startbrief is vervangen door de 'Pensioen123'. De iconen van 'Pensioen123' worden op alle mogelijke uitingen ingezet, zowel op de website als in het magazine Jij&Wij. Deze digitale communicatie wordt doorgezet en kan goed worden ontwikkeld met de mogelijkheden van deze tijd. Zo is er een eigen omgeving ('Mijn Omgeving') voor deelnemers. Het pensioenfonds streeft naar meer website bezoek en brengt de website dan ook actief onder de aandacht bij de deelnemers.

Jij&Wij magazine moet op een persoonlijke wijze de deelnemer pensioenbewuster maken

Belang Jij&Wij magazine en social media

Het magazine moet op een persoonlijke en verrassende wijze de deelnemer pensioen bewuster te maken. Het on- en offline lifestyle magazine Jij&Wij koppelt verhalen uit het echte (werkzame) leven aan pensioenonderwerpen. Via social media staan we in nog directer contact met de deelnemer.

Werkgever (en werkgeversorganisaties) betrekken in de communicatie

Het pensioenfonds heeft speciale aandacht voor werkgeverscommunicatie en vindt juiste informatievoorziening en een goede relatie met werkgevers belangrijk. Pas dan zijn werkgevers zich bewust van hun verplichtingen naar het pensioenfonds en de belangrijke rol die ze spelen bij de informatievoorziening richting hun werknemers. Het pensioenfonds wil bereiken dat de relatie van werkgevers met het pensioenfonds positief blijft of wordt. Dit bewerkstelligt het pensioenfonds door:

- Het inrichten van de functie Relatie- en informatiebeheer Pensioenen.
- Korte communicatielijnen.
- Directe toegang tot gegevensbestanden (via website).
- Toegang digitale gegevensaanlevering en facturering.
- Vergroten pensioen kennis van werkgevers (via nieuwsbrief).

- Speciale aandacht voor werkgevers bij trajecten als wijziging verplichtstelling (inzet verschillende communicatiemiddelen).
- Inspelen op actuele ontwikkelingen (bijvoorbeeld fusies en/of andere wijzigingen bij aangesloten werkgevers).
- Branche- en vakorganisaties inzetten om haar communicatie doelen te behalen.

Planmatig werken en meten

Door het communicatiebeleid jaarlijks te herijken en planmatig te werken, wil het pensioenfonds de effectiviteit (waar)borgen. Het meetbaar maken van het beleid is essentieel en komt ieder jaar terug in het jaarlijks communicatieplan.

Toetsing beleid

Het beleid wordt getoetst aan de eisen van pensioencommunicatie. Het beleid is van toepassing op alle informatie die het pensioenfonds verstrekt of beschikbaar stelt. De eisen zijn dat het pensioenfonds de deelnemer correct, evenwichtig, tijdig en duidelijk informeert. Het beleid wordt getoetst aan de volgende criteria (afgeleid van de kernwaarden en keuzes).

Voor de deelnemer gelden de volgende (communicatie)doelstellingen:

- Pensioenbewustzijn stimuleren (ik weet wat het pensioen voor mij betekent).
- Op het juiste moment in actie komen (ik weet waar informatie over regeling/ pensioen/eigen pensioensituatie gehaald kan worden).

- Haalt de gewenste informatie op bij de juiste bronnen en maakt op tijd eigen keuzes.
- Directe toegang tot gegevensbestanden (via website).
- Sympathie creëren voor pensioenfonds (ik weet dat mijn pensioen goed wordt beheerd, ben me bewust van individuele mogelijkheden binnen de pensioenregeling)

Voor de werkgever gelden de volgende (communicatie)doelstellingen:

- Pensioen zien als arbeidsvoorwaarde (ik weet wat de pensioenregeling inhoud en voor mijn werknemers/deelnemers betekent).
- Relevante informatie en ondersteuning bieden (ik weet waar informatie over de regeling te vinden is, ben me bewust van de verantwoordelijkheid op het gebied van informatieverstrekking over pensioen, informeer mijn werknemer op de juiste momenten).
- Stimuleren om pensioen op te pakken (ik weet wanneer werknemers geïnformeerd moeten worden over hun pensioen/ pensioensituatie, weet wat er wordt verwacht met betrekking tot gegevens aanlevering en premieafdracht, voel mij in de informatievoorziening gesteund en gefaciliteerd door pensioenfonds, ik neem verantwoordelijkheid rondom gegevens-, informatieverstrekking en afdracht van premies).

Voor de gepensioneerden gelden de volgende (communicatie) doelstellingen:

- Mijn pensioen is helder (ik weet wat ik krijg en wanneer).
- Mijn pensioenfonds is betrouwbaar (ik krijg op tijd uitbetaald en wordt tijdig geïnformeerd over relevante wijzigingen in het pensioen en -stelsel).

- Mijn pensioenfonds is toegankelijk (ik krijg helder antwoord op mijn vragen en een duidelijk beeld van de organisatie).
- Mijn pensioenfonds is vernieuwend (ik word op een prettige manier betrokken bij het pensioenfonds).
- Mijn pensioenfonds is professioneel (ik krijg de feiten te zien).

Mediabeleid

Het pensioenfonds wil gebruikmaken van de mogelijkheden van de media om kenbaar te maken wie zij is en waar zij voor staat. Voor het mediabeleid gelden de volgende (communicatie) doelstellingen:

- Het pensioenfonds is vernieuwend (de media pakken de verhalen op over onze strategie).
- Het pensioenfonds is betrouwbaar (de media zien ons als betrouwbare bron).
- Het pensioenfonds is toegankelijk (de media zoeken makkelijk contact met alle lagen van het pensioenfonds).
- Het pensioenfonds is professioneel (de media wordt niets op de mouw gespeld).

In ‘t kort

- Het communicatiebeleid wordt getoetst aan de eisen van pensioencommunicatie
- Het beleid is van toepassing op alle informatie die het pensioenfonds verstrekt of ter beschikking stelt
- Het pensioenfonds wil de deelnemer correct, evenwichtig, tijdig en duidelijk informeren
- Het pensioenfonds heeft speciale aandacht voor werkgeverscommunicatie

Fr wordt gebruikgemaakt van de vakpers (PensioenPro, top1000funds.com.), Economische- en financiële platforms (FD, FT), atypische platforms voor Pensioenfonds Detailhandel (Volkskrant/VrijNederland) en bloggers/vloggers.

De volgende werkzaamheden spelen een rol bij het mediabeleid.

- Perswoordvoering
- Persberichten
- Pers- en mediarelaties
- Begeleiding interviews
- Overleg pensioenfederatie & andere stakeholders
- Interne communicatie
- Genereren PR-ideeën en kansen
- Monitoren
- Organisatie persbijeenkomsten
- Afstemming voorzitters en directie bestuursbureau

Social mediabeleid

Het pensioenfonds maakt gebruik van social media om makkelijk contact te leggen met de doelgroepen. Voor social media gelden de volgende (communicatie)doelstellingen:

- Het pensioenfonds is betrouwbaar (wij tracken en traceren onze deelnemer niet);
- Het pensioenfonds stimuleert pensioenbewustzijn (weten wat pensioen inhoudt);
- Het pensioenfonds is toegankelijk (we maken makkelijk contact en zijn goed te vinden);
- Het pensioenfonds is professioneel.

Communicatiejaarplan

Ieder jaar wordt een communicatiejaarplan opgesteld inclusief de middelen voor de groepen van deelnemers. De deelnemers zijn onderverdeeld in actieven, gewezen deelnemer (slapers), gepensioneerden.

Deelnemers

Communicatie met de deelnemers voldoet aan de eisen die de nieuwe pensioenwet stelt. Deelnemers moeten duidelijk en evenwichtig geïnformeerd worden over:

- De inhoud van de pensioenregeling
- De hoogte van de opgebouwde pensioenaanspraken (inclusief toeslagen)
- De hoogte van het te bereiken pensioen
- De risico's de ze eventueel lopen

Hiermee is de communicatie van het pensioenfonds AFM-compliant. Door de evenwichtige informatieverstrekking moet de deelnemer zich bewust zijn van de pensioenopbouw en de eventuele risico's die er zijn. Naast het pensioenfonds, zorgt ook het pensioenregister voor inzage in de opgebouwde pensioenaanspraken. Zoals eerder beschreven heeft deze doelgroep enkele opvallende kenmerken, waarmee in de communicatie rekening wordt gehouden.

Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om op de volgende momenten de deelnemer te informeren en informatie te verstrekken:

- Bij aanvang en beëindiging van dienstverband;

- Bij pensionering;
- Jaarlijks een uniform pensioenoverzicht (vijfjaarlijks voor gewezen deelnemers);
- Voor pensioengerechtigden een jaaropgave;
- Bij gebeurtenissen als echtscheiding, vertrek naar een andere lidstaat;
- Over zaken die van invloed zijn op de hoogte van de pensioenaanspraken, zoals individuele en collectieve waardeoverdracht, korting bij pensioenaanspraken of rechten, afkoop van (klein) ouderdomspensioen en/of (bijzonder) partnerpensioen, deelname aan de vrijwillige regeling;
- Over reglementswijzigingen en over (wel/geen) toeslagverlening;
- Over de Z-score.

Gewezen deelnemers binnen vijf jaar voor de pensioenleeftijd informeren

Deze groep wordt jaarlijks geïnformeerd.

Het pensioenfonds kiest hiervoor, omdat deze deelnemers niet ver van hun pensioen

De communicatie van het pensioenfonds voldoet aan de eisen die de nieuwe pensioenwet stelt

afstaan en tijdig op de hoogte moeten worden gesteld om eventuele maatregelen te treffen. De gewezen deelnemers wordt wel de mogelijkheid geboden om op 'Mijn Omgeving' in te loggen. Deze groep kan de opgebouwde aanspraken in het pensioenregister bekijken.

Gewezen deelnemers ver voor de pensioenleeftijd

Gewezen deelnemers vormen de grootste groep van deelnemers van het pensioenfonds

vanwege het grote verloop in de leeftijd van 25 tot 35 jaar. Het pensioenfonds kiest ervoor om de communicatie met deze groep te beperken tot het één keer per vijf jaar versturen van het pensioenoverzicht (wettelijk voorgeschreven), vanwege de korte arbeidsrelatie. Gewezen deelnemers wordt wel de mogelijkheid geboden om op 'Mijn Omgeving' in te loggen. Deze groep kan de opgebouwde aanspraken ook in het pensioenregister bekijken.

Pensioengerechtigden

Deze groep bestaat niet alleen uit deelnemers die ouderdomspensioen ontvangen, maar ook uit degenen die een pre- of een nabestaandenpensioen genieten. Pensioengerechtigden ontvangen één keer per jaar een jaaropgave. Daarnaast krijgen de pensioengerechtigden jaarlijks een pensioenkrant met extra informatie.

Werkgevers

De communicatie met deze doelgroep richt zich op het op tijd verkrijgen van de benodigde personeelsgegevens en een tijdige en volledige betaling van de pensioenpremie. Daarnaast moeten werkgevers geïnformeerd worden over wijzigingen van de pensioenregeling. Dit dient een tweeledig doel: namelijk de werkgevers in staat stellen eventuele vragen van zijn werknemers te

De werkgevers zijn een belangrijke schakel tussen het pensioenfonds en de deelnemers

beantwoorden en de werkgevers te informeren over wijzigingen die betrekking hebben op gegevensaanlevering en facturering. De werkgevers zijn een belangrijke schakel tussen het pensioenfonds en de deelnemers. Het is van belang dat er een goede relatie bestaat. Hier past het pensioenfonds de communicatiestrategie op aan. Er is een werkgeverschecklist beschikbaar voor de werkgevers. Het pensioenfonds gaat bij deze doelgroep verder dan wat wettelijk verplicht is. Kleine werkgevers vormen een belangrijk aspect binnen deze groep. Ook hier houdt het pensioenfonds rekening mee in de communicatie.

Middelen

Jij&Wij magazine

Het magazine Jij&Wij wordt jaarlijks in mei, september en december naar de deelnemers verstuurd.

WelkomstJij&Wij Magazine

Nieuwe deelnemers aan het Pensioenfonds Detailhandel ontvangen bij hun welkomstbrief de Welkomst Jij&Wij. Hierin vinden de deelnemers informatie over hun pensioen en een bloemlezing uit de eerdere edities.

Pensioenkrant

De pensioengerechtigden ontvangen jaarlijks (in september) een pensioenkrant met extra informatie.

Verkiezingskrant

In september 2019 werden verkiezingen gehouden voor een afgevaardigde van

de gepensioneerden in het bestuur. Gepensioneerden werden met een brief opgeroepen zich kandidaat te stellen of een kandidaat aan te wijzen. De uiteindelijke kandidaten voor de verkiezing presenteerden zich in een verkiezingskrant die naar alle gepensioneerden van Pensioenfonds Detailhandel werd verzonden. De gepensioneerden konden schriftelijk hun stem uitbrengen.

De Werkgever

Werkgevers ontvangen driemaal per jaar een nieuwsbrief met daarin relevante informatie over onder meer het pensioenfonds, facturatie en de recente ontwikkelingen op pensioengebied.

HR dagen

In samenwerking met InRetail zijn er tijdens twee middagen in november pensioenpresentaties gehouden voor een groep van ongeveer 50 HR-professionals.

Website

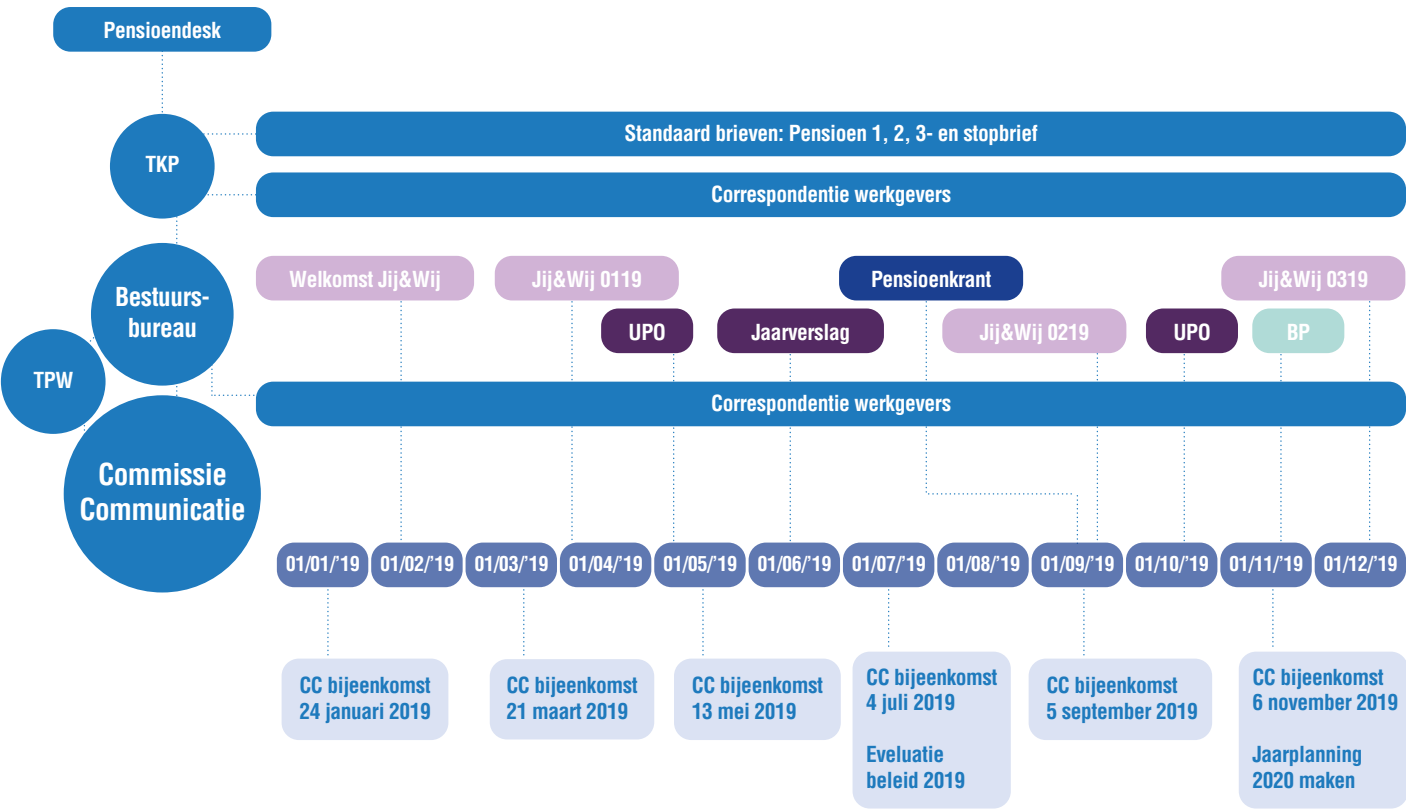
De website heeft de tone of voice van het pensioenfonds. Uitgangspunt bij de website is dat de bezoeker niet, of zo min mogelijk, wordt belast met informatie die voor hem of haar niet relevant is. Op de website worden de Pensioen123-iconen gebruikt om uniformiteit te stimuleren. Met het magazine Jij&Wij wordt bezoek naar de website gegenereerd.

Social media

Op social mediagebied worden kanalen als Facebook, Instagram en LinkedIn ingezet.

Jaarplanning communicatie commissie

Ieder jaar wordt er een jaarplan opgesteld. Het jaarplan 2019 bevatte de volgende onderdelen:

Pensioendesck

De pensioendesck heeft een belangrijke signalerende functie. Klachten en veel gestelde vragen worden in kaart gebracht. Daarnaast wordt er een keer per jaar, na de uitgave van Jij&Wij magazine van honderd actieve deelnemers een korte telefonische enquête afgenomen over de ervaring van de algemene communicatie van het pensioenfonds en specifiek de waardering voor en opmerkingen over het magazine.

Communicatie 2020

In 2020 wordt een nieuw portaal ontworpen en gebouwd om een nog betere aansluiting met de doelgroepen te bewerkstelligen.

Voor elk communicatiemiddel dat wordt ingezet, wordt aangegeven welke strategische keuzes eraan gekoppeld zijn en aan welke communicatiedoelstellingen het middel moet bijdragen. De open punten die nog bij het pensioenfonds in ontwikkeling zijn, of die in de toekomst nog uitgevoerd behoren te worden, worden conform de gewijzigde communicatie pensioenwet ingevoerd.

4.

Premiebeleid en toeslagen

Financieel Beleid

Voor de verwezenlijking van de doelen van Pensioenfonds Detailhandel beschikken we over de volgende middelen: premie, toeslagen, beleggingen en de pensioenregeling.

De wet- en regelgeving vereist een kostendekkende premie waarvoor de wijze van berekening is vastgelegd in de pensioenwet. In 2019 was de feitelijke premie van 22,5% (€763.608) van de pensioengrondslag. Het pensioenfonds hanteert de gedempte premiemethode om te bepalen of de feitelijke premie kostendekkend is. De premie moet

volgens de gedempte premiemethode minimaal €581.408 zijn. De feitelijke premie is daarmee kostendekkend.

De premiedekkingsgraad is de verhouding tussen de feitelijke ontvangen premie gedurende het jaar en de waarde van de pensioenopbouw in datzelfde jaar. De premiedekkingsgraad komt zodoende

De samenstelling van de zuivere en gedempte premies is als volgt:

SAMENSTELLING PREMIE			
Premie (* EUR 1.000)	Zuiver	Gedempt	Feitelijk
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw en risicopremies	803.103	323.846	628.059
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	146.968	59.264	114.934
Opslag voor uitvoeringskosten en vrijval	20.614	20.614	20.614
Bijdrage voorwaardelijke onderdelen (indexatie)	-	177.684	-
TOTALE PREMIE	970.685	581.408	763.607

overeen met de dekkingsgraad, met dat verschil dat de dekkingsgraad betrekking heeft op alle verplichtingen van een fonds, en de premiedekkingsgraad op de premie en opbouw in een jaar. Een premiedekkingsgraad van 100% betekent zodoende dat de premie voor de opbouw exact gelijk is aan de toevoeging aan de technische voorziening. De premiedekkingsgraad bedraagt over 2019 92,5%, op basis van de door DNB gepubliceerde Rente Termijn Structuur ultimo 2018.

Op 1 januari 2019 heeft een evaluatie plaatsgevonden van de hoogte van de premiedekkingsgraad. De gewenste minimale premiedekkingsgraad bedraagt daarbij 95%. Vanuit het oogpunt van stabiliteit en om te voorkomen dat de uitkomst door uitschieters wordt bepaald, is uitgegaan van de gemiddelde maandelijkse premiedekkingsgraad over 2018, die uitkwam op 88%. De premieverhoging die nodig was om te komen tot een premiedekkingsgraad van 95% is verdeeld tussen de werkgever en de deelnemer. De helft van het verschil in premie in de vorm van een premieverhoging voor de werkgever en de andere helft in de vorm van een verlaging van de opbouw voor de deelnemer. Op basis van de reeds eerder

gemaakte afspraken tussen sociale partners, is de premie voor de verplichte regeling voor de periode 2019-2020 verhoogd van 21,6% naar 22,5% en is de pensioenopbouw voor werknemers verlaagd van 1,622% naar 1,56%. De stijging van de premie komt voor rekening van de werkgever.

In 't kort

- De wet- en regelgeving vereist een kostendekkende premie waardoor de wijze van berekening is vastgelegd in de pensioenwet
- In 2019 was de feitelijke premie van 22,5% van de pensioengrondslag
- Het pensioenfonds hanteert de gedempte premiemethode om te bepalen of de feitelijke premie kostendekkend is
- De premiedekkingsgraad is de verhouding tussen de feitelijke ontvangen premie gedurende het jaar en de waarde van de pensioenopbouw in datzelfde jaar

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt 109,6% en is daarmee lager dan de ondergrens van 110%

Toeslag

Op de pensioenrechten en -aanspraken wordt jaarlijks toeslag verleend van maximaal de prijsindex. Het bestuur beslist echter op jaarlijkse basis in hoeverre deze worden aangepast. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. Het bestuur hanteert de volgende dekkingsgraadstaffel, die als leidraad bij dit besluit fungeert:

- bij een beleidsdekkingsgraad, die lager is dan 110%: geen toeslagverlening;
- bij een beleidsdekkingsgraad, die hoger is dan de indexatie-dekkingsgraad: volledige toeslagverlening;
- bij tussenliggende dekkingsgraden: pro rata.

Het toeslagbeleid kent geen mogelijkheid van inhaaltoeslagverlening.

Toeslag 2019

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt 109,6% en is daarmee lager dan de ondergrens van 110%. De indexatiedekkkingsgraad bedraagt per 31 december 2019 125,1%. De toeslagverlening vindt plaats op basis van het CBS Consumentenprijsindexcijfer (CPI) afgeleid, periode juli 2018 – juli 2019, en bedraagt 1,5%.

Het bestuur van het pensioenfonds heeft op basis hiervan besloten om de pensioenen met ingang van 1 januari 2020 niet te verhogen.

TOESLAGEN AFGELOPEN 5 JAAR:					
Jaar					
	2019	2018	2017	2016	2015
Inflatie	1,5%	1,7%	1,4%	-0,3%	0,8%
Toeslag	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%

PENSIOENVERMOGEN EN VOORZIENINGEN					
(* EUR 1.000)	Pensioenvermogen	Technische voorziening	Resultaat	Percentage	Dekkingsgraad
Stand per 31 december 2018	20.779.118	19.542.009			106,3%
Beleggingsresultaten	5.798.528	-49.187	5.847.715	30,0%	
Premiebijdragen	769.597	796.928	-27.331	-1,5%	
Uitkeringen	-370.847	-368.747	-2.100	0,6%	
Indexering en overige toeslagen	-	-	-	0,0%	
Wijziging marktrente	-	4.054.484	-4.054.484	-22,9%	
Wijziging actuariële grondslagen	-	15.221	-15.221	-0,0%	
Waardeoverdrachten	1.006.740	938.922	67.818	-0,2%	
Pensioenuitvoeringskosten	-34.120	8.364	-42.484	-0,2%	
Overige	8.692	10.019	-1.327	0,0%	
STAND PER 31 DECEMBER 2019	27.957.708	2.948.013	1.772.586	5,8%	112,1%

HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN OVER DE AFGELOPEN JAREN IS ALS VOLGT:					
Bedragen * EUR 1.000					
(* EUR 1.000)	2019	2018	2017	2016	2015
Premieresultaat	-69.815	-60.824	-96.279	-94.366	-25.272
Beleggingsresultaat	1.793.231	-902.982	897.862	402.045	-1.390.312
Overig resultaat	49.170	172.823	17.457	-44.117	51.382
	1.772.586	-790.983	819.040	263.562	-1.364.202

De dekkingsgraad wordt bepaald door het pensioenvermogen te delen door de technische voorzieningen.

DE DEKKINGSGRAAD ULTIMO 2019 HEEFT ZICH DE AFGELOPEN JAREN ALS VOLGT ONTWIKKELD:					
	2019	2018	2017	2016	2015
Dekkingsgraad ultimo	112,1%	106,3%	111,1%	106,7%	106,0%
Gemiddelde interest verplichtingen	0,9%	1,5%	1,6%	1,5%	1,9%

Het pensioenfonds bevindt zich ultimo 2019 niet in een situatie van een dekkingstekort aangezien de beleidsdekkingsgraad (109,6%) hoger is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,4%. Het pensioenfonds verkeert wel in een situatie van een reservetekort (vereiste dekkingsgraad 117,3%).

ACTUARIËLE ANALYSE		
	2019	2018
Premieresultaat		
Premiebijdragen	769.597	681.021
Pensioenopbouw	excl vpl -796.928	-708.225
Mutatie technische voorziening voor excassokosten	excl vpl -8.364	-7.467
Pensioenuitvoeringskosten	-4.120	-26.153
	-69.815	-60.824
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	5.798.528	88.435
Rentetoevoeging technische voorziening	49.187	48.672
Wijziging marktrente	excl vpl -4.054.484	-1.040.089
	1.793.231	-902.982

Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten (saldo overdracht van rechten)	67.818	-282
Resultaat op kanssystemen (overige wijzigingen)	incl mutatie TV VPL totaal -840	-12.494
Resultaat op uitkeringen	-2.100	-2.549
Indexering en overige toeslagen	-	-19.227
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-15.221	211.189
Overige baten	1.671	292
Wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-	-
Overige lasten	-2.158	-4.106
	49.170	172.823
TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN	1.772.586	-790.983

Beleggingen

Wie tegen het einde van 2018 had voorspeld dat 2019 zou uitgroeien tot het mooiste beursjaar van het decennium, werd met argusogen bekeken. Beurzen stonden diep in de min en er werd door centrale banken gezinspeeld op een renteverhoging.

Was er in 2017/2018 nog sprake van een internationaal gedragen groeiherstel, 2019 is het jaar geweest waarin de groei wereldwijd juist tegenviel. Een centrale rol was hierbij weggelegd voor de internationaal opererende industriële sector. De groeiafzwakking diende zich aan het einde

[Lees verder >>](#)

Dat we niet in een recessie zijn beland, is te danken aan de stabiele groei van de dienstensector en de robuuste consumptieve bestedingen

van 2018 al aan met een duidelijke vermindering van de industriële activiteit in Europa en China, maar breidde zich gedurende 2019 verder uit naar de VS. De zwakte in de verwerkende industrie lijkt in belangrijke mate samen te hangen met de tegenvallende ontwikkeling van de wereldhandel, waarmee de bron van de achteruitgang eveneens voor de hand ligt: de voortdurende handelsoorlog tussen de VS en China.

Dat we niet in een recessie zijn beland, is te danken aan de stabiele groei van de dienstensector en de robuuste consumptieve bestedingen. Die uitgaven bleven op peil door een lage werkloosheid, weinig inflatie en (licht) oplopende lonen. Desondanks valt moeilijk te ontkennen dat het groeimomentum duidelijk is verzwakt, waarbij de onzekerheid over de (handels)politiek van de VS en de uitkomst van het Brexit-proces, de investeringsbereidheid van het bedrijfsleven geen goed heeft gedaan.

Monetair beleid centraal

Wie denkt dat deze groeiverzwakking tot tegenvallende of lage rendementen op de financiële markten heeft geleid, heeft het bij het verkeerde eind. De centrale banken maakten in 2019 namelijk een zwaai. Werd in het derde kwartaal van 2018 nog alom gerekend op een (verdere) monetaire krapte en een verhoging van de rente, 2019 bracht uiteindelijk renteverlagingen en nieuwe

monetaire stimuleringsmaatregelen. Met een hoofdrol voor de Fed, de Amerikaanse centrale bank. Werd aan het einde van 2018 nog rekening gehouden met drie renteverhogingen voor 2019, uiteindelijk werden het drie renteverlagingen. Hierdoor daalde de driemaandelijkse rente van 2,4% aan het begin van het jaar naar net boven de 1,5% aan het einde van 2019. Daarnaast injecteerde de Fed in het vierde kwartaal de nodige extra liquiditeit in de markt, om te voorkomen dat de kortlopende rente tegen het jaareinde onverwachts zou oplopen. Ook de Europese Centrale Bank (ECB) liet zich niet onbetuigd, zij het dat de ruimte voor stimulering hier aanmerkelijk kleiner was. De rente werd wederom verlaagd (van -0,4% naar -0,5%), terwijl het opkoopprogramma van obligaties werd gereactiveerd. Met name deze laatste stap stond binnen en buiten de ECB sterk ter discussie, maar dat kon niet voorkomen dat Mario Draghi, het besluit in één van zijn laatste vergaderingen als President van de ECB wist door te drukken.

Financiële markten

De draai in monetair beleid vormde de rode draad van de ontwikkelingen in de financiële markten. De meest in het oog springende impact was die op de internationale kapitaalmarktrentes. In Europa dook de Duitse kapitaalmarkt diep in het rood en tikte - mede geholpen door de vooruitzichten van een herstart van het opkoopprogramma van de

ECB - op een goed moment zelfs -0,7% aan. De vraag of hiermee de bodem is bereikt, werd ook dit jaar weer vaak gesteld, waarbij velen enige hoop putten uit de stijging die de kapitaalmarktrente in de tweede helft van 2019. Stond de Duitse kapitaalmarktrente aan het begin van het jaar op +0,24%, aan het einde van het jaar was dat per saldo gedaald tot -0,19%.

Ook aandelen reageerden positief op de draai in het monetaire beleid, waarbij wel moet worden aangetekend, dat de rendementen voor 2019 geholpen worden door de sterke V-vormige koersbeweging die we rond de jaarwisseling hebben gezien: de punt van de V ligt vrijwel precies op 31 december. De mooie aandelenrendementen van 2019 vormen wat dat betreft een gedeeltelijke 'compensatie' voor de tegenvallende resultaten die we in 2018 hadden. Dat neemt niet weg dat het kalenderjaar met mooie plussen werd afgesloten. De MSCI All Countries index in lokale valuta leverde een rendement op van 27%, geholpen door de 34% die Amerikaanse aandelen wisten neer te zetten.

Inmiddels weten we dat de coronacrisis een onvoorstelbare schade heeft aangericht

Vooruitblik 2020

Tot zover 2019, maar wat brengt 2020? Inmiddels weten we dat de coronacrisis een onvoorstelbare schade heeft aangericht. Wat dat precies gaat betekenen weet niemand. Het jaar begon nog redelijk positief, maar de ontwikkelingen werden vanaf halverwege februari gedomineerd door het coronavirus. Dit

stak de kop op in China, maar verspreidde zich al snel naar de rest van de wereld, zodat sprake was van een pandemie. Dit leidde tot ongekende overheidsmaatregelen, zoals 'social distancing' en het afsluiten van hele delen van maatschappij en economie ('lock-down'), om de snelle verspreiding van het virus tegen te gaan. Deze combinatie van virus en stringente maatregelen leidde in eerste instantie tot een daling van wereldwijde aandelen met meer dan 30%. Tegelijkertijd daalden de rentes en liepen de spreads op bedrijfsobligaties sterk op. In reactie hierop werden zowel door monetaire beleidsmakers als overheden stimuleringsmaatregelen getroffen, op een schaal die we nooit eerder hebben gezien, waarop markten weer een stuk herstel toonden.

Echter het is nog veel te vroeg om al victorie te kraaien. De komende tijd zal het verloop van het coronavirus en daarmee samenhangend de zwaarte en duur van de negatieve economische impact de belangrijkste factor blijven die de markten bezighoudt. Weliswaar zijn er op enorme schaal overbruggingsmaatregelen getroffen die huishoudens en bedrijven moeten helpen deze periode te overleven, zodat op termijn de economie zich mogelijk weer snel kan herstellen, maar de risico's rondom dit

basisscenario zijn groot. Mogelijk ook dat de recente ontwikkelingen gevolgen gaan hebben voor structurele maatschappelijke en economische ontwikkelingen, bijvoorbeeld globalisering, ESG en thuiswerken. die voor pensioenfondsen met een lange termijn beleggingshorizon zowel kansen als bedreigingen kunnen opleveren. In ieder geval zijn de vooruitzichten voor de rest van het jaar, zolang het virus niet definitief verslagen is, met veel onzekerheid omgeven en zullen de financiële markten waarschijnlijk volatiel blijven.

Beleggingscyclus

- De beleggingscyclus is gebaseerd op drie pijlers:
- Beleid: strategische afweging tussen rendement en risico, richtinggevend voor de keuze van de vermogenscategorieën, de omvang van die categorieën en het beperken van financiële risico's;
 - Uitvoering: beheer van het vermogen binnen iedere vermogenscategorie;
 - Controle.

- De stappen om te komen tot strategisch beleggingsbeleid zijn als volgt:
1. Risicoanalyse (ALM): bepalen risicobudget (is onderdeel van Strategisch Beleggingsplan);
 - Bepalen van verwachte meerrendement van de beleggingsportefeuille (gemeten ten opzichte van de marktwaarde pensioenverplichtingen);

- Bepalen volatiliteit van de dekkingsgraad (tracking error).
2. Strategische Asset Allocatie (SAA) rekening houdend met o.a. risicobudget, beleggingsbeginselen, wet- en regelgeving (Financieel Toetsingskader etc.);
 3. Invulling portefeuille.

Portefeuilleconstructie

- Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen om de totale beleggingsportefeuille te splitsen in een aantal onderdelen:
- Liquide portefeuille (beursgenoteerd beleggen zoals aandelen, vastrentende waarden en liquide middelen);
 - Illiquide portefeuille (niet-beursgenoteerde beleggingen. Direct lending, private equity, infrastructuur, vastgoed, onderhandse leningen);
 - Overlay portefeuille (afdekking van rente- en valutarisico).

De overweging bij deze verdeling is, dat het sturen op een normgewicht voor de illiquide categorieën praktisch niet mogelijk is, gegeven de beperkte liquiditeit van deze beleggingen. Voor de illiquide categorieën worden daarom de feitelijke gewichten gehanteerd en geen normgewichten gebruikt. De overlay portefeuille betreffen derivaten en onderpandbeleggingen die nodig zijn voor de valuta- en renteafdekking.

	PORTEFEUILLE	BENCHMARK	PORTEFEUILLE	BENCH-MARK
	2019	2019	2018	2018
Aandelen	30,68%	30,82%	-4,93%	-4,94%
Europa	-	-	-10,17%	-10,57%
US	-	-	0,32%	0,28%
Japan	-	-	-8,17%	-8,17%
Pacific ex Japan	-	-	-7,33%	-5,78%
Developed Markets SDG	18,47%	18,47%	-	-
Emerging Markets	20,40%	20,60%	-10,32%	-10,32%
China	25,72%	25,73%	-14,68%	-14,78%
Vastrentende waarden	10,19%	10,23%	1,37%	1,35%
Euro Government Bonds	4,44%	4,36%	1,74%	1,74%
Euro Government Long Bonds	13,23%	13,01%	4,97%	5,05%
Euro Non-Sovereign	5,04%	4,94%	-0,38%	-0,43%
Global High Yield	15,26%	15,67%	2,05%	1,62%
Emerging Markets Debt hard currency	17,78%	18,23%	0,01%	-0,39%
Emerging Markets Debt local currency	15,11%	15,56%	-1,64%	-1,48%
Illiquide beleggingen	15,47%	13,27%	5,13%	5,03%
BRUTO RENDEMENT EXCLUSIEF VALUTA EN RENTEAFDEKKING	17,33%	17,38%	-0,33%	-0,34%
BRUTO RENDEMENT INCLUSIEF VALUTA EN RENTEAFDEKKING	26,82%	26,61%	0,55%	0,45%

Rendementen

In 2019 heeft het pensioenfonds een totaal bruto, voor aftrek van kosten, rendement behaald van 26,8%. Dit is inclusief de behaalde rendementen op de afdekking van valuta- en renterisico. Het rendement exclusief afdekking van valuta- en renterisico betreft 17,3%.

De regionale onderverdeling bij aandelen is in 2019 vervangen door een wereldwijd ontwikkeld aandelenmandaat op basis van vier Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties die we centraal hebben gesteld in ons maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

De vastgoedportefeuille van het pensioenfonds bestaat deels uit beursgenoteerd vastgoed en deels uit private vastgoedfondsen. De beursgenoteerde portefeuille is een internationaal gespreide portefeuille, waarbij een passieve strategie gevolgd wordt.

In 2019 is een beleggingsrendement behaald van 26,8%

De beursgenoteerde
portefeuille is een
internationaal gespreide
portefeuille

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar is als volgt:

PORTEFEUILLEWAARDE				
	2019	%	2018	%
Aandelen	€ 8.644.488	28,3%	€ 5.809.278	26,9%
Vastrentende waarden	€ 17.648.739	57,7%	€ 13.487.360	62,4%
Vastgoedbeleggingen	€ 1.231.750	4,0%	€ 1.030.272	4,8%
Overige beleggingen	€ 92.043	0,3%	€ 291.556	1,3%
Derivaten	€ 2.955.810	9,7%	€ 992.461	4,6%
TOTALE MARKTWAARDE	€ 30.572.830	100%	€ 21.610.927	100%

De private vastgoedportefeuille bestaat uit participaties in Nederlandse vastgoedfondsen die beleggen in kantoren, winkels en woningen

De private vastgoedportefeuille bestaat uit participaties in Nederlandse vastgoedfondsen die beleggen in Nederlandse kantoren, winkels en woningen.

Z-score en performance toets

Werkgevers in de detailhandel bouwen samen met hun werknemers verplicht pensioen op bij Pensioenfonds Detailhandel. Een mogelijkheid om vrijstelling van die verplichting te krijgen ("Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen") is een slechte Z-score van het pensioenfonds. De Z-score drukt de beleggingsprestatie van een pensioenfonds uit. De Z-score is een berekening waarbij het

behaalde rendement van de portefeuille wordt vergeleken met het rendement van de vooraf vastgestelde normportefeuille. Die berekening wordt gedaan voordat de kosten en risico gecorrigeerde maatstaf zijn verdisconteerd.

Over 2019 is een Z-score behaald van 0,17. De performancetoets over de periode 2015 tot en met 2019 bedraagt 0,34. Daarmee blijft de performancetoets boven het vereiste minimum van -1,28.

Maatschappelijk Verantwoord beleggen

Aangescherpt maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Hoe geef je betekenis aan een duurzame economie en maak je het verschil met je beleggingsbeleid? Is het zelfs mogelijk om voorloper te zijn en toch je voornaamste doel waar te maken: een goed pensioen tot in de verre toekomst? In 2019 scherpten we ons maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid (MVB-beleid) aan.

Voor ons MVB-beleid hebben we drie MVB-doelstellingen met een bijbehorende ambitie.

De eerste en belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is erop gericht om de normen, waarden en wensen van de deelnemers en andere stakeholders van het pensioenfonds te weerspiegelen (alignment), waarbij de balans moet worden gevonden tussen deze normen en waarden aan de ene kant en het uitgangspunt van het in standhouden van een zo breed mogelijk gespreide portefeuille aan de andere kant.

De tweede doelstelling van het pensioenfonds is om met een relatief klein gedeelte van de totale portefeuille maatschappelijk rendement voorop te zetten en direct bij te dragen aan een beter milieu of een betere maatschappij (impact investing). Het pensioenfonds is van mening dat impact investing bijdraagt aan de ambitie om te leren, innoveren en het draagvlak vergroot, om vooruit te blijven op het gebied van MVB.

Tot slot richt het MVB-beleid zich op het beperken van de financiële risico's in de beleggingsportefeuille als gevolg van MVB/ESG

MVB DOELSTELLING	KPI	TARGET
Alignment met deelnemers	Aantal mandaten met geprioriteerde SDG tilt	SDG tilt waar mogelijk in alle mandaten aanbrengen/ realiseren in 2022
	Uitsluitingen	Uitsluitingen conform uitsluitingsbeleid
	GRESB score private vastgoedbeleggingen	Met alle vastgoedfondsen afspraken gemaakt over verdere (GRESB) verbeteringen en inspanningen die te linken zijn aan de door BPDF geprioriteerde SDG's.
Indirect impact maken in reële economie	Aansluitingen bij samenwerkingsverbanden	In 2020 onderzoek uitvoeren naar mogelijke aansluitingen
	Invloed op dienstverleners	In 2020 onderzoek naar mogelijkheden om dienstverleners verder te beïnvloeden
	Exposure naar green revenues	10% hogere exposure in liquide portefeuille
	Exposure naar Green Bonds	5% allocatie van de obligatie portefeuille in 2021
Direct impact op reële economie	Allocatie naar impact beleggingen	1% allocatie in 2021
Verbetering van risico en rendement	Exposure naar fossil fuel reserves	50% lagere exposure in liquide aandelen portefeuilles 30% in liquide corporate credit portefeuille
	CO ₂ voetafdruk van portefeuille	50% lagere voetafdruk in liquide aandelen portefeuille 30% in liquide corporate credit portefeuille
	GRESB-score niet-beursgenoteerde vastgoedbeleggingen	GRESB score hoger dan peers in 2020
	GRESB-score beursgenoteerde vastgoedbeleggingen	1) Stimuleren lidmaatschap GRESB 2) Onderzoek naar verdere invulling aan vastgoed engagement in 2020/2021

(Environmental Social Governance)-criteria.

Voor de eerste twee doelstellingen heeft het pensioenfonds de ambitie om, binnen de mogelijkheden, een initiërende en kostenbewuste marktleider te zijn ten opzichte van andere pensioenfondsen. Het ambitieniveau voor de derde doelstelling is het 'slim volgen van de markt'.

Bij deze MVB-doelstellingen heeft het pensioenfonds KPI's en targets geformuleerd om het behalen van de doelstellingen te kunnen monitoren.

KPI's en Targets

Resultaten van het maatschappelijk verantwoorde beleggingsbeleid en de MVB-doelstellingen willen we kunnen monitoren en waar nodig bijsturen. Met dat doel voor ogen heeft het pensioenfonds een aantal Key Performance Indicators (KPI's) geformuleerd. Deze KPI's zijn gekoppeld aan de MVB-doelstellingen.

Het pensioenfonds heeft de volgende KPI's en bijbehorende targets geformuleerd bij de doelstellingen.

Focus op thema's & Sustainable Development Goals (SDG's)

De Verenigde Naties (VN) heeft 17 duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) vastgesteld die in 2030 gerealiseerd moeten zijn. Het pensioenfonds vindt alle SDG's belangrijk, maar is tegelijkertijd van mening dat je niet alle 17 doelstellingen evenveel aandacht kunt geven en keuzes zult moeten maken. Er is daarom gekozen voor focus op SDG's die nauw verband houden met de toeleveringsketen binnen de (detail)handel:

- Arbeidsrechten
- Mensenrechten
- Bedrijfsethiek
- Milieu- en klimaat.

In eerste instantie werden daar drie SDG's aangekoppeld. Maar dankzij een onderzoek van Universiteit Maastricht, waaruit bleek dat deelnemers van ons pensioenfonds nog meer wensen hebben ten aanzien van het MVB-beleid, is daar een vierde SDG aan toegevoegd.

Deze vier SDG's worden benadrukt in ons MVB-beleid en daar handelen we naar in het beleggingsbeleid.

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei;
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie;
- SDG 13: Klimaatactie;
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten.

Convenanten, richtlijnen en wetgeving

Pensioenfonds Detailhandel heeft zich voor het MVB-beleid verbonden aan diverse internatio-

nale richtlijnen, convenanten en vrijwillige initiatieven. Vanzelfsprekend doet ze dat binnen de geldende wetgeving.

Dit zijn een aantal van de belangrijkste voorbeelden:

IMVO-Convenant

Op 20 december 2018 is het Internationaal Maatschappelijk Verantwoordelijk Ondernemen (IMVO) Convenant ondertekend door het pensioenfonds. Het convenant is een samenwerking tussen de Nederlandse pensioenfondsen, non-gouvernementele organisaties (Ngo's), vakbonden en overheid. Door ondertekening van dit convenant kiest het pensioenfonds voor een strak richting gegeven beleggingsbeleid. De basis wordt gevormd door OESO - richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Met het ondertekenen van deze richtlijnen laat het pensioenfonds ook zien, dat zij streeft naar lange termijn waardecreatie voor de beleggingen.

OESO Richtlijnen en UN Guiding Principles

De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn in 1976 opgesteld door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Ze worden door 48 (OESO) landen onderschreven, waaronder Nederland.

De OESO-richtlijnen zijn gebaseerd op diverse internationale verdragen zoals de International Labour Organisation (ILO) conventies en de VN Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens. Naleven van de OESO-richtlijnen betekent dat het pensioenfonds actief due diligence uitvoert conform de definities en stappen van de OESO-richtlijnen.

UNPRI en VBDO

De UN Principles for Responsible Investment (UNPRI) zijn VN-richtlijnen voor institutionele beleggers. Het pensioenfonds heeft deze richtlijnen ondertekend en rapporteert jaarlijks aan de UN PRI. Daarnaast vindt het pensioenfonds het belangrijk dat de vermogensbeheerders waarmee ze zakendoet, de UN PRI ook ondertekend heeft.

Het pensioenfonds hecht er waarde aan om zelf voldoende tegenwicht te kunnen bieden aan uitvoerders en invloeden van bijvoorbeeld Ngo's. Het pensioenfonds hecht er daarom ook waarde aan om de interne kennis verder uit te bouwen en vindt het belangrijk zelf op de hoogte te zijn van nationale- en internationale ontwikkelingen. In dit kader is er ook gekozen om aan te sluiten bij de in Nederland gevestigde Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO).

Het pensioenfonds vindt het belangrijk zelf voldoende tegenwicht te kunnen bieden

Toekomstige ontwikkelingen

In samenwerking met FTSE Russell is Pensioenfonds Detailhandel bezig met de bouw van een zogeheten Emerging Market Equity Index. Deze index zal medio 2020 gerealiseerd

zijn en volgt dezelfde principes als de inmiddels geïntroduceerde Duurzaamheidsindex, maar richt zich op bedrijven in landen uit emerging markets (India, Brazilië, China) in plaats van ontwikkelde markten.

Implementatie van MVB-beleid

Het pensioenfonds is een index-belegger. Daarbij streeft het fonds naar een rendement, dat vergelijkbaar is met dat van de markt. Maar voegt daar extra elementen aan toe: hoge duurzaamheidsnormen en een relatief lage tracking error ten opzichte van de naar markt-kapitalisatie gewogen index (lage tracking error versus market cap gewogen benchmarks). Daarnaast streeft Pensioenfonds Detailhandel we naar lage kosten in de uitvoering van het vermogensbeheer.

Om duidelijk te onderbouwen waarom het pensioenfonds heeft gekozen voor bepaalde instrumenten bij de implementatie van haar MVB-beleid, heeft het haar beleggingsinstrumentarium gekoppeld aan haar MVB-doelstellingen.

In 't kort

- Het pensioenfonds heeft vier SDG's van de Verenigde Naties geprioriteerd
- Het pensioenfonds heeft zich voor het MVB-beleid verbonden aan diverse internationale richtlijnen en convenanten
- In 2019 introduceerde het pensioenfonds een eigen Duurzaamheidsindex
- Het pensioenfonds vindt het belangrijk om voldoende tegenwicht te kunnen bieden aan uitvoerders en Ngo's

Tabel
Deze tabel geeft de verbindingen weer.

MVB-DOELSTELLINGEN	INSTRUMENT
Alignment met deelnemers	MVB-integratie: geprioriteerde SDG's in liquide en illiquide portefeuille
	Engagement: DEN
	Uitsluitingsbeleid
Indirect Impact maken in reële economie	Samenwerken, beïnvloeden en stimuleren
	MVB-integratie: Verhogen Green Revenue en Green Bond exposure
Direct Impact maken in reële economie	Impact beleggingen in private markt
	Actief aandeelhouderschap (stemmen en engagement)
Verbetering van risico en rendement	MVB-integratie: Verlagen CO ₂ en fossiele brandstofreserves exposure
	MVB-implementatie in vastgoedportefeuille
	MVB Riskmanagement

Integratie van MVB in de beleggingsportefeuille
Integratie van het MVB-beleid in de beleggingsportefeuille houdt in, dat MVB-risico's en kansen expliciet worden opgenomen in analyses en investeringsbeslissingen. Deze zijn gebaseerd op een systematische procesmethode en betrouwbare bronnen.

Het pensioenfonds is een voorstander van een beheerste en geleidelijke integratie van het MVB-beleid in de portefeuilles. Een proces dat regelmatig dient te worden geëvalueerd. Aan de ene kant om te controleren of de gewenste resultaten worden gehaald en aan de andere kant om nieuwe inzichten (data) in kaart te brengen die de integratie kunnen versterken.

Met de 4 SDG's waarop het accent komt te liggen, heeft Pensioenfonds Detailhandel een belangrijk instrument in handen waarmee het MVB-beleid soepel geïntegreerd kan worden in de beleggingsportefeuille. Bij deze integratie wordt onderscheid gemaakt tussen de beurs (liquide)- en niet beursgenoteerde (illiquide) beleggingsportefeuilles. Voor het eind van 2022 zullen, waar mogelijk, de 4 SDG's in beide portefeuilles worden geïntegreerd.

Hoe verloopt de integratie in de liquide portefeuille?
In de liquide beleggingsportefeuille wordt een groter belang toegekend (hogere exposure) aan bedrijven die goed scoren op belangrijke MVB-thema's/ de vier geprioriteerde SDG's voor het pensioenfonds.

Tegelijkertijd wil Pensioenfonds Detailhandel het jaarlijks koersverloop van de beleggingen niet te veel laten afwijken (naar boven en naar beneden) van een beleggingsportefeuille zonder de integratie van deze MVB-onderwerpen.

Binnen de nieuwe benchmark wordt de nadruk gelegd op klimaatverandering, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en goed bestuur

Mede daarom heeft FTSE Russel in 2019 de opdracht gekregen een benchmark te bouwen op basis van de vier door het pensioenfonds geprioriteerde SDG's: de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index. Begin 2019 was deze index gerealiseerd en de beleggingsportefeuille conform deze index aangepast.

Binnen die benchmark wordt de nadruk gelegd op klimaatverandering, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en goed bestuur.

Met de index zal er meer geld worden gestoken in bedrijven die goed presteren binnen de nieuwe index op de voor pensioenfonds belangrijke MVB-thema's en SDG's. Het aandelenbelang in bedrijven die minder presteren op deze thema's wordt teruggebracht. De portefeuille die nu volgens de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index wordt belegd, vertegenwoordigt een waarde van meer dan 7,5 miljard euro.

Hoe het werkt
Bedrijven die goed presteren ten opzichte van de 'standaard markt-omvang benchmark' worden overwogen en slecht presterende ondernemingen onderwogen (deels te verkopen). Op deze manier geeft het pensioenfonds een signaal af aan bedrijven die beter moeten gaan presteren op de vier MVB-thema's. Ondertussen blijft het pensioenfonds wel met ze

Pensioenfonds Detailhandel mag een duurzame koers varen

in gesprek en houdt de mogelijkheid open om op aandeelhoudersvergaderingen te stemmen. Indexbouwer/Provider FTSE Russell geeft alle bedrijven op de index toegang tot de beoordeling van hun MVB-prestaties.

Weet dat:

- Uit onderzoek van de Universiteit Maastricht is gebleken dat deelnemers vinden dat het pensioenfonds een nog duurzamere koers mag varen. Met de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index wordt invulling gegeven aan die wens;
- Het pensioenfonds een eerste stap zet in het beheersen van de MVB- en klimaatrisico's in de beleggingsportefeuille;
- De CO2-uitstoot en de exposure naar fossiele brandstofreserves in de portefeuille 'aandelen ontwikkelde markten' met ongeveer 50% is verlaagd. Daarnaast is de exposure naar groene omzet in deze portefeuille verhoogd met 10%.
- Dit is bereikt met een vergelijkbaar risico-profiel ten opzichte van de moederindex van minder dan 1%. Uit allerlei indicatoren blijkt dat het pensioenfonds op weg is haar MVB-doelstellingen te bereiken.

Integratie in illiquide portefeuille

De illiquide portefeuille van het pensioenfonds bestaat uit private Nederlandse vastgoedfondsen en Nederlandse hypotheeken. De door het pensioenfonds geprioriteerde SDG 12 en SDG 13 hebben een directe relatie met de vastgoedbeleggingsportefeuille van het pensioenfonds. Meerdere beheerders van de private vastgoedfondsen waarin het pensioenfonds belegt, onderschrijven de SDG's en vertalen deze naar concrete acties.

De methodologie van deze vertaling en de mogelijke prioritering van deze SDG's, door de vastgoedfondsen, kan afwijken van de geprioriteerde SDG's van het pensioenfonds.

Met de beheerders van deze fondsen wordt een actieve dialoog gevoerd over het duurzaam en verantwoord inrichten van hun beleggingsbeleid. Daar waar nodig vraagt het pensioenfonds extra aandacht voor haar eigen thema's.

Actief aandeelhouderschap

Pensioenfonds Detailhandel is een lange termijn belegger die het vermogen breed gespreid investeert. Dat gebeurt onder meer door aandelen te vergaren in beursgeno-

teerde bedrijven die door de vermogensbeheerder BlackRock zijn verzameld in indices (meervoud van index).

BlackRock is de grootste vermogensbeheerder ter wereld met een belegd vermogen van rond 6.000 miljard dollar. De organisatie heeft zich aangesloten bij de Principles for Responsible Investment (PRI) van de Verenigde Naties. Deze PRI stimuleert de integratie van milieu-, sociale- en bestuurlijke criteria (Environmental, Social & Governance, MVB) in het beleggingsproces en het uitoefenen van verantwoord eigenaarschap over de beleggingsportefeuille.

Pensioenfonds Detailhandel is een betrokken belegger

Pensioenfonds Detailhandel is een betrokken belegger die de ontwikkelingen van de bedrijven waarin het fonds belegt volgt. Met andere woorden; bij bedrijven waar verbeteringen moeten worden gerealiseerd, wil Pensioenfonds Detailhandel zich in de gesprekken mengen en meestemmen over het bedrijfsbeleid. Dat heet engagement en voting, ofwel aansporen tot betere prestaties op het gebied van verantwoord ondernemen en goed bestuur.

Omdat we in 'scheiding van machten' geloven, is deze taak niet bij vermogensbeheerder BlackRock neergelegd, maar bij een onafhankelijke beleggingsbeheerder BMO GAM. Zij zijn de Responsible Engagment Overlay-manager.

BMO GAM vertegenwoordigt meerdere aandeelhouders en is aanwezig bij algemene

aandeelhoudersvergaderingen en stemt mee over het bedrijfsbeleid. Denk aan beslissingen over het ontslag of de benoeming van bestuurders, het vaststellen van de jaarrekening en zaken als fusies, splitsingen of overnames.

Mochten bepaalde ontwikkelingen van een bedrijf niet stroken met het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel, dan stemt het fonds tegen of gaat in gesprek met het bestuur van de onderneming.

Hoe werkt engagement in de praktijk?

BMO GAM, de Responsible Engagement Overlay-manager, gaat in gesprek als:

1. Er een potentiële negatieve impact geïdentificeerd is bij een bedrijf.

In het engagementtraject wordt dan aangestuurd op:

- Stop de negatieve impact
- Zorg voor het herstel van benadeelden
- Neem voldoende maatregelen om toekomstige incidenten te voorkomen
- Communiceer transparant over de genomen maatregelen.

In 't kort

- Uit onderzoek van de Universiteit Maastricht is gebleken dat deelnemers vinden dat het pensioenfonds een nog duurzamere koers mag varen
- Met de eigen duurzaamheidsindex zet het pensioenfonds een eerste stap in het beheersen van de MVB- en klimaatrisico's in de beleggingsportefeuille
- Bij bedrijven waar verbeteringen moeten worden gerealiseerd, wil het pensioenfonds zich in de gesprekken mengen en meestemmen over het bedrijfsbeleid

2. Een bedrijf slecht scoort op MVO-beleid (maatschappelijk verantwoord ondernemen) en maakt daardoor verhoogde kans op het maken van toekomstige schade en negatieve impact.

In het engagementtraject wordt gestuurd op:

- Zorg voor een krachtig en concreet MVO-beleid
- Het invoeren ervan
- Communiceer daar transparant over
- Lead by example (het management geeft het goede voorbeeld).

3. Een bedrijf actief is in een sector waar per definitie maatschappelijk winst te behalen valt, vanwege de omvang en de impact van de bedrijfsactiviteiten op de samenleving. Denk bijvoorbeeld aan de olie- en gasindustrie. Deze sectoren en bedrijven zijn een voorbeeld die door de Engagement Overlay-manager kunnen worden aangewezen en in samenwerking met andere institutionele beleggers op hun verantwoordelijkheden van goed ondernemerschap kunnen worden gewezen. Deze manier van engagen heet thematisch engagement.

En dan?

De Responsible Engagement Overlay-manager maakt tijdsgebonden afspraken met bedrijven en monitort de voortgang. Het pensioenfonds beoordeelt een engagement traject succesvol, als alle tijdgebonden doelen bereikt zijn (mijlpalen). Wanneer ondernemingen niet binnen de voorafgestelde termijn naar tevredenheid reageren op de engagementtinspanningen, kan het pensioenfonds op de volgende manieren reageren:

- samenwerking met andere beleggers aangaan/intensiveren om de dialoog meer kracht bij te zetten
- stemmen op aandeelhoudersvergaderingen
- uitsluiting bij gebleken onwaarschijnlijkheid van verandering.

Uitsluitingen

Pensioenfonds Detailhandel belegt niet in bedrijven of landen die op de uitsluitingslijst van de Verenigde Naties staan. Toch voert het pensioenfonds een terughoudend uitsluitingsbeleid, omdat in de praktijk blijkt dat er in de regel positieve veranderingen op gang komen door in gesprek te blijven met bedrijven. Na een uitsluiting verlies je die invloed. We sluiten ook geen sectoren uit, tenzij het wettelijk is voorgeschreven.

Om tot uitsluiting over te gaan, worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- het wettelijk kader
- schendingen van internationale normen en verdragen
- sancties van de VN en de EU
- schendingen van de normen en waarden van het pensioenfonds
- discretie van het bestuur
- gestrand engagementtraject

Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds is van toepassing op de gehele beleggingsportefeuille.

Primeur: het Dutch Engagement Network

In samenwerking met Pensioenfonds Horeca & Catering (PH&C) heeft Pensioenfonds Detailhandel het initiatief genomen om het Dutch Engagement Network (DEN) op te zetten. Doel van de samenwerking is om

Het pensioenfonds belegt niet in landen of bedrijven die op de uitsluitingslijst van de VN staan

bedrijven waarin ze beleggen direct te stimuleren tot een duurzamere bedrijfsvoering. De DEN doet dit namens alle deelnemers van de pensioenfondsen, in totaal tweeënhalf miljoen Nederlanders.

Voor Nederlandse begrippen is hiermee een unieke samenwerking ontstaan. Namelijk: twee eindbeleggers die de handen ineenslaan om bedrijven uit hun beleggingsportefeuille direct aan te sporen tot een nog duurzamere handelwijze in plaats van gebruik te maken van programma's en diensten van gespecialiseerde toeleveranciers. Zodoende kan er rechtsreeks op specifieke duurzame en sociale doelstellingen worden gestuurd. Het eerst gekozen thema van de DEN is watergebruik en waterbeheer in de toeleveringsketen.

DEN is een aanvulling op het totale engagement programma van Pensioenfonds Detailhandel en heeft als doel de balans tussen invloed en inspraak te optimaliseren. Maar ook door te engagen op onderwerpen die voor de deelnemers van de aangesloten pensioenfondsen specifiek van belang zijn.

De voordelen van DEN op een rij:

- Door samen te werken met een beperkt aantal gelijkgestemde pensioenfondsen heeft elke deelnemer veel invloed op het uit te voeren engagement beleid.
- Het is mogelijk om thematisch engagement uit te voeren wat aansluit op de door de pensioenfondsen geselecteerde MVB-doelstellingen of SDG's.
- Deelname aan DEN realiseert een leereffect voor de pensioenfondsen en vergroot de betrokkenheid van de eindbelegger.
- Door samenwerking met meerdere pensioenfondsen kunnen de engagementactiviteiten kostenefficiënt worden uitgevoerd.

Binnen DEN voert Achmea Investment Management het engagement uit en vervult Finance Ideas de rol van sparringpartner en secretariaat.

Engagement op vastgoed

Pensioenfonds Detailhandel wil binnen het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid de gehele vastgoedportefeuille monitoren en beoordelen aan de hand van de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB).

Het pensioenfonds is lid van de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). GRESB is een onafhankelijke, wetenschappelijke benchmark die de duurzaamheidsprestaties van vastgoedfondsen en –portefeuilles wereldwijd beoordeelt. Op basis van GRESB-scores krijgen investeerders inzicht in het duurzaamheidsbeleid en -resultaten van hun vastgoedbeleggingen en kunnen zij deze prestaties vergelijken met vastgoedbeleggingen in dezelfde regio of hetzelfde type vastgoed.

Alle private vastgoedfondsen waarin belegd wordt, rapporteren hieraan en zijn lid van GRESB. Het pensioenfonds stelt zich ten doel dat in 2020 alle private vastgoedfondsen een GRESB-score behalen die hoger is dan de GRESB-score van haar gelijken (peers). Mochten vastgoedfondsen dit doel niet behalen, dan wordt de dialoog aangegaan.

Voor beursgenoteerde vastgoedfondsen heeft het pensioenfonds adviesbureau Finance Ideas aangesteld om GRESB-deelname te monitoren en niet-deelnemende vastgoedfondsen jaarlijks te stimuleren tot deelname en verdere verduurzaming en verhoging van de GRESB-score.

Impact beleggen

In het MVB-beleid wordt ernaar gestreefd om met een relatief klein gedeelte van de totale portefeuille maatschappelijk rendement voorop te zetten en direct bij te dragen aan een beter milieu of een betere maatschappij (impact investing). Het pensioenfonds maakt daarbij onderscheid in impact beleggingen in de liquide portefeuille (indirecte impact beleggingen) en illiquide portefeuille (directe impact beleggingen). Het pensioenfonds is van mening dat impact investing bijdraagt aan de ambitie om te leren, innoveren en om vooruit te blijven op het gebied van MVB.

Het pensioenfonds hanteert voor haar impact beleggingen de definitie van de 'Global Impact Investing Network (GIIN)': Impact be-

In het MVB-beleid wordt ernaar gestreefd om met een relatief klein gedeelte van de totale portefeuille maatschappelijk rendement voorop te zetten

leggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement. Het pensioenfonds maakt een onderscheid tussen indirecte en directe impact.

Directe impact

Het pensioenfonds stelt zich ten doel om 1% van haar vermogen te alloceren naar directe impact beleggingen in private debt of specifieke impact in vastgoed/infrastructuur. De SDG's die het pensioenfonds heeft geprioriteerd dienen zoveel mogelijk terug te komen in dergelijke beleggingen.

Indirecte impact

Beleggingen in bijvoorbeeld beursgenoteerde green bonds (obligaties die zijn uitgegeven om bepaalde duurzame projecten te financieren) en green revenues (aandelen van bedrijven die producten of diensten leveren die bijdragen aan verduurzaming) worden ook vaak als impact belegging gezien. Het pensioenfonds hanteert voor dergelijke beursgenoteerde instrumenten de term indirecte impact, omdat ook zonder onze financiering dergelijke projecten veelal doorgang zouden hebben gevonden. Het pensioenfonds stelt zich ten doel om haar exposure naar green revenues te verhogen met 10% in de liquide portefeuille en het pensioenfonds wil 5% van het belegde vermogen in obligaties alloceren naar groene obligaties.

Stemmen en engagement

Het engagement programma speelt een belangrijke rol in de identificatie, beoordeling en beheersing van MVB-risico's van de portefeuille op maatschappij, milieu en van MVB-risico's die mogelijk een materiële impact hebben op de portefeuille. Identificatie en beoordeling van daadwerkelijke en potentiële negatieve impacts is het startpunt van het engagement programma waarmee BMO GAM namens Pensioenfonds Detailhandel invulling geeft aan het mitigatieproces. Mitigatie vindt plaats binnen de 3 werkstromen van het engagement programma: engagement met prioriteitsbedrijven, reactief engagement op controverses en thematisch engagement.

Engagement met prioriteitsbedrijven

Dit programma richt zich op potentiële negatieve impacts en strategische en MVB-risico's. Jaarlijks worden ondernemingen geselecteerd die als risicovol worden beoordeeld en die belangrijk zijn in portefeuille. Hierbij hanteert BMO GAM een systematische me-

thode van kwantitatieve analyse op basis van MVB data en scores gecombineerd met een kwalitatieve beoordeling door eigen analyses.

Startpunt is een beoordeling van MVB-prestaties en risicoclassificatie van ondernemingen in portefeuille aan de hand van MVB-ratings: absolute scores, relatieve scores (ten opzichte van de sector) en veranderingen in de tijd. De uitkomst hiervan is inzicht in zwakke MVB-prestaties op belangrijke duurzaamheidsthema's zoals CO2-uitstoot, arbeidsomstandigheden en corruptie. Daarnaast richt de analyse zich op kernpunten van corporate governance, zoals onafhankelijkheid van bestuur en belangen van minderheidsaandeelhouders. Hierbij wordt gebruik gemaakt van gegevens van BMO, MSCI MVB en ISS.

Vervolgens worden de prestaties en strategieën van de ondernemingen die als risicovol worden geclassificeerd kwalitatief beoordeeld aan de hand van onderzoek naar bedrijfs-geschiedenis, strategie, financiële prestaties en doelen, gecombineerd met een nadere analyse van MVB-risicobeheersing en

Ondernemingen met prioriteit
Intensieve en frequente dialoog met ondernemingen met hoge risico's

Thema-engagement op specifieke projecten

Reactieve engagement
Snelle actie op controverses en schendingen

Engagement met geselecteerde ondernemingen richt zich op het beëindigen van de schending

MVB-prestaties en – ambities, onder andere op basis van engagementervaring uit het verleden. Ook wordt daarbij beoordeeld of engagement succesvol kan zijn en de juiste mitigatiestrategie is.

Reactief engagementprogramma

Dit programma richt zich op het mitigeren van daadwerkelijke negatieve impacts van ondernemingen op maatschappij en milieu. Ieder kwartaal worden schendingen van de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen door ondernemingen in portefeuille beoordeeld door BMO GAM op basis van onderzoek door MSCI. Daarbij wordt gekeken naar de ernst van de schending en de reactie van de onderneming. Engagement met geselecteerde ondernemingen richt zich op het beëindigen van de schending, aanpak van de negatieve effecten door herstel en/of verhaal en het voorkomen van schade in de toekomst.

In 2019 was de damdoorbraak in Brumadinho in Brazilië een belangrijk onderwerp in dit engagementprogramma. Deze damdoorbraak veroorzaakte een grote overspoeling met afvalslak van lokale mijnbouw met meer dan 200 doden als gevolg. In reactie op deze tragedie heeft BMO GAM zich aangesloten bij een gezamenlijk engagementinitiatief onder de vlag van PRI, gericht op compensatie en herstel van leefgebieden en levensonderhoud door de betrokken onderneming. Daarnaast heeft BMO GAM zich direct aangesloten bij een sectorinitiatief dat zich richt op veiligheid van afvalslakdammen die wereldwijd door mijnbouwbedrijven worden beheerd. Dit project heeft geresulteerd in een

publiek beschikbare database van dammen met informatie over de status ervan. Dit op basis van gegevens van de bedrijven die ze beheren. Het doel van dit project is het vergroten van veiligheid van dammen. Transparantie is hierbij een belangrijke eerste stap.

Thematisch engagement

Naast MVB-risico's op bedrijfsniveau, worden ieder jaar MVB-thema's, trends en risico's geïdentificeerd door BMO GAM die van invloed zijn op groepen ondernemingen, bijvoorbeeld binnen sectoren of regio's. Deze thema's worden uitgewerkt in projecten die doorgaans twee tot drie jaar lopen. In 2019 zijn de volgende projecten uitgevoerd die raken aan de SDG's die Pensioenfonds Detailhandel als focusgebied heeft gekozen voor het MVB Beleid:

Leefbaar loon – SDG 8

Engagement richt zich in dit meerjarige project op tien grote retailers in de VS, het VK, Canada, Japan en Duitsland, die samen werk bieden aan 3,7 miljoen mensen. Met zeven bedrijven zijn gesprekken gevoerd. De aandacht ging daarbij vooral uit naar voorlichting over een leefbaar loon, het loonniveau bij de bedrijven zelf, en transparantie. Over al deze onderwerpen blijft BMO GAM met ze in gesprek. Daarnaast is aansluiting gezocht bij de internationale Living Wage-coalitie van ShareAction en is met vijftien grote bedrijven gesproken over invoering van een leefbaar loon voor hun medewerkers.

Moderne Slavernij – SDG 8

In 2019 lag de nadruk van het project moderne slavernij op bedrijven in de informatie en communicatietechnologie (ICT), huishoudelijke

goederen, kleding en de auto-industrie. De speerpunten hierbinnen zijn: 1) verantwoordelijkheid van directie en bestuur; 2) traceerbaarheid en risicobeoordeling; 3) inkooppraktijken; 4) werving; 5) inspraak van werknemers; 6) toezicht; en 7) herstel. Het blijkt nog altijd lastig om alle informatie te verzamelen en te rapporteren over de aanpak van moderne slavernij. Vooral een punt van zorg is de aanname dat het uitblijven van controverses een teken zou zijn dat er niets aan de hand is. Daarom is het belang benadrukt van goede *due diligence*: het signaleren van risicobebieden, en het evalueren van praktijken en prestaties op het gebied van informatiemanagement. Het project wordt afgerond, maar de lopende gesprekken met ondernemingen worden voortgezet.

Duurzaam bankieren in Azië – SDG 9 en 13

De nadruk van dit project ligt op de bestuursstructuur en beheer van ecologische en maatschappelijke risico's. Met negen banken uit vier Aziatische landen is intensief gesproken over de mate waarin deze zijn voorbereid op ontwikkelingen in wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid, en de stappen die zij nemen om bij te dragen aan de transitie naar een koolstofarme economie. De banken in Singapore lijken relatief goed voorbereid. Bij geen van deze banken was echter sprake van adequate informatieverschaffing over het kredietverlenings- en acceptatiebeleid, en geen enkele bank heeft procedures om ontwikkelingen in de wet- en regelgeving te volgen. Wel hebben enkele banken duurzame financiële producten geïntroduceerd, zoals groene obligaties.

Duurzaam zeetransport – SDG 13

In 2019 werd wetgeving van kracht die de uitstoot van zwavel (SOx) sterk moet terugdringen. Deze maatregel heeft vaart gezet achter inspanningen om de SOx-uitstoot aan te pakken. Bedrijven in de scheepvaart gaven

dit jaar dan ook prioriteit aan de naleving van deze nieuwe regel. Ze gingen over op zwa-velarme brandstof en installeerden scrubbers voor het reinigen van uitlaatgassen. Andere onderwerpen van gesprek waren brandstofefficiëntie en CO2-uitstootreductie. Alle bedrijven hebben doelen gesteld voor het terugdringen van de CO2-uitstoot voor 2030 en 2050. Maersk mikt zelfs op een CO2-neutrale vloot in 2050. Het engagement was gericht op betere informatieverschaffing over de activiteiten en programma's om de doelstellingen te halen, niet alleen op de middellange termijn, maar ook op de langere termijn. Hiervoor is meer nodig dan alleen efficiëntieverbeteringen, namelijk de ontwikkeling en inzet van innovatieve CO2-neutrale schepen. Omdat zeeschepen heel lang in de vaart blijven, moet er al in 2030 worden begonnen om dit soort innovaties wereldwijd in te voeren. Een aantal bedrijven in het engagementprogramma (Maersk, NYK) heeft zich aangesloten bij de Getting to Zero Coalition. Deze organisatie zet zich in om vóór het einde van dit decennium dergelijke technologie te ontwikkelen. BMO GAM blijft erop aandringen dat bedrijven hun informatieverschaffing opschroeven

Door te stemmen op afstand is het pensioenfonds in staat wereldwijd van haar stemrecht gebruik te maken

en verbeteren, en dat zij programma's en strategieën voor de lange termijn ontwikkelen om hun doelstellingen te halen.

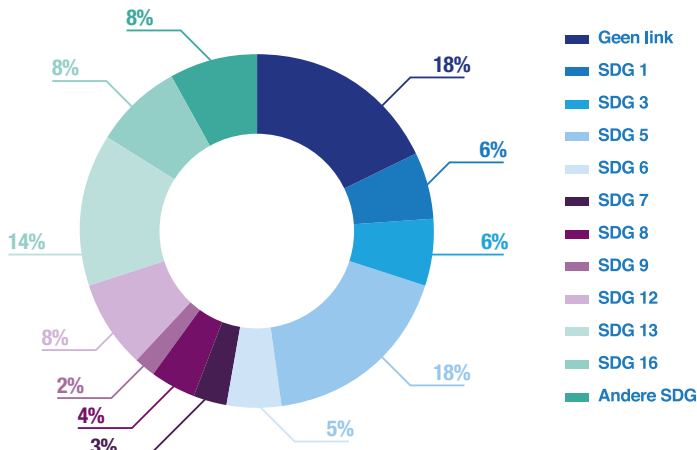
Climate Action 100+ SDG 7, 13

Binnen dit project worden bedrijven aangespoord een systematische beoordeling te maken van de risico's en kansen van klimaatverandering en om hun bedrijfsstrategie af te stemmen op de doelstellingen van het klimaatverdrag van Parijs. Binnen het internationale samenwerkingsverband Climate Action 100+ voert BMO GAM met 23 ondernemingen een actieve dialoog. Engagement heeft dit jaar tot een aantal belangrijke mijlpalen geleid: formulering van ambitieuze reductiedoelstellingen (door onder andere Enel, Dominion, BHP); openheid over en betere afstemming van lobbyactiviteiten (bij o.a. BHP, Shell).

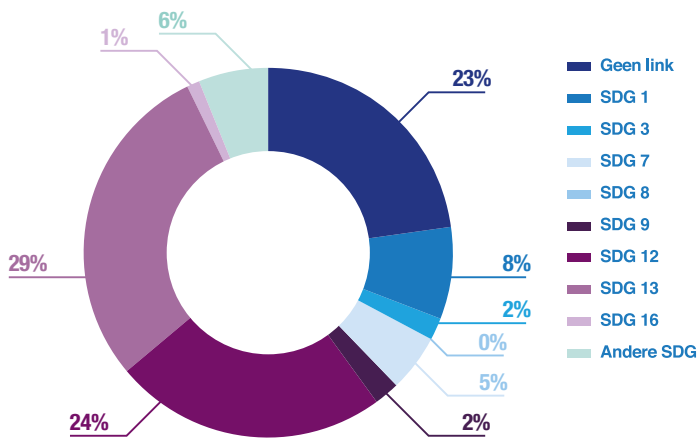
Engagement in cijfers

Binnen de aandelenportefeuille zijn 310 ondernemingen in 23 landen aangesproken, wat 156 keer resultaat heeft opgeleverd. Binnen de bedrijfsobligatieportefeuille is met 149 ondernemingen in 21 landen dialoog gevoerd, wat in 83 gevallen tot positieve verandering heeft geleid. Voor de gezamenlijke aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles is de verdeling van engagementactiviteiten door BMO GAM naar

SDGs als volgt:

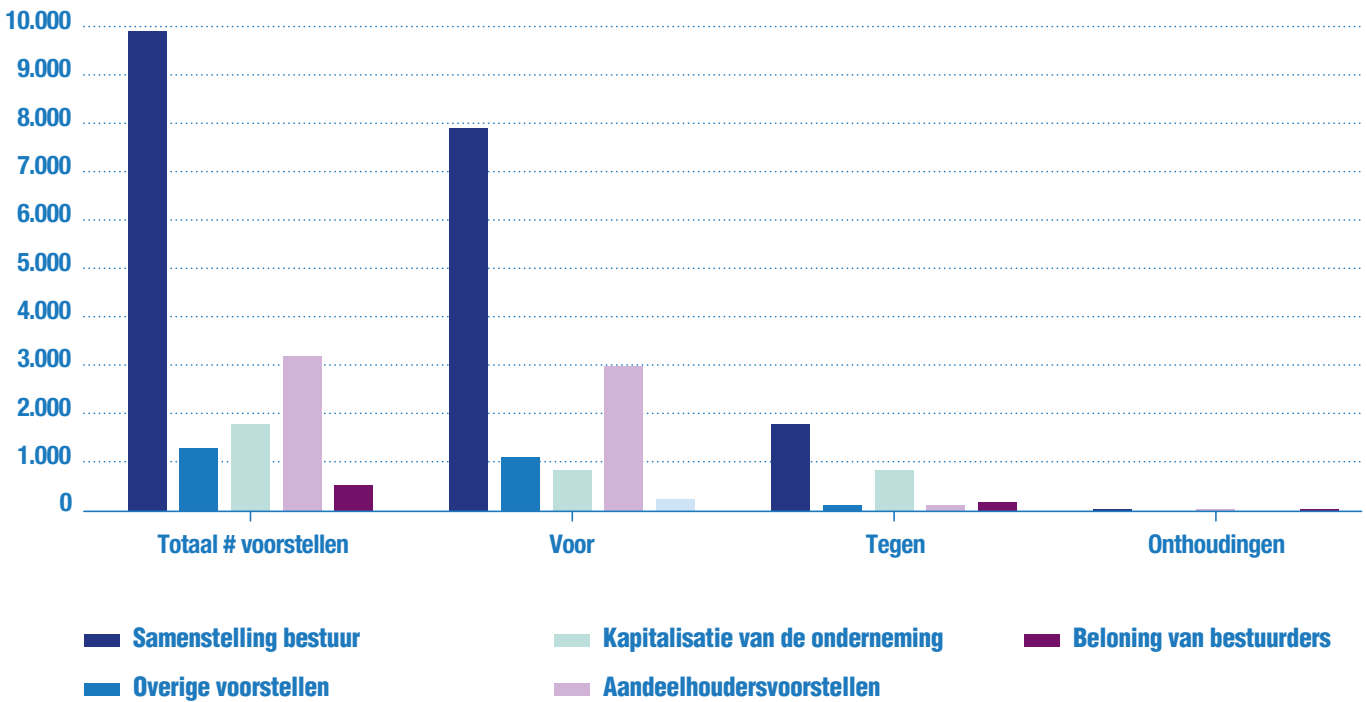
Kijken we vervolgens naar engagementresultaten ('milestones'), dan geeft dat het volgende beeld:

Corporate Governance en stemmen

Bij het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen wordt rekening gehouden met duurzaamheid op het gebied van milieu en andere sociale factoren. Door middel van stemmen op afstand (proxy voting) is het pensioenfonds in staat wereldwijd van haar stemrecht gebruik te maken. Voor het stembeleid wordt gebruik gemaakt van de corporate governance richtlijnen van BMO GAM. De belangrijkste aandachtsgebieden in 2019 waren directe verantwoordelijkheid van bestuursleden, beheersing van sociale en milieurisico's (inclusief klimaatverandering),

diversiteit van bestuur, loonverschillen binnen ondernemingen en toezicht van de audit-commissie. In totaal heeft BMO namens Pensioenfonds Detailhandel op 1161 aandeelhoudersvergaderingen gestemd in 31 landen. Daarbij is in 19% van alle geagendeerde voorstellen tegen het advies van het bestuur gestemd. Vooral op het punt van beloningsbeleid stemde het fonds relatief vaak tegen: 48%. Hieronder ziet u hoe er gestemd is:

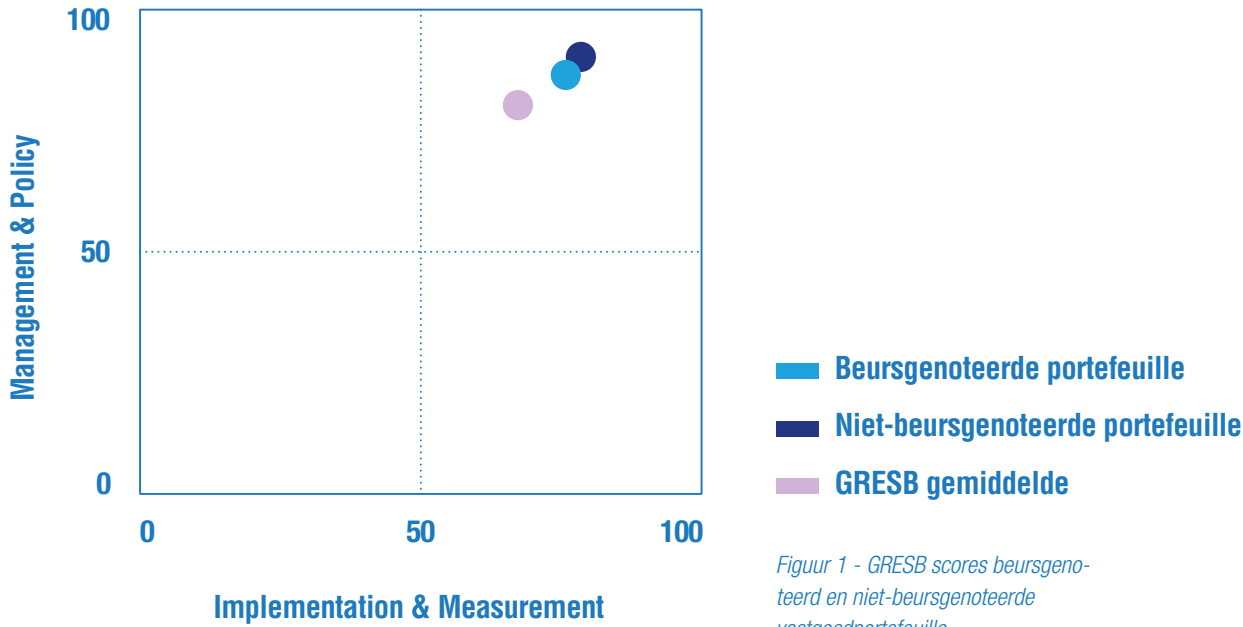
Een voorbeeld van een belangrijke stem tegen het management was ExxonMobil

Een voorbeeld van een belangrijke stem tegen het management was ExxonMobil. Exxon heeft met succes gelobbyd bij de SEC om een aandeelhoudersvoorstel dat vraagt om CO2-reductiedoelen in lijn met het akkoord van Parijs te weren van de agenda. Vanwege deze ongebruikelijke stap van Exxon, in combinatie met achterblijvende rapportage en doelstellingen, heeft het fonds besloten om tegen herbenoeming van alle niet-uitvoerende bestuurders te stemmen. Ook heeft het fonds voor de aandeelhoudersvoorstellen gestemd die vroegen om een scheiding van de rollen van de CEO en de Chairman, om betere rapportage over risico's van activiteiten in gebieden die kwetsbaar zijn voor de effecten van klimaatverandering en om rapportage over giften aan politieke partijen en aan lobbyactiviteiten.

Duurzaamheidsprestaties vastgoedbeleggingen 2019
De totale vastgoedbeleggingen van het pensioenfonds zijn vergeleken met het gemiddelde van alle deelnemers aan GRESB. Bij de beoordeling van het beursgenoteerde en niet-genoteerde deel van de vastgoedportefeuille worden de scores vergeleken met de relevante peer group. De peer group

van beursgenoteerd vastgoed bestaat uit alle wereldwijd aan GRESB deelnemende beursgenoteerde vastgoedfondsen. Bij niet-beursgenoteerd vastgoed worden de scores vergeleken met alle Nederlandse niet-genoteerde fondsen/portefeuilles met een vergelijkbare strategie.

Score totale vastgoedportefeuille
De totale vastgoedportefeuille van het pensioenfonds presteert beter dan het gemiddelde van alle deelnemers aan GRESB. Het GRESB-gemiddelde ligt op 72 punten terwijl de score voor de beursgenoteerde en niet-genoteerde portefeuilles van BPDF uitkomen op respectievelijk 79 en 84 punten.

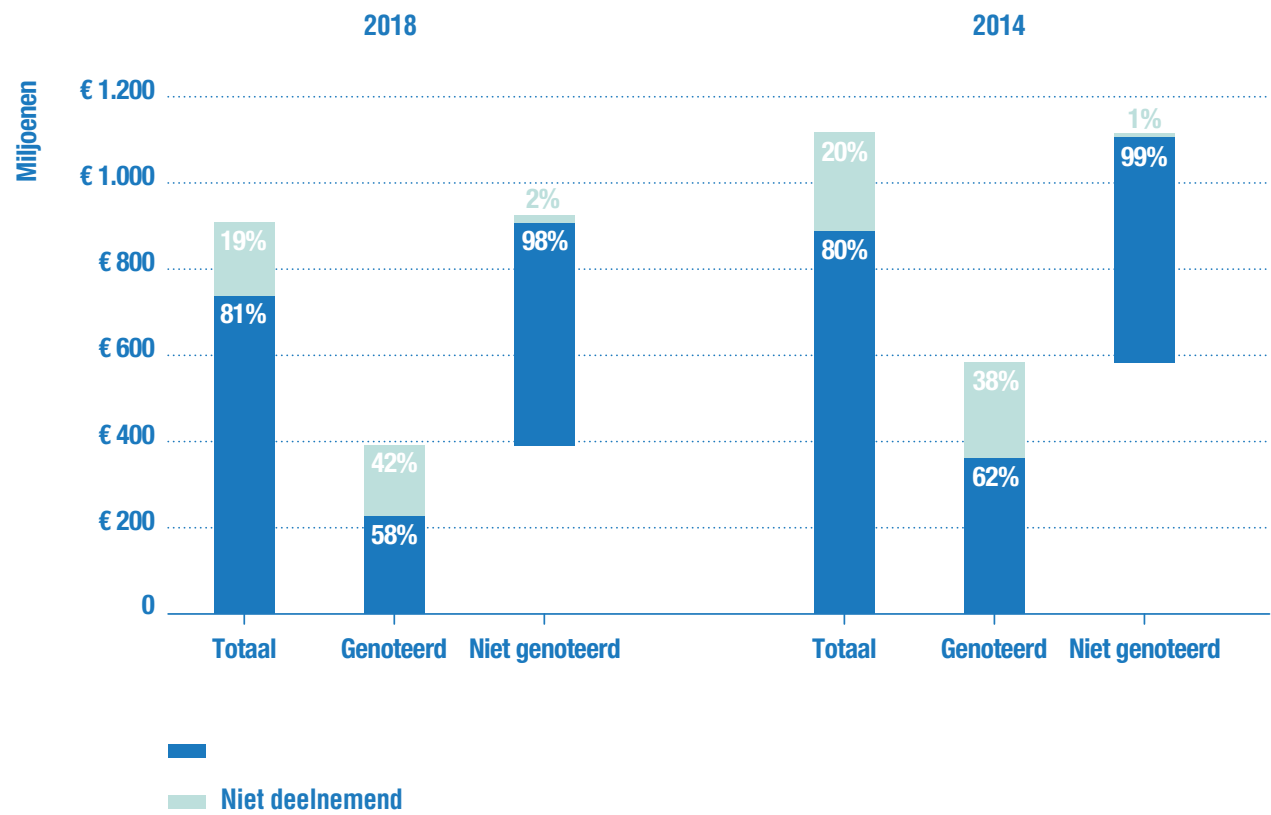
Figuur 1 - GRESB scores beursgenoteerd en niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille

Beursgenoteerd vastgoed
Het pensioenfonds belegt het beursgenoteerde deel van de vastgoedportefeuille conform de FTSE EPRA/NAREIT Developed Real Estate index. Van de 340 beursgenoteerde vastgoedfondsen in deze index nemen er in 2019 152 deel aan GRESB. De scores van deze fondsen zijn als één geheel geëvalueerd. De deelnemende fondsen omvatten in 2019 62% van de beleggingswaarde van het pensioenfonds in beursgenoteerd vastgoed. Dit percentage is met 4%-punt gestegen ten opzichte van 2018 (zie Figuur 2).

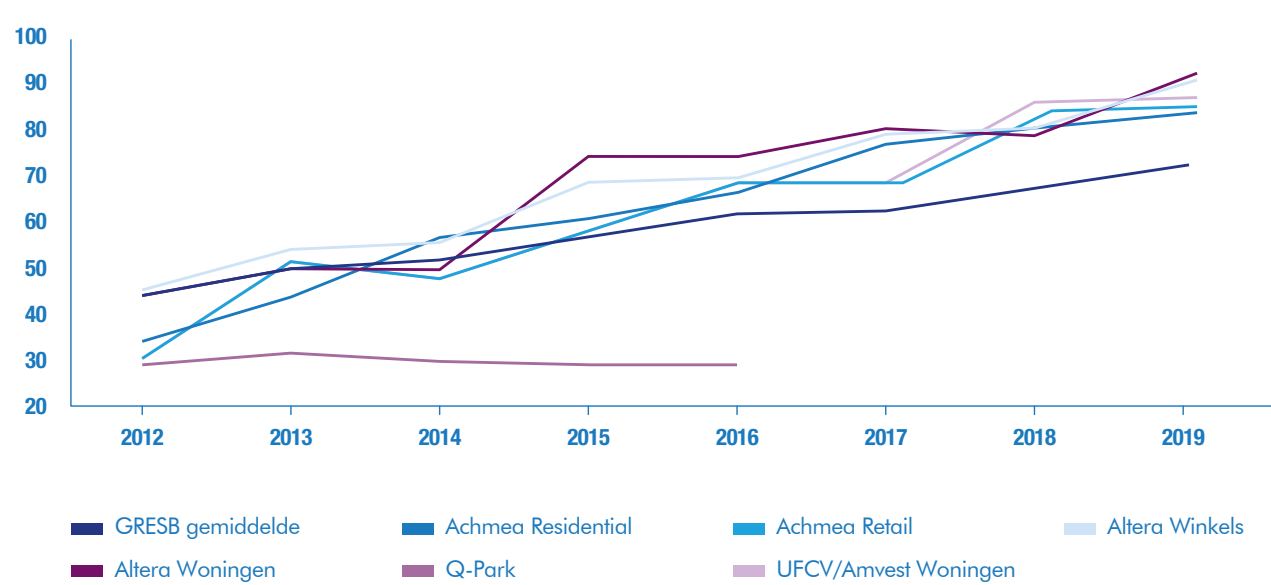
Pensioenfonds Detailhandel heeft zich in 2019 actief ingezet om het deelnamepercentage van de beursgenoteerde vastgoedfondsen aan GRESB te verhogen. Samen met een ander Nederlands pensioenfonds, waardoor er 1,3 miljoen deelnemers zijn vertegenwoordigd, zijn de beursgenoteerde fondsen die niet deelnemen aan GRESB benaderd om komend jaar wel deel te nemen aan GRESB. Zes fondsen hebben naar aanleiding van deze engagement aangegeven deel te gaan nemen aan GRESB. Ook in 2020 zal het pensioenfonds de niet-deelnemers engagen en aansturen op betere duurzaamheidsprestaties en klimaatrisicomanagement.

Niet-beursgenoteerd vastgoed
In de niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille van het pensioenfonds waren eind 2019 zeven van de acht fondsen waarin het pensioenfonds belegt, deelnemer van GRESB. Dit zijn de fondsen; Achmea Dutch Residential Fund, Achmea Dutch Retail Property Fund, Amvest Residential Core Fund, Altera Woningen, Altera Winkels, ASR Dutch Retail Property Fund en ASR Dutch Mobility Office Fund. Voor de belegging in een grondbank is deelname aan GRESB niet mogelijk. De zeven fondsen samen vertegenwoordigen 99% van de beleggingswaarde van het Pensioenfonds in niet-beursgenoteerd vastgoed ultimo 2019. Het belang in het Amvest Residential Core Fund komt voort uit de transactie van de UFCV-portefeuille welke is opgegaan in het Amvest Residential Core Fund. Over de jaren heen heeft de GRESB-score van de portefeuille van het pensioenfonds zich sterker ontwikkeld dan het GRESB-gemiddelde (zie Figuur 3). Zowel de UFCV als het Amvest Woningfonds nemen deel aan GRESB en zijn daarom in Figuur 3 als één fonds opgenomen.

Figuur 2
Aandeel deelnemende vastgoedfondsen op basis van marktwaarde

Figuur 3
Verloop GRESB-scores niet-beursgenoteerde belangen

Tabel 1
GRESB-scores niet-beursgenoteerde portefeuille in relatie tot de peers

NAAM	SECTOR	SCORE	PEER GEMIDDELDE
Amvest Residential Core Fund	Woningen	87	76
Altera Woningen	Woningen	93	76
Achmea Dutch Residential Fund	Woningen	84	76
Achmea Dutch Retail Property Fund	Winkels	85	86
Altera Winkels	Winkels	91	86
ASR Dutch Retail Property Fund	Winkels	76	86
ASR Dutch Mobility Office Fund	Kantoren	77	71

Bovenstaande tabel geeft de GRESB-scores weer van de zeven vastgoedfondsen in relatie tot de peer group van het betreffende fonds.

Altera Woningen scoort met 93 ruim boven het peer gemiddelde en was over 2019 het best presterende institutionele woningfonds in West-Europa waarmee het de titel Sector-leader verdiende. Ook de andere twee woningfondsen waarin het pensioenfonds belegt scoren beter dan het peer gemiddelde. Met het Winkelfonds is Altera wederom Sector-leader in de Nederlandse peer group. Het ASR Dutch Retail Property Fund scoort daarentegen over 2019 als enige belegging van het pensioenfonds significant lager dan het peer gemiddelde. De oorzaken van de lagere score zijn bekend bij het pensioenfonds en er wordt een actieve dialoog met de beheerder van het fonds gevoerd over verbetering van de duurzaamheidsprestaties.

Sustainable Development Goals (SDG's)
Het pensioenfonds heeft SDG's 8, 12, 13 en 16 gedefinieerd als 'focus SDG's' in haar beleggingsbeleid. SDG's 12 (Verantwoorde consumptie en productie) en 13 (Klimaat-actie) hebben een directe relatie met de vastgoedbeleggingsportefeuille. Meerdere

beheerders van de niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen van het pensioenfonds onderschrijven de SDG's en vertalen deze naar concrete acties. Enkele voorbeelden daarvan zijn het gasloos bouwen van nieuwe woningen, het hergebruik van materialen, het opwekken van duurzame energie in en rondom de gebouwen en het reduceren van het energieverbruik door isolatie en het terugwinnen van warmte. Met de beheerders van de fondsen wordt een actieve dialoog gevoerd om hun duurzaamheidsprestaties, met name op de door ons gekozen thema's en SDG's, te verhogen.

Uitvoeringskosten

Ontwikkeling vermogens- en pensioenbeheerkosten

De kosten die gemaakt worden door het pensioenfonds bestaan uit twee onderdelen: kosten pensioenbeheer en kosten vermogensbeheer.

De kosten voor het pensioenbeheer worden uitgedrukt per 'normdeelnemer'. Dit is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie. De normdeelnemer is de actieve of gepensioneerde deelnemer. Gewezen deelnemers worden dus niet meegenomen. De kosten vermogensbeheer worden uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het totale belegde vermogen.

Gestegen kosten pensioenbeheer

De kosten pensioenbeheer zijn in 2019 gestegen naar € 34.121. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door hogere kosten voor de pensioenuitvoering en de projecten. Het aantal actieve deelnemers is gestegen door de overname van twee pensioenfondsen met ingang van 2019. De vergoeding aan TKP (kosten pensioenuitvoering) is als gevolg daarvan in 2019 gestegen. In 2019 is begonnen met het project om over te gaan naar een nieuw pensioenadministratieplatform

in 2021. De stijging van de projectkosten heeft grotendeels hier mee te maken. In 2019 is een gedeelte van de kosten bestuur en kosten bestuursbureau toewijsbaar aan vermogensbeheer onder vermogensbeheerkosten verantwoord van € 859 (en in 2018 € 752).

Het aantal actieve deelnemers is gestegen door de aansluiting van twee pensioenfondsen

OVERZICHT KOSTEN PENSIOENBEHEER			
	2019	2018	
Kosten pensioenuitvoering	€ 22.793	€ 20.516	
Kosten projecten	€ 5.950	€ 754	
Bestuurskosten	€ 950	€ 880	
Controle en advieskosten	€ 2.265	€ 1.894	
Accountantskosten	€ 121	€ 98	
Contributies en bijdragen	€ 1.077	€ 1.005	
Kosten bestuursbureau	€ 965	€ 1.006	
Totaal organisatie	€ 5.378	€ 4.884	
TOTAAL	€ 34.121	€ 26.153	

UITVOERINGSKOSTEN PER DEELNEMER			
	2019	2018	
Actieven (incl A0)	308.000	300.479	
Gepensioneerden	114.945	103.321	
TOTAAL AANBEVELING	422.945	403.800	
Kosten Pensioenuitvoering (bedrag x 1.000)	€ 34.121	€ 26.153	
KOSTEN UITVOERING PER DEELNEMER	€ 80,70	€ 64,80	

De kosten per deelnemer zijn in 2019 vanwege de stijging van de administratie- en projectkosten gestegen van € 64,80 naar € 80,70 per deelnemer, na een daling in 2018 van € 75,70 naar € 64,80.

In 2020 zullen de kosten per deelnemer verder toenemen, onder meer door kosten voor de overgang naar het nieuwe pensioenadministratieplatform in 2021 en een gedeelte van de kosten voor de transitie van TKP naar Capgemini. Na 2020 verwachten we dat de kosten per deelnemers zullen dalen.

Kosten vermogensbeheer: lage beheervergoedingen en transactiekosten

Het pensioenfonds volgt grotendeels een passief beleggingsbeleid en een jaarlijkse rebalancing van de portefeuille. Dit zorgt voor relatief lage beheervergoedingen en transactiekosten. Het rendement van de portefeuille zal daardoor dicht bij het

rendement van de benchmark liggen. Relatief dure beleggingscategoriën zoals infrastructuur en private equity zitten in de afbouwfase en zullen daardoor de aankomende jaren uit de portefeuille verdwijnen.

De kosten vermogensbeheer bestaan uit directe-, indirecte- en transactiekosten. Directe kosten betreffen de vermogensbeheeractiviteiten waarvoor facturen worden ontvangen. Deze kosten zijn terug te vinden in de jaarrekening, dit in tegenstelling tot indirecte en transactiekosten. Indirecte kosten betreffen de kosten die ten laste worden gebracht van het vermogen bij beleggingsfondsen. Net als bij transactiekosten zijn deze kosten een schatting.

Directe kosten

De directe kosten vermogensbeheer zijn gestegen van € 21,57 miljoen in 2018

OVERZICHT VERMOGENSBEHEERKOSTEN			
	2019	2018	
Gemiddeld belegd vermogen	€ 25.886.801	€ 20.607.792	
Aandelen	€ 2.085	€ 1.900	
Vastrentende waarden	€ 5.738	€ 5.166	
Vastgoedbeleggingen	€ 418	€ 316	
Overige beleggingen	€ 466	€ 502	
Afdekkings rente- en valutarisico	€ 9.213	€ 8.426	
TOTALE DIRECTE VERMOGENSBEHEERKOSTEN	€ 17.920	€ 16.311	

Custody, rapportages en MVB Beleid	€ 3.711	€ 4.510
Kosten bestuur en bestuursbureau	€ 859	€ 752
Performance gerelateerde vergoedingen	€ -	€ -
Totaal directe kosten vermogensbeheer	€ 22.490	€ 21.572
TOTAAL DIRECTE KOSTEN VERMOGENSBEHEER IN BASISPUNTEN	8,7	10,5

Indirecte kosten	€ 5.914	€ 6.225
Totale indirecte kosten in basispunten	2,3	3,0
Transactiekosten	€ 9.457	€ 6.412
Totale transactiekosten in basispunten	3,7	3,1
Totale vermogensbeheerkosten	€ 37.861	€ 34.208
TOTALE VERMOGENSBEHEERKOSTEN IN BASISPUNTEN	14,6	16,6

naar € 22,49 miljoen in 2019, uitgedrukt in basispunten zijn de directe kosten gedaald van 10,5 basispunten in 2018 naar 8,7 basispunten in 2019. Deze daling is met name het gevolg van de sterke stijging van het gemiddeld belegd vermogen. Onder overige beleggingen zijn de directe kosten voor private equity en infrastructuur verantwoord. Het pensioenfonds kent geen performance gerelateerde vergoedingen.

Indirecte kosten

De indirecte kosten zijn zowel in absolute en relatieve zin gedaald van € 6,2 miljoen en 3,0 basispunten in 2018 naar € 5,9 miljoen en 2,3 basispunten in 2019. Onder deze kosten vallen het direct vastgoed,

Nederlandse hypotheeken en alternatieve beleggingen. De daling is met name afkomstig door de lagere kosten voor de Nederlandse hypotheekportefeuille en het infrastructuur fund.

Transactiekosten

De transactiekosten zijn zowel in absolute en relatieve zin gestegen van € 6,4 miljoen en 3,1 basispunten in 2018 naar € 9,5 miljoen en 3,7 basispunten in 2019. De stijging is met name afkomstig door hogere transactiekosten vanwege de eenmalige transitie naar het FTSE SDG aandelen mandaat en de transitie van de beleggingen vanuit de twee CWO's.

5

Teun Rook

Risicomanagement

Testen en bijwerken van beheersmaatregelen

Voor de beheersing van risico's heeft het pensioenfonds een Risico Management Raamwerk (RMR) ingericht. Daarmee worden op integrale wijze risico's en maatregelen in kaart gebracht, maar ook de inrichting van de bijbehorende beheeromgeving.

In de aanpak van het RMR volgt het pensioenfonds de stappen en principes die zijn beschreven in COSO Enterprise Risk Management Framework, een wereldwijd gebruikt en geaccepteerd riskmanagement raamwerk.

Lees verder >>

Het identificeren, kwantificeren en het beheersen van risico's door middel van een continu proces

Eerste en fundamentele stap van het RMR is de interne omgeving. Die zorgt ervoor dat de randvoorwaarden worden bepaald om effectieve beheersing ('In Control zijn') van de organisatie mogelijk te maken.

De scheiding tussen beleid, uitvoering en controle draagt bij aan de efficiency van het RMR. In een goed uitgewerkte en geïmplementeerde interne omgeving schept de mogelijkheden om met minder beheersmaatregelen te kunnen volstaan.

Wat is risico?

Risico is de kans op een schade die kan optreden als gevolg van externe dan wel interne omstandigheden en die een negatief effect heeft op het resultaat (de doelstellingen) van de organisatie.

Wat is risicomanagement?

- Het identificeren, kwantificeren en het beheersen van risico's door middel van een continu proces.
- Het uitsluiten, afwentelen, delen, terugdringen of accepteren van de effecten die het gevolg zijn van het optreden van een bepaalde gebeurtenis.
- Het terugdringen van de kans op een event en/of het gevolg verkleinen.
- Proces dat wordt toegepast bij het formuleren van de strategie en ontworpen om potentiële gebeurtenissen, die invloed kunnen hebben op de onderneming, te identificeren en om risico's te beheren, zodat deze binnen de risico-

acceptatiegraad vallen, om een redelijke zekerheid te bieden ten aanzien van het behalen van de doelstellingen.

Waarom risicomanagement?

- Reduceren van ongewenste variaties in de prestatie van de organisatie door een systematische en methodische aanpak van risico's.
- Het voor de organisatie als geheel op een gestandaardiseerde wijze ontsluiten en beschikbaar stellen van benaderingen voor het managen van risico's waardoor risicomanagement een integraal en multidisciplinair karakter krijgt.
- De organisatie leren anticiperen op toekomstige gebeurtenissen die van invloed zijn op het al dan niet behalen van succes.
- Het creëren van transparantie.

Het jaar 2019 heeft met name in het teken gestaan van het up to date houden van risico's en het testen en bijwerken van beheersmaatregelen. De risicomanagementprocessen worden vanuit het bestuursbureau door de risk manager begeleid, daarbij ondersteund door de externe riskmanager beleggingen en de risk auditor. De verschillende commissies zijn verantwoordelijk voor de aan hen toegedeelde risico's. De commissie Finance & Risk heeft daarnaast het RMR als aandachtsgebied, vanuit waar de behandeling in het bestuur plaatsvindt.

Om beter de risico's en beheersmaatregelen vast te leggen en te rapporteren, wordt gebruik gemaakt van een risicodashboard.

Risicohouding

De risicohouding van het pensioenfonds wordt gedefinieerd als de mate waarin het pensioenfonds, na overleg met sociale partners en het Verantwoordingsorgaan, bereid is risico's te lopen én de mate waarin het pensioenfonds risico's loopt gegeven de kenmerken van het pensioenfonds. De risicohouding is onderdeel van de, door sociale partners aan het pensioenfonds gegeven opdracht, om de pensioenregeling uit te voeren. Het bestuur van het pensioenfonds gebruikt de beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding van het pensioenfonds, bij de opdrachtaanvaarding en de vaststelling van beleid. Het toeslagstreven van het pensioenfonds is voor het bestuur belangrijk. Het beleggingsbeleid (inclusief toeslagen-

De risicohouding is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes

en kortingsbeleid) is erop gericht om deze doelstelling te realiseren. Naar het oordeel van het bestuur rechtvaardigt het toeslagstreven een wat ruimere risicohouding. Het bestuur accepteert hierbij dat er een kans is dat de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten op enig moment gekort moeten worden.

Korte termijn risicohouding

De risicohouding is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes. Het korte termijn risico,

gemeten door middel van het Vereist Eigen Vermogen (VEV) bij de strategische beleggingsportefeuille, bedraagt 17,3% met een ondergrens van 15,0% en een bovengrens van 21,0%. De bandbreedte rondom het VEV is bedoeld om uitvoering te geven aan het feitelijke beleggingsbeleid binnen de toegestane bandbreedtes rondom het strategische beleid. Het VEV bij de feitelijke beleggingen op 31 december 2019 bedraagt 16,8%.

Lange termijn risicohouding

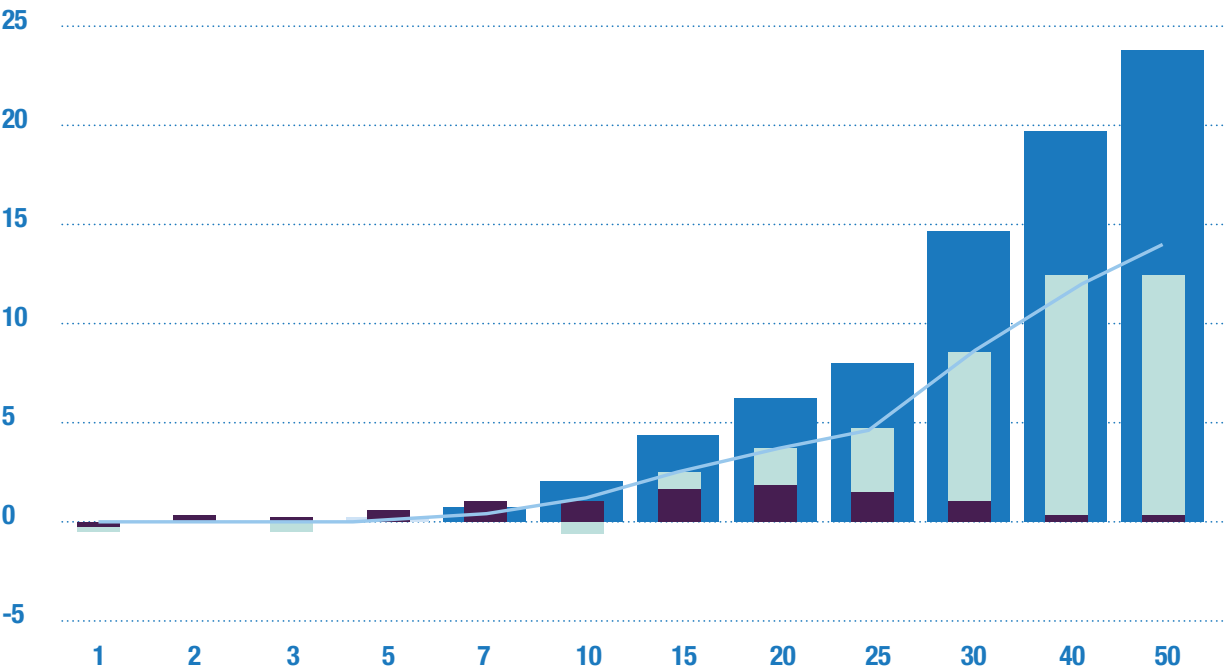
In de haalbaarheidstoets wordt een projectie van de financiële situatie van het pensioenfonds voor een lange periode (60 jaar) gemaakt voor een veelvoud aan economische scenario's (stochastische analyse). De belangrijkste uitkomst waarnaar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Dit is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. De risicohouding van het pensioenfonds komt voor de lange termijn tot uitdrukking

In 't kort

- *Risico is de kans op een schade die kan optreden als gevolg van externe dan wel interne omstandigheden die een negatief effect hebben op het resultaat van het pensioenfonds*
- *De risicohouding van het pensioenfonds wordt gedefinieerd als de mate waarin het pensioenfonds, na overleg met sociale partners en het Verantwoordingsorgaan, bereid is risico's te lopen en de mate waarin het pensioenfonds risico's loopt gegeven haar kenmerken*
- *Het jaar 2019 heeft met name in het teken gestaan van het up to date houden van risico's en het testen en bijwerken van beheersmaatregelen*

Het renterisico verdeelt naar looptijd

in de ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets:

- De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat is gelijk aan 75%.
- Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekent het pensioenfonds vanuit de feitelijke dekkinggraad zowel het verwachte pensioenresultaat als het pensioenresultaat in een slechtweerscenario. De maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweer scenario die het pensioenfonds dan acceptabel vindt is 45%.

De in 2019 uitgevoerde en vastgestelde jaarlijkse haalbaarheidstoets heeft tot de volgende uitkomsten geleid:

- Het verwachte (mediane) pensioenresultaat is gelijk aan 82,9%.
- De relatieve afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweerscenario is gelijk aan 35,2%.

Hiermee is voldaan aan de normering van de pensioenresultaten zoals deze zijn vastgesteld.

De belangrijkste financiële risico's betreffen het rente-, aandelen-, valuta- en kredietrisico, die hierna als eerste worden behandeld.

Renterisico

Het strategisch beleggingsbeleid staat in dienst van het beheren van de gehele balans van het pensioenfonds. Een breed gespreide beleggingsportefeuille verlaagt het mismatchrisico van de balans en leidt tot een optimale verhouding tussen risico en rendement. Het beleggingsbeleid en het

rente- en valutarisicobeleid dragen bij aan de doelstellingen van het balansbeheer.

Gelet op de lange looptijd van de verplichtingen van het pensioenfonds is het renterisico onder het huidige financiële toetsingskader het meest dominante risico. Het renterisico wordt op UFR-basis voor 92% afgedekt. De UFR rentehedge is vertaald naar een marktwaarde rentehedge van 59% voor de uitvoering van het afdeckingsbeleid. De vertaling van de UFR naar de marktrentehedge wordt maandelijks gemonitord, en bij grote afwijkingen aangepast.

De afdekking vindt hoofdzakelijk (voor 75%) plaats door het gebruik van rente derivaten, aangevuld met (lang lopende) Euro staatsobligaties, Euro Non Sovereign en Nederlandse hypotheeklen. In de wijze van afdekking wordt tevens rekening gehouden met niet-parallelle veranderingen van de rentecurve. Bovenstaande grafiek geeft inzicht in de rentegevoeligheid van de verplichtingen (VPV), en de afdekking door middel van obligaties en swaps over de verschillende looptijden buckets.

Het lopen van renterisico heeft over 2019 negatief uitgepakt vanwege een gedaalde rente, van 1,5% naar 0,9% (gemiddelde DNB UFR verplichtingen). De verplichtingen zijn in waarde gestegen als gevolg van de gedaalde rente.

Aandelen- en onroerend goed risico

Dit zijn voornamelijk de risico's die betrekking hebben op beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten. Door dit risico te lopen, wordt op de lange termijn naar verwachting een extra rendement behaald, dat het pensioenfonds gebruikt om zijn doelstellingen te bereiken. Dit risico wordt beheersbaar gemaakt door in de uitvoering

Het lopen van renterisico heeft over 2019 negatief uitgepakt vanwege een gedaalde rente van 1,5% naar 0,9%

te zorgen voor een goede spreiding over de regio's en sectoren. Met het overgebleven risico wordt rekening gehouden in de ALM-studie. Het aandelenrisico is een van de voornaamste financiële risico's voor het pensioenfonds, aangezien het renterisico voor een groot deel wordt gehedged.

De gevoeligheden van de portefeuille voor ontwikkelingen op de aandelen- en rentemarkten wordt weergegeven in onderstaande scenarioanalyse, waarbij op de aandelen een schok wordt toegepast van +/- 10% en +/- 20%, en bij rente een parallelle verschuiving van de rentecurve van +/-0,5% en +/- 1,0%.

Het lopen van dit risico heeft over 2019 positief bijgedragen aan het rendement. De aandelenbenchmark laat een rendement van 30,7% zien en heeft daarmee bijgedragen aan de stijging van de dekkinggraad. Dit rendement is overigens inclusief valutaresultaten. Vastgoed behaalde eveneens een goed rendement met een benchmarkrendement van 18,9%. In 2019 is overgegaan van MSCI naar de FTSE Custom Developed SDG Aligned Index. Door het meenemen van de sustainable development goals wordt de FTSE SDG index, met als doel ESG risico's in de ontwikkelde aandelenportefeuille, verlaagd. Dit is bereikt met een vergelijkbaar risicoprofiel ten opzichte van de brede basis FTSE index. Met een tracking error van minder dan 1%.

Impact van rente en beurskoersen op dekkingsgraad

Delta non-matching		-20%	-10%	0%	+10%	+20%
Delta rentecurve	-1,0%	98%	103%	107%	112%	117%
	-0,5%	99%	104%	109%	114%	120%
	-0,0%	100%	106%	112%	118%	124%
	-0,5%	102%	109%	115%	121%	128%
	+1,0%	105%	112%	119%	126%	133%

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloeden. Het pensioenfonds loopt bij de uitvoering van het beleid valutarisico, circa €12,2 miljard van de portefeuille bestaat uit niet-euro beleggingen.

Om het valutarisico te verminderen, wordt een gedeelte van de valuta exposures afgedekt. Het valutarisico wordt hoofdzakelijk gelopen op de US-dollar (voor €7,3 miljard), gevolgd door de veel kleinere exposures op de Hong Kong Dollar, Japanse Yen en Britse Pond. Het pensioenfonds dekt momenteel 75% van het valutarisico op een passieve wijze af van de volgende valuta: Britse Pond en US Dollar. De valuta exposures in deze valuta worden op basis van de strategische allocaties en de benchmarks van de volgende portefeuilles bepaald:

- High Yield Bonds
- Emerging Markets Bonds
- US en UK Equity
- US en GB listed real estate

Van het totaal aan beleggingen luidt omgerekend per saldo na valuta-afdekking € 6,6 miljard in andere valuta dan de euro. Het lopen van valutarisico heeft een positieve impact gehad, het afdekken van

het valutarisico heeft dan ook een negatieve bijdrage geleverd, van afgerond -1,4%, op het rendement over 2019.

Kredietrisico

Kredietrisico is een vorm van tegenpartijrisico, echter in tegenstelling tot tegenpartijrisico wordt kredietrisico expliciet genomen om rendement te behalen. In de portefeuille van het pensioenfonds zijn vijf mandaten opgenomen die betrekking hebben tot kredietrisico, namelijk Euro Non-Sovereign, Global High Yield, Emerging Markets Local Currency, Emerging Markets Hard Currency en Nederlandse hypotheke. De allocatie naar beleggingsportefeuilles waarin kredietrisico wordt gelopen bedraagt 30% van de totale portefeuille. Het kredietrisico heeft over 2019 positief bijgedragen aan het rendement.

De impact van de bovenstaande vier risico's, rente-, aandelen-, valuta- en kredietrisico, op de ontwikkeling van de dekkingsgraad bedraagt 10,4% versus de verplichtingen (overrendement). In het herstelplan is uitgegaan van een positief effect van 2,9%.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is onder andere het risico dat een belegging niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd (asset

liquidity). Dit risico wordt beheerst doordat het pensioenfonds de beleggingsportefeuille op zodanige wijze opzet, dat het naar verwachting aan de liquiditeitsbehoefte van het pensioenfonds kan voldoen. Een groot deel van de portefeuille is belegd in effecten die worden verhandeld op openbare, gereguleerde markten.

Naast deze liquiditeit heeft het pensioenfonds middelen nodig om te voldoen aan eisen voor onderpand en afwikkeling van valutacontracten (funding liquidity).

Maandelijks wordt gekeken naar de liquiditeitsbehoefte onder een stress-scenario waarbij de rente 1% stijgt en valuta's 20% dalen. Onderstaande grafiek brengt dit in beeld. Het beschikbare onderpand en liquiditeiten zijn ruim voldoende om, ook onder stress scenario's, te voldoen aan de verplichtingen. Met de verdere invoering van de verplichting tot central clearing naar aanleiding van EMIR-regelgeving zal het liquiditeitsrisico afkomstig van de margin

Om het valutarisico te verminderen, wordt een gedeelte van de valuta exposures afgedekt

requirements uit de swap portefeuille omhooggaan. Per ultimo 2019 is 28% van de interest rate swap portefeuille centrally cleared gemeten naar rentegevoeligheid (PV01).

Tegenpartijrisico

Daaronder wordt verstaan: het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits-

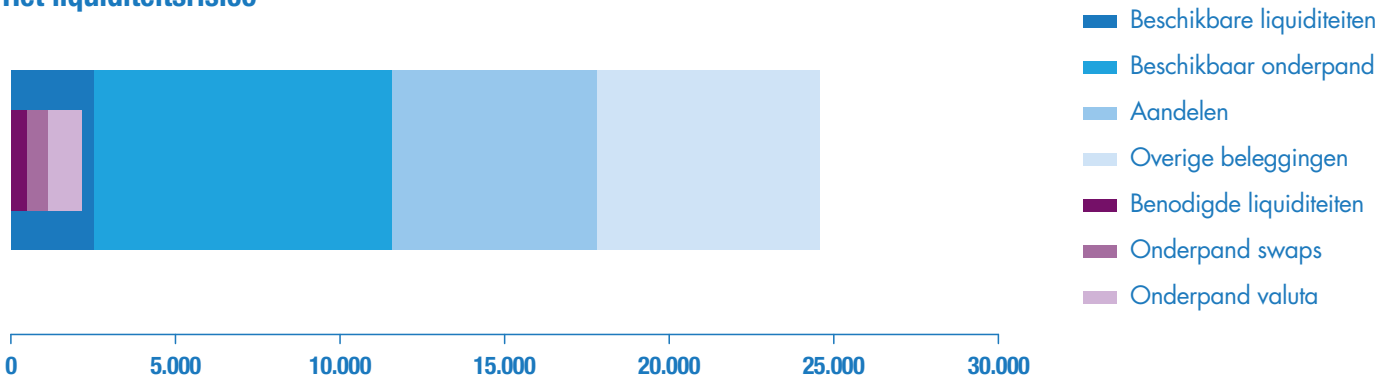

of solvabiliteitsproblemen. Om dit risico te beheersen worden de tegenpartijen geselecteerd op basis van reputatie en kredietwaardigheid. Daarnaast worden transacties over meerdere tegenpartijen gespreid en wordt er onderpand geëist om tegen-partijrisico te mitigeren. Dit risico speelt met name bij de derivatenportefeuille van het pensioenfonds. De EMIR-regelgeving, waarbij er op termijn één centrale tegenpartij zal zijn in plaats van de huidige verschillende bancaire tegenpartijen, speelt hier een grote rol. Van een aantal bancaire tegenpartijen zijn de posities reeds overgegaan naar de centrale tegenpartij.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat inflatie de waarde van de verplichtingen aantast in termen van koopkracht. Het inflatierisico kan worden verkleind door meer inflatiegevoelige beleggingen in de portefeuille op te nemen. Keerzijde daarvan is dat zulke inflatiegevoelige beleggingen de kans kunnen vergroten dat het pensioenfonds niet aan zijn nominale pensioenverplichtingen kan voldoen.

Het liquiditeitsrisico

In de portefeuille van het pensioenfonds zijn vijf mandaten opgenomen die betrekking hebben op kredietrisico

Operationele risico's

De operationele risico's zijn de risico's die optreden bij de uitvoering van pensioen- en beleggingsactiviteiten. Denk aan niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag, fouten in systemen en externe gebeurtenissen. Het pensioenfonds beheerst operationele risico's door eisen te stellen aan leveranciers, zoals het hebben van een ISAE-verklaring. In het RMR zijn vaste controlepunten opgenomen voor operationele risico's, waaronder scheiding tussen uitvoering en controle. Het bestuur heeft de beoordeling van de ISAE3402 en de SLA-rapportages als controlemiddel om deze risico's te beperken.

Operationele incidenten worden vastgelegd in het risicomanagement systeem en gelinked aan desbetreffende risico's om op deze wijze

zicht te houden op het verwachte risico, en de feitelijke gebeurtenissen.

Actuariële risico's

Een belangrijk element van de actuariële risico's (het verzekeringstechnisch risico) is het langlevens risico. Het langlevens risico houdt in, dat het pensioenfonds langer uitkeringen moet verstrekken dan werd verondersteld bij de bepaling van de technische voorziening rekening. Door toepassing van de meest recente prognosetafels AG 2018, met eveneens recente en adequate fonds specifieke correcties voor ervaringssterfte, is het langlevens risico voldoende duidelijk berekend in de waardering van de pensioenverplichtingen. Overige relevante actuariële risico's waar rekening mee wordt gehouden, zijn het overlijdensrisico (kortlevens risico) en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

Integriteitsrisico's

Integriteitsrisico's betreffen risico's op het gebied van witwassen, fraude, misbruik van voorkennis, compliance risico, belangenverstrengeling, onoorbaar handelen,

corruptie en terrorismefinanciering. Dit zijn zowel interne als externe wet- en regelgeving. De compliance officer ziet toe op de naleving van de gedragscode en daaraan gerelateerde wet- en regelgeving. Elk jaar maakt het pensioenfonds een systematische integrale risicoanalyse om inzicht en grip te krijgen op de integriteitsrisico's.

Dwangsom of boetes

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van

het pensioenfonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

De compliance officer ziet toe op de naleving van de gedragscode en daaraan gerelateerde wet- en regelgeving

6.

Goed Pensioen- fondsbestuur

Goed bestuur is een belangrijke voorwaarde voor de bedrijven waarin het pensioenfonds investeert. Vanzelfsprekend geldt dit ook voor de eigen organisatie, zoals het bestuur en het bestuursbureau.

Bestuursleden en medewerkers van het pensioenfonds werken conform de afspraken die zijn vastgelegd in de gedragscode. Hetzelfde geldt voor de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan.

[Lees verder >>](#)

Bestuursleden en medewerkers van het pensioenfonds werken conform de afspraken die zijn vastgelegd in de gedragscode

De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle betrokkenen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en niet geoorloofd is. Elk bestuurslid, lid van Raad van Toezicht, lid van het Verantwoordingsorgaan en iedere werknemer verklaart jaarlijks schriftelijk de gedragscode nageleefd te hebben.

In 2019 is door de compliance officer gekeken naar de naleving van de gedragscode, insiderregeling en beoordeling van meldingen en goedkeuringen. De compliance officer heeft geen bijzonderheden waargenomen.

Bestuur

De omvang van het bestuur is tien bestuursleden. De verdeling van zetels:

- 5 voor de werkgevers
- 4 voor werknemers
- 1 voor de pensioengerechtigden

De benoemingstermijn door het bestuur bedraagt vijf jaar. Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd.

Zelfevaluatie

Zoals ieder jaar hebben de voorzitters met de individuele bestuursleden gesproken over het functioneren van het bestuur als geheel, het betreffende bestuurslid in het bijzonder en het functioneren van de voorzitters. In dit gesprek komen ook het functioneren van het bestuursbureau en het algemene functioneren van het fonds aan de orde. Tevens worden opleidingsbehoeften en wederzijdse toekomstverwachtingen

besproken. Van deze individuele gesprekken wordt een verslag gemaakt dat door alle betrokkenen wordt geaccordeerd. Zaken die het algemene functioneren van het fonds, het bestuursbureau en het voltallige bestuur betreffen, worden vanuit deze verslagen samengebundeld en in het bestuur besproken. Het bestuur borgt dat deze samenvatting inderdaad alle collectieve elementen bevat en zet op basis hiervan zo nodig actiepunten uit. Deze collectieve punten worden ook gedeeld met andere gremia van het pensioenfonds.

Onafhankelijkheid bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds stelt zich bij het uitoefenen van zijn bestuurstaak onafhankelijk op. Het bestuur draagt er zorg voor dat het pensioenfonds uitsluitend handelt ten behoeve van alle belanghebbenden van het pensioenfonds. Het bestuur weegt deze belangen op een zorgvuldige en evenwichtige wijze tegen elkaar af en maakt dit inzichtelijk. De belanghebbenden zijn de deelnemers, de gewezen deelnemers, de pensioengerechtigden en de aangesloten werkgevers.

Naleving wet- en regelgeving

Gedurende een periode in 2019 heeft de periodieke controle op sanctiewetgeving, screening van deelnemers tegen de sanctielijst, niet plaatsgevonden vanwege een IT-probleem. Bij de controle achteraf zijn geen hits gevonden. Er zijn twee datalekken gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens, beide veroorzaakt door menselijk handelen. Waar mogelijk zijn direct maatregelen getroffen om

dit in de toekomst te voorkomen. Het bestuur van het pensioenfonds is verder niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving.

Geschillen

Een deelnemer, gewezen deelnemer, andere aanspraakgerechtigden of pensioengerechtigden die een geschil hebben met het pensioenfonds kan hiertegen bezwaar aantekenen bij de Commissie Pensioenen en daarna bij het bestuur.

Er zijn twee datalekken gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens, beide veroorzaakt door menselijk handelen

Er zijn in 2019 twee klachten behandeld, een met betrekking tot de hoogte van het pensioengevend loon in combinatie met levensloopbijdrage, en een verzoek tot uitruil partnerpensioen na ingang ouderdomspensioen. Beide klachten zijn afgewezen.

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is door de sector zelf opgesteld en is bedoeld om de communicatie met de deelnemers transparanter te maken en bij te dragen aan het verbeteren van de kwaliteit van het functioneren van het pensioenfondsbestuur. De normen in de code zijn weliswaar leidend, maar laten ruimte voor de eigen verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor naleving van de Code geldt het 'pas-toe-of-leg-uit'-beginsel. Afwijken van de norm is dus mogelijk, als daar een goede reden voor is. De normen uit

In 2019 is de verdeling in het bestuur uitgekomen op acht mannelijke en twee vrouwelijke bestuursleden, waarvan twee jonger dan 40 jaar

de code zijn gegroepeerd naar acht thema's om zo het doel van de code zichtbaarder te maken, daarmee kan het gesprek over de code tussen intern toezicht en bestuur vereenvoudigen. De acht thema's betreffen:

- 1. Vertrouwen waarmaken
- 2. Verantwoordelijkheid nemen
- 3. Integer handelen
- 4. Kwaliteit nastreven
- 5. Zorgvuldig benoemen
- 6. Gepast belonen
- 7. Toezicht houden en inspraak waarborgen
- 8. Transparantie bevorderen

Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen

De Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid hebben een Monitoringcommissie ingesteld. Deze commissie ziet toe op de naleving van de code. Het overgrote deel van de Code Pensioenfondsen bestaat uit normen die alleen bij afwijking worden toegelicht (comply or explain.) Er is een aantal normen vastgesteld waarvan verwacht wordt dat die altijd worden toegelicht. Deze normen om toe te lichten zijn opgenomen onder naleving Code Pensioenfondsen in dit jaarverslag.

Naleving Code Pensioenfondsen

Vertrouwen waarmaken

In het bestuursverslag wordt inzicht gegeven in de missie, visie, strategie en de daaruit volgende projectportfolio. Inzicht in de risico's is opgenomen in de risicoparagraaf.

Zorgvuldig benoemen

Het bestuur heeft het thema diversiteit nadrukkelijk besproken met de benoemende organisaties. Daarbij is expliciet gevraagd om bij (her)benoeming specifiek te kijken naar de diversiteit van kandidaten. Dit om ervoor te zorgen dat in de toekomst wel wordt voldaan aan de diversiteitscriteria. In 2019 zijn mevrouw Selma Skalli en mevrouw Lieske van den Bosch als bestuurslid toegetreden.

In 2019 is daarmee de verdeling uitgekomen op acht mannelijke en twee vrouwelijke bestuursleden, waarvan twee jonger dan 40 jaar. In het Verantwoordingsorgaan is sprake van vier vrouwelijke leden, en vier leden onder de 40 jaar.

Het pensioenfonds voldoet daarmee nog niet aan norm 34, het thema 'zorgvuldig

benoemen'. Norm 34 stelt dat een bestuurslid voor maximaal vier jaar wordt benoemd en vervolgens maximaal tweemaal kan worden herbenoemd. Het pensioenfonds hanteert een termijn van vijf in plaats van vier jaar. De reden voor deze afwijking is een praktische, namelijk dat in de opzet het bestuur bestaat uit tien leden en er ieder jaar twee leden (een werkgevers- en een werknemerslid) aftreden.

Toezicht houden en inspraak waarborgen

De Raad van Toezicht heeft onderdelen uit de Code, die gaan over de uitvoering van haar werkzaamheden, besproken in dit verslagjaar. Daarbij is met name zorgvuldig benoemen in het verslagjaar aan de orde geweest, en dat zal ook gelden voor het aankomende jaar. In dit jaarverslag is het verslag van de Raad van Toezicht opgenomen.

Transparantie bevorderen

De Code benoemt een aantal normen onder 'transparantie bevorderen'. In het jaarverslag komt dit op verschillende plekken terug, zoals bij missie, visie & strategie (norm 58) en naleving gedragscode en evaluatie (norm 64). Over verantwoord beleggen (norm 62) wordt verslag gedaan in het onderdeel beleggen.

Zorgvuldig benoemen is met name aan de orde geweest in het verslagjaar

7.

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het is de taak van het Verantwoordingsorgaan (VO) om eraan bij te dragen dat het bestuur verantwoord en evenwichtig beleid maakt en te beoordelen of het beleid conform afspraken wordt uitgevoerd. Het VO hanteert daarbij de volgende hoofdcriteria:

1. Good governance
2. Evenwichtige afweging van belangen
3. Beheersing van risico's

Het pensioenfonds kent vier groepen van belanghebbenden, te weten deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Het VO beoordeelt of de belangen van al deze groepen evenwichtig zijn afgewogen en of de besluitvorming transparant is.

De organisatie van het VO

Het VO bestaat uit 14 leden. De benoemende organisaties zijn FNV

(7 leden), CNV (2 leden), Vereniging van Gepensioneerden in de Detailhandel (4 leden) en Detailhandel Nederland (1 lid).

Het VO beoordeelt of de belangen van alle belanghebbenden evenwichtig zijn afgewogen

Begin 2019 telde het VO vijf vacatures die per 1 juli allemaal zijn ingevuld. Na de zomer zijn de commissies opnieuw ingedeeld. Daarnaast zijn er werkgroepen rondom bepaalde thema's, bijvoorbeeld de werkgroep rondom een nieuwe pensioenuitvoeringsorganisatie en een werkgroep om te komen tot een normenkader voor het VO. Het VO kende in

2019 geen dagelijks bestuur; VO-lid de heer Van Dantich heeft opgetreden als interim-voorzitter.

Het VO heeft binnen het bestuursbureau een vast aanspreekpunt (de heer Groot) en wordt extern secretariaal ondersteund.

Werkwijze

Het VO heeft in 2019 zeven keer vergaderd. Daarnaast is er een studiedag geweest in maart en een studiebijeenkomst in september rondom het Pensioenakkoord (samen met het Pensioenplatform Detailhandel). Veel VO-leden zijn in december aanwezig geweest bij een demonstratie van de nieuwe pensioenuitvoeringsorganisatie. De financiële commissie van het VO heeft eenmaal overleg gehad met het bestuursbureau, de accountant en de actuaire inzake het jaarwerk. De werkgroep P5 (nieuwe pensioenuitvoeringsorganisatie) is éénmaal bij elkaar gekomen. Tijdens de

Het pensioenfonds staat open voor aansluitingen van andere pensioenfondsen in de handelssector

vergaderingen in mei en september heeft het VO met de RvT overlegd.

Iedere vergadering kent een vaste structuur, waarin het VO start met een eigen overleg, en aansluitend overleg heeft met één van de bestuursvoorzitters en het bestuursbureau. In dat overleg is ruimte voor vragen, dialoog en bespreking van de actualiteit. Afhankelijk van de agendapunten, worden gasten uitgenodigd vanuit het bestuur, bestuursbureau of extern, voor een gesprek of presentatie. Het VO sluit iedere vergadering af met een evaluatie.

Het VO heeft online inzage in veel fondsdocumenten en de besluitenlijsten van het bestuur. In meerdere gesprekken met de bestuurder en in het jaarverslag 2018 heeft het VO aangegeven dat inzage in notulen van bestuursvergaderingen het VO beter in staat zou stellen om een oordeel te vellen over evenwichtigheid in besluitvorming. In de loop van 2019 heeft VO uitgebreidere besluitenlijsten ontvangen van het bestuur: ieder nieuw besluit wordt toegelicht met het deel uit de bestuursnotulen dat over het besluit gaat.

Het VO heeft aangegeven ook andere bestuurders te willen ontmoeten dan alleen de voorzitters. In 2019 hebben twee bestuurders het VO bezocht (mevrouw Van den Bosch en de heer Seffinga) en er is een planning gemaakt om dit in 2020 voort te zetten.

Het VO heeft met elkaar vastgesteld dat de integratie van de nieuwe VO-leden beter

had gekund. Zowel vanuit het VO zelf als vanuit de ondersteunende organisatie was er nauwelijks sprake van een introductie die ervoor kon zorgen dat alle VO-leden van begin af aan op eenzelfde kennisniveau konden samenwerken. Aan verbetering is gewerkt en lessen voor de toekomst zijn getrokken.

Thema's

Het VO heeft voor 2019 drie speerpunten benoemd:

- communicatiebeleid
- implementatie MVB-beleid
- fusies en consolidaties

Communicatiebeleid

Tijdens de vergaderingen in januari en maart zijn de voorzitter van de bestuurscommissie Communicatie (de heer Seffinga), de extern communicatieadviseur (de heer Beudeker) en de intern communicatieadviseur (mevrouw Crum) te gast geweest. Er is gesproken over het communicatiebeleid van het fonds en manieren om de betrokkenheid van deelnemers verder te vergroten. In het najaar heeft het VO de adviesaanvraag voor het communicatiebeleidsplan 2019-2022 ontvangen en positief geadviseerd.

Het VO is verheugd over het feit dat er voortdurend onderzoek wordt gedaan naar de betrokkenheid van de deelnemers en dat de uitkomsten van het onderzoek verwerkt worden in de communicatie uitingen. Het VO

wil ook in het komende verslagjaar betrokken blijven bij het communicatiebeleid. Op initiatief van het VO is in 2019 een verkorte publieksversie van het jaarverslag opgesteld. Het VO heeft begrepen dat dit ook in 2020 wordt gemaakt en verwacht dat er jaarlijks een publieksversie van het jaarverslag beschikbaar blijft komen.

Het VO is door het bestuur actief betrokken in de communicatie rondom de Uniforme rekenmethodiek en staat achter de keuzes die het bestuur heeft gemaakt.

MVB-beleid

Het VO is tijdens meerdere vergaderingen geïnformeerd over het MVB-beleid van het fonds, het heeft met instemming kennisgenomen van de implementatie van de SDG-index voor aandelen in ontwikkelde markten. Ook heeft de heer Groot een presentatie gegeven over de samenwerking van het fonds binnen het Dutch Engagement Network.

Het VO verwacht dat komend jaar in het communicatiejaarplan, net als in voorgaande jaren, aandacht wordt besteed aan de dilemma's van duurzaam en maatschappelijk verantwoord beleggen.

Fusies en consolidaties

In 2019 is het VO geïnformeerd over de afronding van eerdere consolidaties en mogelijke nieuwe consolidaties. Ook heeft het VO tijdens de studiedag gewerkt aan een format waarmee het toekomstige consolidaties wil beoordelen. Dit om te toetsen of een collectieve waardeoverdracht naar het Pensioenfonds Detailhandel het belang van huidige deelnemers niet schaadt.

Naast deze speerpunten is er met het bestuur met regelmaat gesproken over de actualiteit, waaronder de financiële positie van het fonds, IORP II en sleutelfunctiehouders, beloningsbeleid, besluitenlijsten van het bestuur, verkiezing bestuurslid gepensioneerden en het jaarwerk.

Overige thema's

In de gesprekken met de Raad van Toezicht is gesproken over risicomanagement, evenwichtige belangenafweging, communicatiebeleid, beloningsbeleid, IORP II en de financiële positie van het fonds.

Het VO is in vertrouwen door het bestuur geïnformeerd over de plannen om over te stappen naar een nieuwe pensioenuitvoerder

Het VO is tijdens meerdere vergaderingen geïnformeerd over het MVB-beleid

Het pensioenfonds heeft in 2019 belangrijke stappen genomen om IORP II te implementeren

(‘project P5’). Het bestuur gaf daarbij aan het VO goed te zullen informeren, maar geen advies te vragen aan het VO. Het VO heeft vervolgens schriftelijk aan het bestuur laten weten dat het ongevraagd advies zal uitbrengen, omdat een wisseling van uitvoerder van grote betekenis is voor alle belanghebbenden van het fonds. Het VO heeft op dat moment een werkgroep P5 ingesteld. De werkgroep is in september bijeengekomen, samen met vertegenwoordigers van het bestuur, bestuursbureau en de nieuwe uitvoerder. Er is toen ruimte geweest om vragen te stellen en de werkgroep kreeg een eerste indruk hoe de nieuwe pensioenuitvoering eruit zou komen te zien. In de VO-vergaderingen van september, oktober en december is het VO steeds geïnformeerd en heeft het ook kennis kunnen nemen van schriftelijke beantwoording van vragen van de RvT aan het bestuur over dit onderwerp. In december is het VO aanwezig geweest bij een show-and-tell-sessie. Op 1 november heeft het VO een brief gestuurd aan het bestuur waarin het enerzijds waardering uitspreekt voor de openheid en behoefte om te innoveren, maar anderzijds ook zorgen heeft, die het graag wil blijven bespreken met bestuur en RvT. Daarbij is gevraagd om een concreet voorstel om de werkgroep en het VO proactief geïnformeerd te houden. Als er een moment komt dat het VO een formeel standpunt in wil nemen (een advies wil geven) zal het dat laten weten aan het bestuur.

In het najaar heeft het VO aandacht gevraagd voor de klachtenregeling van het fonds. Het bestuur heeft in december toegezegd aan een heldere en goed vindbare klachtenprocedure te gaan werken.

Op moment van schrijven van het jaarverslag is de wereld in de ban van (de gevolgen van) de Coronacrisis. Ondanks dat deze crisis buiten het verslagjaar 2019 valt, vindt het VO de impact te groot om het hier onvermeld te laten. Het VO wordt door het bestuur goed geïnformeerd over impact en maatregelen, maar is bezorgd over de gevolgen voor de belanghebbenden van het fonds.

Adviezen

- Het VO heeft in 2019 de volgende adviesaanvragen behandeld:
- mei/juni: adviesaanvraag beloningsbeleid bestuur en RvT (positief advies met verzoek om voor het einde van het jaar te komen met een integrale adviesaanvraag waarbij ook het beloningsbeleid van het VO wordt betrokken)
 - november: adviesaanvraag beloningsbeleid VO (positief advies)
 - oktober/november: communicatiebeleidsplan (positief advies)
 - April/mei: Herbenoeming lid RvT de heer Beetsma (positief advies)

Verantwoording door RvT

Het VO heeft met de RvT uitgebreid gesproken over belangrijke thema’s zoals de premiedekkingsgraad en evenwichtige belangenbehartiging. De RvT heeft zijn oordeel over het gevoerde beleid gedeeld met het VO. Het VO heeft hiervan met instemming kennisgenomen.

Oordeel

- Het VO geeft een oordeel over:
- het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht;
 - het door het bestuur uitgevoerde beleid, en
 - de beleidskeuzes voor de toekomst.

Het VO heeft grote waardering voor het vernieuwde communicatiebeleid en de voortvarende uitvoering daarvan. Het bestuur maakt goede voortgang met een zo helder mogelijke persoonlijke informatieverstrekking.

Aan het MVB-beleid is proactief uitvoering gegeven met ontwikkeling en de implementatie van de SDG-index voor ontwikkelde markten en door samenwerking te zoeken met andere fondsen; vernieuwend en vooruitstrevend.

Het VO waardeert de inbreng van bestuursleden en medewerkers van het bestuursbureau tijdens de vergaderingen. Het VO is te spreken over de uitgebreidere besluitenlijsten die het sinds de zomer ontvangt. Het stelt het VO in staat om de dialoog met de bestuurder beter te voeren. De professionele secretariële ondersteuning wordt op prijs gesteld. De sfeer in de gesprekken met de RvT is open en dat is voor het VO waardevol.

Het VO is te spreken over de manier waarop het bestuur aan zichzelf werkt, hoe het zorgt voor (betere) vastlegging en hoe het bestuursbureau verder versterkt is.

Het VO is, op basis van de informatie die het heeft ontvangen, van mening dat het bestuur de belangen van alle genoemde groepen belanghebbenden evenwichtig heeft gewogen bij de besluitvorming.

8.

Verslag van de Raad van Toezicht

De doelstelling van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel (het pensioenfonds) is om de uit de pensioenovereenkomst en reglementen voortvloeiende verplichtingen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen binnen de statuten en relevante wetgeving en in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien.

Het is de taak van de Raad van Toezicht (RvT) om onafhankelijk toezicht te houden op het beleid en de algemene gang van zaken bij het pensioenfonds. De RvT bestaat uit 3 leden te weten: de heer H. Schuijt (voorzitter), de heer A. Meijs en de heer R. Beetsma. In 2019 heeft de RvT 5 maal vergaderd, 5 maal overleg gehad met de voorzitters van het pensioenfonds en 2 vergaderingen van het bestuur bijgewoond. Ook hebben leden van de RvT enkele commissievergaderingen bijgewoond en overleg gevoerd met commissieleden. Naast deze overleggen wordt de RvT op de hoogte gehouden van de gang van zaken bij het pensioenfonds en de voortgang van belangrijke activiteiten. De RvT heeft ook overleg gevoerd met (een delegatie van) het Verantwoordingsorgaan, deels gezamenlijk met de voorzitter(s) van het bestuur. De RvT heeft kennis kunnen nemen

Het pensioenfonds hecht grote waarde aan een effectief communicatiebeleid

van notulen van bestuursvergaderingen en rapportages van bestuurscommissies, accountant en actuarissen. Voorts heeft de RvT overlegd met de compliance officer over de uitvoering en rapportage van zijn werkzaamheden. Tenslotte heeft het

Verantwoordingsorgaan een voordracht gedaan om de heer Beetsma te herbenoemen als lid van de RvT per 1 juli 2019. Het bestuur heeft met de herbenoeming ingestemd.

Het lange termijn doel van het pensioenfonds is om tot een Fonds voor de Handel te komen. Dit betekent dat het pensioenfonds openstaat voor aansluitingen van andere pensioenfondsen in de handelssector. Deze strategie wordt breed gedragen door zowel de werkgevers als de werknemers in de sector. Over de lange termijnstrategie heeft de RvT verschillende malen van gedachten gewisseld met het bestuur.

In haar taak om toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij het pensioenfonds rapporteert de RvT over de volgende onderwerpen die op de agenda voor 2019 hebben gestaan:

Jaarwerk

De RvT heeft in twee overleggen kennisgenomen van het verloop van de werkzaamheden met betrekking tot het jaarwerk 2018 door de adviserend actuaire, de certificerend actuaire en door de externe accountant. Daaruit kwamen geen zaken naar voren die speciale aandacht van de RvT vereisten. Het jaarwerk 2018 is goed verlopen en kon tijdig worden afgerond.

Nieuwe custodian

In het 2018 verslag van de RvT werd reeds melding gemaakt van het feit dat, op basis van een evaluatie van de custodian werd vastgesteld dat de toenmalige custodian te klein was in verhouding tot het pensioenfonds en dat na een gedegen selectieproces werd besloten Northern Trust aan te stellen als nieuwe custodian. Begin 2019 is de transitie naar Northern Trust gerealiseerd. De RvT heeft geconstateerd dat de samenwerking tussen de projectwerkgroep van het pensioenfonds en het interne projectteam van Northern Trust goed verlopen is en dat de transitie op een goede en effectieve wijze is afgerond.

Brexit en de gevolgen voor het pensioenfonds

Het voor het pensioenfonds belangrijkste effect van de Brexit betreft het management van de beleggingen door BlackRock. Tot nu toe werden deze uitgevoerd door BlackRock UK Ltd. De nieuwe contract partij wordt mogelijk BlackRock Nederland BV. Vanuit de toezichthouder bezien vereist dit dat ze alhier voldoende substance hebben, d.w.z.

voeren ze hier ook werkzaamheden uit. Voor de overgang is er een periode van twee jaar vastgesteld. Met BlackRock UK is er ook een raamcontract voor de derivatencontracten. Custodian Northern Trust gaat zijn werkzaamheden vanuit Luxemburg doen. Clearing member van het pensioenfonds is Credit Suisse International, terwijl de centrale clearing party LCH Clearnet in Londen is. De RvT constateert dat het pensioenfonds op dit dossier in control is.

ESG integratie en nieuw ontwikkelde benchmark

Het beleggingsbeleid is op een aantal manieren ESG-verantwoord gemaakt. Het pensioenfonds hanteert focusthema's die worden gekoppeld aan vier Sustainable Development Goals (SDGs) van de Verenigde Naties, waarvan één via een enquête door de deelnemers is gekozen. Focusthema's zijn klimaatverandering, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en goed bestuur. Het pensioenfonds heeft met FTSE Russell en

BlackRock een eigen ESG benchmark voor de beleggingen in aandelen in de ontwikkelde markten geconstrueerd. BMO voert voor het pensioenfonds een engagement beleid uit, en stemt namens het pensioenfonds bij aandeelhoudersvergaderingen. Het ESG-beleid zal verder uitgerold worden naar andere beleggingscategorieën. Voorts wordt bezien of er ook een eigen ESG benchmark kan worden gemaakt voor de beleggingen in aandelen in de opkomende markten. De RvT constateert dat ESG voldoende aandacht krijgt in het beleggingsbeleid en ziet toekomstige verdere stappen in dit beleid met belangstelling tegemoet.

Goedkeuring nieuwe bestuursleden en successieplan

Het benoemingsbeleid van bestuurders van het pensioenfonds heeft ook dit jaar weer op de RvT agenda gestaan. Daarbij is aandacht gegeven aan de door de Commissie Monitoring Code Pensioenfondsen gewenste diversiteit binnen het bestuur. De RvT heeft o.a. als taak om het profiel van de

Het beleggingsbeleid is op een aantal manieren ESG-verantwoord gemaakt

bestuurszetel te beoordelen en vervolgens vast te stellen dat een (voorgedragen of zittend) bestuurslid hieraan voldoet. De RvT is betrokken geweest bij de benoeming van de nieuwe bestuursleden en heeft de benoemingen goedgekeurd onder voorbehoud van goedkeuring door DNB.

Ze constateert met voldoening dat er werk wordt gemaakt van diversiteit, door de toetreding van twee vrouwelijke bestuurders waarvan er één jonger is dan veertig jaar, waardoor meer variatie in de leeftijden van de bestuurders is aangebracht. Het opstellen van een gestructureerd successieplan heeft hoge prioriteit. Er moet worden voorkomen dat er lacunes optreden in de expertise en belangrijke feitenkennis in de lopende projecten.

Het beloningsbeleid heeft in 2019 een update ondergaan waarbij het vigerend beleid is vastgelegd en is aangevuld met de eisen uit IORP II. Hierbij is tevens een indexatiemechanisme vastgelegd. Deze aanpassing van het beloningsbeleid werd vastgesteld door het bestuur en goedgekeurd door de RvT.

Teneinde het bestuur beter voor te bereiden op de steeds sneller plaatsvindende veranderingen in het landschap van de informatietechnologie zijn een aantal masterclasses voor het bestuur georganiseerd waarbij specifieke IT-onderwerpen en actuele ontwikkelingen op IT-gebied werden uitgediept. De RvT heeft kennisgenomen van de opzet van deze masterclasses en heeft geconstateerd dat het bestuur deze masterclasses als uitermate nuttig heeft ervaren.

Implementaties sleutelfuncties IORP II

In januari 2019 is de Nederlandse implementatie van IORP II in werking getreden. Een belangrijk onderdeel van IORP II is dat pensioenfondsen verschillende sleutelfuncties moeten inrichten: de risicobeheer- functie, de actuariële functie en de interne auditfunctie. Daarnaast valt onder IORP II ook het vereiste om een zogeheten

Pensioenfonds Detailhandel heeft in 2019 belangrijke stappen genomen om IORP II te implementeren

Eigen Risico Beoordeling op te stellen. De houders van sleutelfuncties moeten in staat zijn hun taken op een onafhankelijke manier te vervullen. De houders van een sleutelfunctie rapporteren eventuele materiële bevindingen en aanbevelingen aan het bestuur.

Het pensioenfonds heeft in 2019 belangrijke stappen genomen om IORP II te implementeren. De sleutelfunctiehouder risicobeheer is een bestuurslid en lid van de Commissie Finance & Risk. De actuariële functie is ingevuld door de certificerend actuaaris. De uitvoering van de interne auditfunctie is extern belegd.

De sleutelfunctiehouders hebben een rapportagelij naar het bestuur en een escalatielij naar DNB en/of andere relevante toezichthouder. De RvT is nauw betrokken geweest bij de opzet en inrichting van IORP II bij het pensioenfonds en is op de hoogte gehouden van de voortgang en overleggen hieromtrent met DNB. Uiteindelijk werd goedkeuring van DNB verkregen, waarmee de drie sleutelfuncties in 2019 zijn ingevuld.

Nieuwe pensioen-uitvoeringsorganisatie
Tegen de achtergrond van de aanstaande ingrijpende veranderingen in pensioenregelingen, de daarmee samenhangende behoefte aan meer persoonlijk kunnen communiceren, en wendbaarheid en flexibiliteit in de IT-systemen (state of the art architectuur en functionaliteit)

heeft het bestuur nadrukkelijk stilgestaan bij de vraag of de huidige pensioenuitvoerder in staat zal zijn aan de wensen van het pensioenfonds in dit verband te voldoen. Na een zorgvuldige en diepgaande analyse is vervolgens besloten in samenwerking met Capgemini een nieuw technologisch platform te bouwen en een nieuwe pensioenadministratie in te richten welke vanaf 1 januari 2021 operationeel moet zijn. De RvT is in dit besluitvormingsproces en in de verschillende fases van ontwikkeling meegenomen en geïnformeerd, hetgeen ook zal geschieden in de resterende periode tot en na 1 januari 2021. Gezien het grote belang van dit project heeft de RvT vanuit haar eigen verantwoordelijkheid een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan het bestuur en heeft zij het bestuur verzocht daar zo concreet mogelijk op te reageren, hetgeen naar tevredenheid is geschied. De RvT heeft zich ervan vergewist dat er voorlopig nog de mogelijkheid is om de overgang te staken en dat de uitvoering door de huidige uitvoerder voor een extra halfjaar gewaarborgd blijft mocht het project vertraging oplopen.

DNB-onderzoek IT-organisatie
De RvT heeft kennisgenomen van de resultaten van het door DNB uitgevoerde onderzoek naar de mate waarin het pensioenfonds voldoet aan de DNB vereisten van de beheersing van IT- en uitbestedingsrisico's, de zgn. OPIT-scan. Het voorlopige DNB-rapport is door het bestuur van commentaar voorzien waarbij

nadrukkelijk door het bestuur is gewezen op het in het vorige punt genoemde en in gang gezette project dat als doel heeft het compleet vernieuwen van het IT-platform en het flexibeler maken van de pensioenadministratie.

Afronding collectieve waardeoverdrachten
De collectieve waardeoverdrachten (CWO) van het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Drinkindustrie en het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie zijn afgerond. Notities waarin de voorgenomen overgang op hoofdlijnen wordt beschreven zijn de RvT ter beschikking gesteld. De notities zijn bedoeld voor het vragen van advies en goedkeuring aan het Verantwoordingsorgaan en RvT. De aandacht van het RvT is met name gericht geweest op het waarborgen dat de deelnemers van het eigen pensioenfonds er netto niet op achteruit zouden gaan en dat er geen herverdelingseffecten onder de bestaande deelnemers optreden. De afronding van de CWO's is in detail gedocumenteerd in notities voor het bestuur. De RvT stelt vast dat de overdracht zorgvuldig en zonder noemenswaardige problemen is verlopen.

Impact van Commissie Parameters
De RvT heeft kennisgenomen van een notitie waarin de consequenties van de wijzigingen in de maximaal toegestane parameters zoals vastgesteld door de 'Commissie Parameters' uiteen worden gezet. Met ingang van 2020 worden de nieuwe maximale parameters van kracht en stijgt de gedempte kostendekkende premie als deze gehanteerd zouden worden. Deze zou echter onder de feitelijke premie blijven, ondanks de gedaalde premiedekkingsgraad. Met ingang van 2021 is de nieuwe UFR van toepassing, die een fors negatief effect op de dekkingsgraad zal hebben.

Aangezien de premievaststellingsperiode en de dempingsperiode van het verwacht rendement voor de gedempte kostendekkende premie eind 2020 afloopt, zal het verwacht rendement met ingang van 2021 opnieuw worden vastgesteld op onder andere de nieuwe maximale paramaters en zal besloten moeten worden of de feitelijke premie en/of de opbouw moeten worden gewijzigd.

Premie, opbouw en indexatie
De huidige premie is 22,5% voor het verplichte deel van de pensioenregeling en 25,7% voor de aanvullende pensioenregeling, beide bij een jaarlijks opbouwpercentage van 1,56. Deze percentages zijn het gevolg van de afspraak de premiedekkingsgraad begin 2019 tot 95% op te trekken en de resulterende lasten fifty-fifty over verhoging van de premie voor de werkgever en verlaging van de opbouw voor de deelnemer te verdelen. De premievastperiode geldt tot en met 2020, waarna het verwacht rendement voor de gedempte kostendekkende premie, de premie en de opbouw opnieuw, voor een periode van 5 jaar, zullen worden vastgesteld. Begin 2019 hebben de deelnemers een bescheiden indexatie van 0,1% ontvangen.

Gezien het niveau van de beleidsdekkingsgraad zal er in 2020 niet opnieuw worden geïndexeerd. De RvT volgt de besluiten ten aanzien van premie, opbouw en indexatie nauwgezet en stelt vast dat de verdeling van de effecten van de ontwikkeling van de financiële situatie van het pensioenfonds evenwichtig is.

Herstelplan

De RvT is bekend met het herstelplan van het pensioenfonds. Op basis van de feitelijke dekkingsgraad eind 2018 en een vereist vermogen eind 2018 van 118,3% verwacht het pensioenfonds eind 2024 voldoende hersteld te zijn.

Communicatie

Het pensioenfonds hecht grote waarde aan een effectief communicatiebeleid. In het communicatiebeleid worden de uitgangspunten en de doelstellingen van het pensioenfonds uitgewerkt. Het pensioenfonds wil pensioen zo persoonlijk mogelijk maken en daarbij hoort een helder communicatiebeleid met als doel het zo helder, evenwichtig en begrijpelijk mogelijk informeren van alle bij het pensioenfonds betrokkenen. Het communicatiebeleid wordt voortdurend op een aantal punten getoetst, rekening houdend met de communicatiedoelstellingen voor de deelnemers, de werkgevers, en de gepensioneerden. Ook het mediabeleid en het steeds belangrijker wordend social mediabeleid worden in het communicatiebeleid helder beschreven. De RvT is tevreden met het

Communicatiebeleid en de diverse communicatiemiddelen die daarbij worden ingezet.

Algemeen oordeel RvT

De RvT heeft zich een goed oordeel kunnen vormen over het functioneren van het bestuur en de samenwerking binnen het bestuur en haar commissies. Ze heeft vastgesteld dat het bestuur het pensioenfonds professioneel bestuurt en de belangen van de (ex)-deelnemers en pensioengerechtigden evenwichtig behartigt. Het bestuur heeft er van blijk gegeven dat het hecht aan een goede governance en een goede relatie met het Verantwoordingsorgaan en de RvT.

De RvT spreekt zijn waardering uit voor de inzet van het bestuur, het bestuursbureau en het Verantwoordingsorgaan. Ze heeft de samenwerking als prettig ervaren.

24 juni 2020

Henk Van der Kolk, werknemersvoorzitter
André Snellen, werkgeversvoorzitter
Ad van Dorssen, bestuurslid
Lieske van den Bosch, bestuurslid
Selma Skalli, bestuurslid
Rik Grutters, bestuurslid
Jan de Planque, bestuurslid
Steffi Schaab, bestuurslid
Benne van Popta, bestuurslid
Gert-jan Seffinga, bestuurslid

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

Jaar- rekening

9. Jaarrekening

Bekijk hier de jaarrekening 2019.

BALANS PER 31 DECEMBER 2019 NA RESULTAATSBESTEMMING		
(x €1.000)	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
ACTIVA		
Beleggingen voor risico pensioenfonds (1)	30.572.830	21.610.927
Vorderingen en overlopende activa (2)	391.674	364.049
Overige activa (3)	70.361	46.211
TOTAAL ACTIVA	31.034.865	22.021.187
PASSIVA		
Stichtingskapitaal en reserves (4)	3.009.695	1.237.109
Technische voorzieningen (5)	24.948.013	19.542.009
VPL-schulden (6)	9.181	8.104
Derivaten (7)	1.681.961	876.096
Overige schulden en overlopende passiva (8)	1.386.015	357.869
TOTAAL PASSIVA	31.034.865	22.021.187

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans

STAAT VAN BATEN EN LASTEN			
(X €1.000)	2019		2018
	€	€	€
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (9)		778.777	757.118
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds (10)		5.798.528	88.436
Overige baten (11)		1.632	94
TOTAAL BATEN		6.578.937	845.648
LASTEN			
Pensioenuitkeringen (12)		370.846	335.256
Pensioenuitvoeringskosten (13)			
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (14)		34.120	26.153
- Pensioenopbouw	813.267		722.980
- Toeslagverlening	0		19.227
Rentetoevoeging	-49.187		-48.672
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-376.722		-339.995
- Wijziging marktrente	4.054.484		1.040.089
Wijziging actuariëleuitgangspunten	15.221		-211.189
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	938.922		-36.475
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	10.019		88.591
		5.406.004	1.234.556
Beleggingsrendementen inzake VPL (15)		-38	-203
Saldo overdracht van rechten (16)		-1.006.740	36.757
Overige lasten (17)		2.159	4.112
TOTAAL LASTEN		4.806.351	1.636.631
SALDO VAN BATEN EN LASTEN		1.772.586	-790.983

BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN		
Beleggingsreserves	723.784	101.074
Beleidsreserves	1.048.802	-892.057
	1.772.586	-790.983

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode

KASSTROOMOVERZICHT (X €1.000)				
	2019	2019	2018	2018
	€	€	€	€
KASSTROOM UIT PENSIOENACTIVITEITEN				
ONTVANGSTEN				
Ontvangen premies	762.498		731.849	
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	24.920		14.909	
Overig	356		83	
		787.774		746.841
UITGAVEN				
Betaalde pensioenuitkeringen	-370.120		-334.912	
Betaald in verband met overdracht van rechten	-67.450		-51.666	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-31.565		-21.777	
Overig	-2.246		-3.151	
		-471.381		-411.506
TOTALE KASSTROOM UIT PENSIOENACTIVITEITEN		316.393		335.335
KASSTROOM UIT BELEGGINGSACTIVITEITEN				
ONTVANGSTEN				
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	1.070.909		726.273	
Verkopen en aflossingen van beleggingen	23.251.758		4.581.876	
		24.322.667		5.308.149
UITGAVEN				
Aankopen beleggingen	-24.789.168		-5.458.067	
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-22.490		-22.701	
		-24.811.658		-5.480.768
TOTALE KASSTROOM UIT BELEGGINGSACTIVITEITEN		-488.991		-172.619
NETTO KASSTROOM		-172.598		162.716
Koersverschillen		7.402		0
MUTATIE LIQUIDE MIDDELEN		-165.196		162.716

SAMENSTELLING GELDMIDDELEN		
	2019	2018
	€	€
Liquide middelen primo boekjaar	264.133	101.417
Liquide middelen ultimo boekjaar	98.937	264.133
WAARVAN:		
Liquide middelen (beleggingen voor risico pensioenfonds)	28.576	217.922
Liquide middelen (overige activa)	70.361	46.211

Toelichting op de jaarrekening

1. Algemeen

Activiteiten

Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Detailhandel (hierna ‘het pensioenfonds’), is statutair gevestigd te Utrecht. Het adres is Euclideslaan 201, 3584 BS, te Utrecht. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41178211.

Het pensioenfonds heeft tot doel om de uit de pensioenovereenkomsten en reglementen voortvloeiende verplichtingen jegens de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen, dit overeenkomstig de statuten en relevante wetgeving en tevens in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen. Het bestuur heeft op 24 juni 2020 de jaarrekening vastgesteld.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

2. Grondslagen

Algemenegrondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro’s, tenzij anders is aangegeven.

Continuïteit

Het pensioenfonds kan in het geval van een crisis de voortgang van de dagelijkse bedrijfsvoering garanderen. Het crisisplan van het pensioenfonds treedt dan in werking. Alle (kritische) processen kunnen op afstand worden uitgevoerd en worden gemonitord. Dit geldt tevens voor de strategische leveranciers. Daarbij geldt dat, gezien het pensioenfonds meer pensioenpremie ontvangt dan uitkeert, de liquiditeitspositie tijdens een crisis niet in het geding is. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van deze continuïteitsveronderstelling. Daarbij geldt dat het voortbestaan van het pensioenfonds niet wordt bedreigd.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico’s met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post ‘nog af te wikkelen transacties’. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro’s, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro’s tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:

	31 DEC. 2019	GEMIDDELD 2019	31 DEC. 2018	GEMIDDELD 2018
USD	0,8938	0,8909	0,8748	0,8524
GBP	1,1447	1,1802	1,1141	1,1221

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Wel zijn er twee schattingswijzigingen toegepast zoals opgenomen in de desbetreffende paragraaf.

Schattingswijziging

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekening-posten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen

in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Per 31 december 2019 is de premieopslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid met terugwerkende kracht verhoogd van 0,9% tot 1,1% van de pensioengrondslag. Het effect van deze aanpassing bedraagt een stijging van € 14,0 miljoen van de voorziening. Dit heeft negatief bijgedragen aan het resultaat van het pensioenfonds.

Op 1 januari 2019 is de berekening van de technische voorziening van een ingegaan wezenpensioen gewijzigd. Deze betreft voor leeftijden van 0 tot 18 jaar de helft van de voorziening voor een ingegaan wezenpensioen tot 18 jaar en de helft van de voorziening voor een ingegaan wezenpensioen tot 27 jaar (2018: volledig ingegaan wezenpensioen tot 18 jaar en voor leeftijden boven 18 jaar tot 27 jaar). Het effect van deze aanpassing bedraagt een stijging van € 1,2 miljoen van de voorziening. Dit heeft negatief bijgedragen aan het resultaat van het pensioenfonds.

De twee schattingswijzigingen hebben een totaal een stijging van de voorziening van € 15,2 miljoen tot gevolg. Dit heeft negatief bijgedragen aan het resultaat van het pensioenfonds. De totale impact op de dekkingsgraad is beperkt. Deze is na afronding kleiner dan 0,1%-punt.

Presentatiewijziging

Voor de verschillende cijfermatige overzichten in de risico-paragraaf wordt gebruik gemaakt van de cijfers op basis van look-through. Dit geeft een getrouwer beeld van de werkelijke risico’s. Met ingang van 2019 is Northern Trust als custodian aangesteld. In verband met deze transitie is het mogelijk om de beleggingen op een gedetailleerder niveau te presenteren. Als gevolg hiervan zijn tevens de vergelijkende cijfers met betrekking tot boekjaar 2018 aangepast ten opzichte van de jaarrekening zoals deze over 2018 is opgesteld.

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden, VPL-schulden en derivaten passiva te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend rekening houdend met de verwachte inflatie.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Onderhandse leningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Het begrip reële waarde is te beschouwen als synoniem van marktwaarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrond-

slagen van vastgoedfondsen afwijken van de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Onroerend goed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van kostprijs of lagere reële waarde. De kostprijs zijn de gedane uitgaven, inclusief bouwrente. Na oplevering worden (her)ontwikkelde objecten naar reële waarde geherwaardeerd.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de beursnotering per balansdatum.

De reële waarde van niet-beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van de geldende marktrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico. Vorderingen op banken worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingsmodellen. Indien een derivatenpositie negatief is wordt het bedrag onder de passiva verantwoord.

Overige beleggingen

De infrastructuurfondsen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Geldmarktbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, zijnde de contante waarde van de toekomstige kasstromen (rente en aflossing). Posities in rekening-courantsaldi worden tegen verkrijgingsprijs gewaardeerd.

Securities lending

Het pensioenfonds neemt deel aan een securities-lendingprogramma, waarbij bepaalde effecten voor een korte periode worden uitgeleend aan andere marktpartijen. Beleggingen die in het kader van een securities-lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Als onderpand ontvangen middelen worden opgenomen onder beleggingen. Indien uit hoofde van een securities-lendingprogramma beleggingen als zekerheid zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans van het pensioenfonds opgenomen maar in de toelichting vermeld. Alle uit het securities-lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de desbetreffende transacties verantwoord en in de rentebaten of -lasten in de staat van baten en lasten.

Het pensioenfonds participeert direct in securities lending. Binnen de beleggingspools is indirect sprake van securities lending.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onder-

scheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden, ook als het een schuld betreft, gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening- courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Beleggingsreserve

De beleggingsreserve wordt aangehouden als buffer voor neerwaartse koersfluctuaties van beleggingen. De omvang van deze reserve is gelijk aan het vereist eigen vermogen aan de hand van de standaardtoets van DNB. Zie hiervoor de paragraaf solvabiliteitsrisico in het hoofdstuk Risicobeheer.

Beleidsreserve

De Beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve onder aftrek van de beleggingsreserve.

Technische voorzieningen Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen.

Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen. Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband

met invaliditeit op basis van de toekomstige opbouw waarvoor premievrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB (2018:idem).
- Overlevingstafels, te weten de AG2018 met ervaringssterfte op basis van geactualiseerde fondsspecifieke correctiefactoren (2018:idem).
- Voor niet ingegane partnerpensioenen wordt een fondsspecifieke partnerfrequentie gehanteerd, met uitzondering van de leeftijden 62 tot en met pensioenrichtleeftijd. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Vanaf de pensioenrichtleeftijd wordt uitgegaan van de werkelijke partnersituatie (2018: idem).
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 2 jaar ouder dan de verzekerde vrouw (2018:idem).
- De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 2,5% van het latent partnerpensioen behorend bij het nog niet ingegane ouderdomspensioen. Bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen van minderjarigen voor de helft moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige en voor de helft tot de 27-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen (2018: minderjarigen volledig tot 18 jarigeleeftijd).
- Een kostenopslag ter grootte van 2,2% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten (2018:idem).
- Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is uitgegaan van een revalidatiekans van 0% (2018:idem).
- Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door een invaliditeitsopslag uit de premie van 1,1% (2018: 0,9%) van de pensioengrondslag van de afgelopen twee jaar te nemen.
- Niet-opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan, omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering tot 5 jaar na de ingangsdatum volledig in stand gehouden en vervolgens verlaagd tot nihil (2018:idem).

VPL-schulden

Het pensioenfonds voert drie VPL-regelingen uit. De VPL-overgangsregelingen zijn door cao-partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement. De VPL-schulden betreffen de gefactureerde premies voor de overgangsregelingen waaraan het rendement wordt toegevoegd. De inkoop van de extra pensioenaanspraken wordt onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL-regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats, teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan.

VPL Optiek

Er vindt geen nieuwe opbouw plaats. Het toe te kennen rendement is gelijk aan het rendement op liquiditeiten (zowel positief als negatief). De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de fondsgrondslagen van primo jaar. Daarbij wordt een opslag voor solvabiliteit berekend over de lasten van de inkoop.

VPL Schoenmakerij

De jaarlijks aan de VPL-schuld toe te voegen premie (dotatie) bedraagt 1,0% van het pensioengevend loon. Het toe te kennen rendement is gelijk aan het gemiddelde beleggingsrendement van het pensioenfonds (zowel positief als negatief). De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de fondsgrondslagen primo jaar. Daarbij wordt een opslag voor solvabiliteit berekend over de inkoopwaarde.

VPL Wonen

De jaarlijks aan de VPL-schuld toe te voegen premie (dotatie) bedraagt 1,0% van het pensioengevend loon. Het toe te kennen rendement is gelijk aan het rendement op liquiditeiten (zowel positief als negatief). De reguliere inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de fondsgrondslagen primo jaar. Daarbij wordt een opslag voor solvabiliteit berekend over de inkoopwaarde.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten). Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans

gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers worden verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De premiebaten in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgevers. Voor een beperkt aantal werkgevers zijn de premies gebaseerd op de voorlopige loonsomopgaven. Onder premiebijdragen is separaat opgenomen de hoogte van de inkoopsom(men) inzake ingekochte pensioenaanspraken uit hoofde van VPL.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekenend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitge-

keerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Indexering en overige toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve-, gewezen en gepensioneerde deelnemers jaarlijks aan te passen aan de stijging van het CBS-consumumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens afgeleid, over de periode van juli tot juli daaraan voorafgaand. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

Het toeslagbeleid kent op dit moment geen mogelijkheid van inhaaltoeslagverlening.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 0,235% negatief (2018: 0,260% negatief), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve aan het eind van het vorig verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Er wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen en afkopen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijzigingmarktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijzigingmarktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden

beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo overdracht van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2019						
ACTIVA						
					31-12-2019	31-12-2018
					€	€
1. Beleggingen voor risico pensioenfond						
Vastgoedbeleggingen x					1.231.750	1.030.272
Aandelen					8.644.488	5.809.278
Vastrentende waarden					17.648.739	13.487.360
Derivaten					2.955.810	992.461
Overige beleggingen					92.043	291.556
					30.572.830	21.610.927
	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleg- gingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 1						
januari 2019	1.030.272	5.809.278	13.487.360	116.365	291.556	20.734.831
Aankopen	715.000	16.018.905	18.285.909	654.226	0	35.674.040
Verkopen	-681.344	-14.961.503	-14.918.753	-1.894.725	-15.334	-32.471.659
Herwaardering Overige mutaties	167.822	1.777.808	794.223	2.397.983	5.167	5.143.003
	0	0	0	0	-189.346	-189.346
Stand per 31 december 2019						
	1.231.750	8.644.488	17.648.739	1.273.849	92.043	28.890.869
Schuldpositie derivaten (credit)						1.681.961
						30.572.830

De aan- en verkopen in aandelen en vastrentende waarden liggen in 2019 hoger dan gebruikelijk als gevolg van de administratieve verwerking van de overgang van custodian, de transitie naar de nieuwe aandelenbenchmark, en de ontvangsten en transitie van de ontvangen beleggingen in het kader van de collectieve waardeoverdrachten.

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2019						
	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 1						
januari 2018	940.827	6.724.047	11.207.993	-132.067	1.508.587	20.249.387
Aankopen	133.904	427.200	4.833.536	118	0	5.394.758
Verkopen	-75.427	-933.691	-3.705.409	254.677	-35.351	-4.495.201
Herwaardering Overige mutaties	30.968	-408.278	-175.323	-6.363	33.891	-525.105
	0	0	0	0	110.992	110.992
Herclassificatie	0	0	1.326.563	0	-1.326.563	0
Stand per 31 december 2018						
	1.030.272	5.809.278	13.487.360	116.365	291.556	20.734.831
Schuldpositie derivaten (credit)						
						876.096
						21.610.927

Bij overige mutaties is het verschil van de begin- en eindstand van de liquide middelen opgenomen.

De beleggingen in het geldmarktfonds zijn met ingang van 1 januari 2018 geclassificeerd als vastrentende waarden in plaats van overige beleggingen.

VASTGOEDBELEGGINGEN		
	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Onroerend goed in ontwikkeling	7.287	7.732
Niet-Beursgenoteerde beleggingen	541.704	530.435
Beursgenoteerde vastgoedfondsen	682.759	492.105
	1.231.750	1.030.272

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

AANDELEN		
Beursgenoteerde aandelen	7.352.276	4.538.450
Niet-beurs genoteerde aandelen	1.256	0
Private equity	26.418	26.042
Beursgenoteerde en niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	1.264.538	1.244.786
	8.644.488	5.809.278

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

VASTRENTENDE WAARDEN		
Staatsobligaties	9.446.026	7.991.657
Geldmarktfondsen	3.761.510	1.678.945
Leningen op schuldbekentenis	13.014	15.603
Bedrijfsobligaties	3.471.264	2.889.981
Vastrentende beleggingsfondsen	27.274	54.958
Hypothecaire leningen	929.651	856.216
	17.648.739	13.487.360

Met ingang van 1 januari 2018 zijn de geldmarktfondsen gerubriceerd als vastrentende waarden in plaats van overige beleggingen.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

OBLIGATIES				
	2019		2018	
	€	%	€	%
Franse staatsobligaties	3.625.571	20,5	2.919.681	21,7
Duitse staatsobligaties	1.741.674	9,9	1.421.158	10,5
	5.367.245	30,4	4.340.839	32,2

DERIVATEN		
	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Valutaderivaten	63.308	13.882
Aandelenderivaten	19.091	0
Rentederivaten	2.873.411	978.579
	2.955.810	992.461

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 6,8 miljoen (2018: € 111,7 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van (staats)obligaties en € 1.241,7 miljoen (2018: € 310,4 miljoen) in de vorm van cash als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking.

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 437,5 miljoen aan initial margin verstrekt aan Central Clearing Party LCH Clearnet in de vorm van (staats)obligaties in relatie tot zijn Cleared Interest Rate Swap posities.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2019:

TYPE CONTRACT 2019					
	Gemiddelde looptijd	Contract-omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
		€	€	€	€
Valutaderivaten		6.309.435	40.843	63.308	22.465
Aandelenderivaten		157	0	19.091	19.091
Rentederivaten		26.645.425	1.233.006	2.873.411	1.640.405
		32.955.017	1.273.849	2.955.810	1.681.961

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2018:

TYPE CONTRACT 2018					
	Gemiddelde looptijd	Contract-omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
		€	€	€	€
Valutaderivaten		7.646.808	-33.490	13.882	47.372
Aandelenderivaten		8.831	0	0	0
Rentederivaten		27.650.978	149.855	978.579	828.724
		35.306.617	116.365	992.461	876.096
				31-12-2019	31-12-2018
				€	€
Overige beleggingen					
Infrastructuurfondsen				63.467	73.634
Liquide middelen				28.576	217.922
				92.043	291.556

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde. Voor de meerder-

heid van de financiële instrumenten vanhet pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

PER 31 DECEMBER 2019					
	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
	€	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	682.759	7.287	0	541.704	1.231.750
Aandelen	8.616.814	0	0	27.674	8.644.488
Vastrentende waarden	17.608.451	0	13.014	27.274	17.648.739
Derivaten	0	0	1.273.849	0	1.273.849
Overige beleggingen	28.576	0	0	63.467	92.043
	26.936.600	7.287	1.286.863	660.119	28.890.869

PER 31 DECEMBER 2018					
	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
	€	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	492.997	7.732	0	529.543	1.030.272
Aandelen	5.783.237	0	0	26.041	5.809.278
Vastrentende waarden	13.416.799	0	15.603	54.958	13.487.360
Derivaten	0	0	116.365	0	116.365
Overige beleggingen	217.922	0	0	73.634	291.556
	19.910.955	7.732	131.968	684.176	20.734.831

VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA		
	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Vorderingen op de werkgevers	150.670	136.401
Leningen verzekeringsmaatschappijen	203	221
Beleggingsdebiteuren	232.122	222.218
Overige vorderingen en overlopende activa	8.679	5.209
	391.674	364.049

De premie-oplegging is gebaseerd op de loonaangifte. Dit heeft als gevolg dat de premie-oplegging twee maanden later plaatsvindt dan de periode waar de premie-oplegging betrekking op heeft. Daardoor is een vordering op de werkgevers van toepassing.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar, met uitzondering van de leningen aan verzekeringsmaatschappijen waarvan een deel van de leningen een looptijd langer dan één jaar heeft (€ 144). Deze leningen betreffen grotendeels annuïteitenleningen met een resterende looptijd tot en met 2036. De jaarlijkse annuïteit bedraagt in 2019 € 12 en het gehanteerde rentepercentage betreft 4%.

VORDERING OP DE WERKGEVER(S)		
Vorderingen op werkgever(s)	154.931	140.101
Voorzieningen dubieuze debiteuren	-4.261	-3.700
	150.670	136.401

VERLOOP VAN DE VOORZIENING DUBIEUZE DEBITEUREN		
	2019	2018
	€	€
Stand per 1 januari	3.700	2.769
Afgeschreven vorderingen	-936	-1.876
Dotatie ten laste van de rekening van baten en lasten	1.497	2.807
	4.261	3.700

BELEGGINGSDEBITEUREN		
	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Interest	150.678	142.296
Nog af te wikkelen transacties	56.883	1.459
Dividend en dividend- en couponbelasting	23.166	8.374
Overig	1.395	70.089
	232.122	222.218

OVERIGE ACTIVA		
Liquide middelen	70.361	46.211

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

STICHTINGSKAPITAAL EN RESERVES			
PASSIVA			
		31-12-2019	31-12-2018
		€	€
Beleggingsreserves		4.307.360	3.583.576
Beleidsreserves		-1.297.665	-2.346.467
		3.009.695	1.237.109
	Beleggings-reserves	Beleids-reserves	Totaal
Stand per 1 januari 2018	3.482.502	-1.454.410	2.028.092
Bestemming van saldo baten en lasten	101.074	-892.057	-790.983
Stand per 1 januari 2019	3.583.576	-2.346.467	1.237.109
Bestemming van saldo baten en lasten	723.784	1.048.802	1.772.586
Stand per 31 december 2019	4.307.360	-1.297.665	3.009.695

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden, VPL-schulden en derivaten passiva te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend rekening houdend met de verwachte prijsinflatie.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaard model. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de risicoparagraaf.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

	2019		2018	
	€	%	€	%
Stichtingskapitaal en reserves	3.009.695	112,1	1.237.109	106,3
Minimaal vereist eigen vermogen	1.099.687	104,4	868.325	104,4
Vereist eigen vermogen	4.307.360	117,3	3.583.576	118,3

De beleidsdekkingsgraad betreft eind 2019 109,6% (2018: 110,6%). De vermogenspositie van het pensioenfonds kan net als ultimo 2018 worden gekarakteriseerd als een reservetekort.

De reële dekkingsgraad betreft eind 2019 87,6% (2018: 89,6%).

Herstelplan

Het pensioenfonds had eind 2018 ook een reservetekort en hiervoor een herstelplan ingediend bij DNB. Dit is gebeurd op 29 maart 2019. DNB heeft het herstelplan beoordeeld en op 23 mei 2019 goedgekeurd.

Het bestuur verwacht vanuit het herstelplan dat de beleidsdekkingsgraad zich binnen de wettelijke termijn van 10 jaar, na ongeveer 4 jaar, tot het vereist vermogen zal herstellen. Als het feitelijke herstel achter blijft lopen op het herstelplan kan het bestuur aanvullende maatregelen treffen.

Het herstelplan van 2019 toont op basis van eigen rendementsparameters een verwacht herstel van de dekkingsgraad ultimo 2019 tot 109,1%. De gerealiseerde dekkingsgraad betreft 112,1%. Met name het positieve beleggingsrendement heeft meer aan het herstel bijdragen dan verwacht.

Het pensioenfonds heeft op 30 maart 2020 het herstelplan voor 2020 ingediend.

Voorstel tot resultaatbestemming

Het saldo van de staat van baten en lasten wordt voor € 723.784 toegevoegd aan de beleggingsreserves. Het resterende positieve saldo van € 1.048.802 wordt toegevoegd aan de beleidsreserves.

TECHNISCHE VOORZIENINGEN		
	2019	2018
	€	€
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		
Stand per begin boekjaar	19.542.009	18.307.453
Pensioenopbouw	813.267	722.980
Toeslagverlening	0	19.227
Rentetoevoeging	-49.187	-48.672
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-376.722	-339.995
Wijziging marktrente	4.054.484	1.040.089
Wijziging actuariële uitgangspunten	15.221	-211.189
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	938.922	-36.475
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	10.019	88.591
	24.948.013	19.542.009

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Toeslagverlening

Het bestuur beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen van het pensioenfonds toereikend zijn om de opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen te verhogen. Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is dus geen zekerheid of en in hoeverre het pensioenfonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het pensioenfonds reserveert geen gelden voor toekomstige toeslagen.

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2020 geen toeslag te verlenen (1 januari 2019: 0,1%).

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 0,235% negatief (2018: 0,260% negatief), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve aan het eind van het vorig verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen en afkopen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

RENTEPERCENTAGE PER 31 DECEMBER	
2017	1,64
2018	1,50
2019	0,87

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van hetpensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excasokosten) worden actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijzigingmarktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijziging marktrente.

wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Per 31 december 2019 is de premieopslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid met terugwerkende kracht verhoogd van 0,9% tot 1,1% van de pensioengrondslag. Het effect van deze aanpassing op het resultaat van het pensioenfonds bedraagt € 14,0 miljoen negatief. Daarnaast is de berekening van de technische voorziening van een ingegaan wezenpensioen gewijzigd met als gevolg een negatief resultaat voor het pensioenfonds van € 1,2 miljoen.

WIJZIGING UIT HOOFDE VAN OVERDRACHT VAN RECHTEN		
	2019	2018
	€	€
Toevoeging aan de technische voorzieningen	1.013.990	15.135
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-75.068	-51.610
	938.922	-36.475

OVERIGE MUTATIES VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN		
	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Resultaat op kanssystemen: Sterfte	-16.873	-11.511
Arbeidsongeschiktheid	27.343	30.083
Mutaties	-1.155	3.248
Inkoop VPL	3.509	66.771
Overige technische grondslagen	-2.805	0
	10.019	88.591

De inkoop VPL is in 2018 hoog door de éénmalige inkoop van aanspraken voor VPL-Wonen. Hiervoor is een koopsom ontvangen. De wijziging van de AOW-leeftijd heeft een positief effect van € 2,5 miljoen op het pensioenfonds. Daarnaast is per 1 januari 2019 het opbouwpercentage voor ouderdomspensioen van 1,622% naar 1,560% verlaagd, waarbij de pensioenleeftijd gehandhaafd blijft op 67 jaar. Deze wijziging heeft uitsluitend effect op de premievrijgestelde opbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers. De totale impact van

de wijziging is € 9,6 miljoen. Daarvan is in het jaarwerk van 2018 € 9,3 miljoen in het resultaat onder wijziging actuariële uitgangspunten opgenomen. Het restant in 2019 bedraagt € 0,3 miljoen positief.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	2019		2018	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieven	9.915.091	308.000	7.703.988	300.479
Gepensioneerden	5.495.688	114.945	4.662.126	103.321
Slapers	9.537.234	802.939	7.175.895	812.652
Voorziening voor pensioenverplichtingen	24.948.013	1.225.884	19.542.009	1.216.452

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 67 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,560% (2018: 1,622%) van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen tot maximaal een bedrag van € 55.927 (2018: € 54.614) verminderd met de franchise van € 13.582 (2018: € 13.101). De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de leeftijd van 20 jaar. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst. Werkgevers kunnen vanaf 1 januari 2007 deelnemen aan de aanvullende pensioenregeling. Als een werkgever deze regeling afsluit, geldt deze voor alle werknemers die deelnemen aan de verplichte regeling en een salaris boven het maximum loon Wfsv hebben. De pensioenopbouw bedraagt 1,560% (2018: 1,622%) over het loon boven het maximum loon Wfsv. De premie voor de basisregeling betreft 22,5% (2018: 21,6%) en voor de aanvullende pensioenregeling 25,7% (2018: 24,7%).

Toeslagverlening

Vanwege de voorwaardelijkheid van het toeslagenbeleid is het niet zeker of en in hoeverre er toeslagen worden verleend. De Pensioenwet stelt dan ook dat er in dat geval een consistent geheel dient te zijn tussen de gewekte verwachtingen, de financiering en het realiseren van voorwaardelijke toeslagen. Met andere woorden: als het pensioenreglement stelt dat het de ambitie is om op de pensioenen bepaalde toeslagen te verlenen, dan moet het pensioenfonds deze ambitie ook naar verwachting in voldoende mate kunnen nakomen en duidelijk en helder over deze verwachtingen communiceren.

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2020 geen toeslag te verlenen (1 januari 2019: 0,1%).

VPL-SCHULDEN		
Schuld VPL-Optiek	7.522	8.077
Schuld VPL-Schoen	305	194
Schuld VPL-Wonen	1.354	-167
	9.181	8.104

	2019	2018
	€	€
Schuld VPL-Optiek		
Stand per begin boekjaar	8.077	8.858
Rendementstoekenning	-34	-38
Toekenning VPL aanspraken	-521	-743
	7.522	8.077

De schuld VPL-Optiek loopt naar verwachting komend boekjaar volledig af.

Schuld VPL-Schoen		
Stand per begin boekjaar	194	41
Dotatie inzake premies	263	260
Rendementstoekenning	-1	-1
Toekenning VPL aanspraken	-151	-106
	305	194

De schuld VPL-Schoen loopt naar verwachting komend boekjaar volledig af.

Schuld VPL-Wonen		
Stand per begin boekjaar	-167	0
Inbreng VPL regeling	0	66.035
Dotatie inzake premies	4.755	4.450
Rendementstoekenning	-3	-164
Reguliere toekenning VPL aanspraken	-3.231	-4.920
Eénmalige toekenning VPL aanspraken	0	-65.568
	1.354	-167

De schuld VPL-Wonen loopt naar verwachting komend boekjaar volledig af.

Begin 2018 heeft BPF Wonen de VPL-reserve van € 66 miljoen overgedragen aan BPF Detailhandel. Per 31 december 2018 is, na de reguliere onttrekkingen, de volledige liggende VPL-schuld van Wonen aangewend voor een directe gedeeltelijke toekenning (86%) van de VPL-aanspraken aan alle deelnemers. In 2019 en 2020 zal de schuld worden

aangevuld vanuit de premie en krijgen de deelnemers met de geboortejaren 1954 en 1955 het resterende deel (tot 100%) van de VPL-aanspraken toegekend. Per 31 december 2020 wordt het restant van de VPL-reserve aangewend voor gekorte toekenning aan deelnemers met geboortejaren 1956 en hoger middels een glijdende schaal.

DERIVATEN		
	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Derivaten	1.681.961	876.096

OVERIGE SCHULDEN EN OVERLOPENDE PASSIVA		
	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Schulden inzake ambtshalve premienota's	9.680	9.514
Pensioenuitkeringen	175	108
Beleggingscrediteuren	1.347.962	323.176
Belastingen en premies sociale verzekeringen	7.585	6.926
Btw schuld	7.118	7.205
Overige schulden en overlopende passiva	13.495	10.940
	1.386.015	357.869

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Schulden inzake ambtshalve premienota's bestaan ultimo 2019 uit een schuld in verband met opgelegde ambtshalve nota's van € 9.680 (2018: € 9.514). Het pensioenfonds is vanwege het ontbreken van onderliggende deelnemersgegevens niet in staat om aan deelnemers pensioenrechten toe te kennen. Om een afwijking tussen premie- oplegging en het toekennen van aanspraken te voorkomen is het bedrag van nog niet ontvangen gefactureerde ambtshalve premie als schuld verantwoord.

BELEGGINGSCREDITEUREN		
CSA verplichtingen	1.221.015	323.143
Nog af te wikkelen transacties	126.947	33
	1.347.962	323.176

De btw schuld bestaat ultimo 2019 uit een historische te betalen btw voor de periode voor een bedrag van € 6.060 (2018: € 6.177), rente van € 700 (€ 700) en een btw schuld voor het vierde kwartaal van € 358 (2018: € 328).

Risicobeheer

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM- studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Onderstaand in deze risicoparagraaf worden per risico een aantal cijfermatige overzichten getoond. Het totaal van de beleggingen in de risicoparagraaf sluit aan op het totaal van de balans, maar er zitten verschuivingen tussen subcategorieën in de beleggingen. Dit wordt verklaard doordat de custodian Northern Trust gebruik maakt van look- trough gegevens op detailniveau. Dit geeft een getrouwer beeld van de werkelijke risico's.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de ondernemingen en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

DE AANWEZIGE DEKKINGSGRAAD HEEFT ZICH ALS VOLGT ONTWIKKELD		
	2019	2018
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	106,3	111,1
Premie	-0,5	-0,8
Uitkering	0,1	0,2
Toeslagverlening	-	-0,1
Korting van aanspraken en rechten Beleggingsrendementen (exclusief renteafdekking)	-19,1	-1,8
Renteafdekking	10,9	2,5
Wijziging rentetermijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen	-18,2	-6,0
Grondslagwijzigingen	-	1,3
Overige oorzaken	-5,6	-0,1
DEKKINGSGRAAD PER 31 DECEMBER	112,1	106,3

Het effect bij overige oorzaken is een kruiseffect. Dit is een effect als gevolg van een combinatie van de andere effecten. Deze post is relatief groot als er sprake is van grote tegen-gestelde effecten in het verloop van de dekkingsgraad. De bepaling van de procentuele effecten van de diverse resultaat-bronnen op de dekkingsgraad zijn uitgedrukt ten opzichte van de dekkingsgraad primo jaar. Dit zorgt er voor dat de optelling van dekkingsgraad primo jaar plus alle afzonderlijke procentu-ele effecten niet leidt tot de dekkingsgraad ultimo jaar.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioen-fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspe-cifieke restrisico's (na afdekking).De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2019	2018
	€	€
S1 Renterisico	331.358	459.462
S2 Risico zakelijke waarden	3.162.201	2.498.872
S3 Valutarisico	1.223.429	992.261
S4 Grondstoffenrisico	0	0
S5 Kredietrisico	1.176.031	1.039.752
S6 Verzekeringstechnisch risico	833.879	649.606
S7 Liquiditeitsrisico	0	0
S8 Concentratierisico	0	0
S9 Operationeel risico	0	0
S10 Actief risico	0	0
Diversificatie-effect	-2.419.538	-2.056.377
TOTAAL	4.307.360	3.583.576

Dit resulteert per 31 december 2019 is een vereiste dekkingsgraad van 117,3% (2018: 118,3%).

	2019	2018
	€	€
Vereist pensioenvermogen	29.255.373	23.125.585
Voorziening pensioenverplichting	24.948.013	19.542.009
Vereist eigen vermogen	4.307.360	3.583.576
Aanwezig pensioenvermogen	3.009.695	1.237.109
Tekort	-1.297.665	-2.346.467

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggin-gen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogeneten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op het verkleinen van de “duration-mismatch”. Dit wordt gerealiseerd door het kopen van meer langlopende obligaties in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul) en het binnen de portefeuille vervangen van kortlopende obligaties door langlopende obligaties of door middel van renteswaps. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Hierdoor wordt de “duration-mismatch” verkleind, maar het pensioenfonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds aan de tegenpartij betaalt. Bij het afsluiten van een swap kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

De duratie en het effect van de renteafdekking kan als volgt worden samengevat:

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	Duratie	€	Duratie
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	17.648.739	7,2	13.487.360	7,6
Vastrentende waarden (na derivaten)	18.881.745	22,2	13.637.215	26,0
(Nominale) pensioenverplichtingen	24.948.013	24,9	19.542.009	23,8

DE SAMENSTELLING VAN DE VASTRENTENDE WAARDEN NAAR LOOPTIJD IS ALS VOLGT:				
	31-12-2019		31-12-2018	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 1 jaar	4.049.304	23,9	1.617.919	12,0
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	3.897.706	23,0	3.675.572	27,2
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	3.529.316	20,8	3.248.395	24,1
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	2.395.330	14,1	2.262.416	16,7
Resterende looptijd > 20 jaar	3.076.227	18,2	2.697.618	20,0
	16.947.883	100,0	13.501.920	100,0

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende beleid en de looptijden van de verplichtingen.

De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 5 jaar	1.976.140	7,9	1.757.780	9,0
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	2.374.946	9,5	2.066.429	10,6
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	5.737.886	23,0	4.652.221	23,8
Resterende looptijd > 20 jaar	14.859.041	59,6	11.065.579	56,6
	24.948.013	100,0	19.542.009	100,0

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd in-direct vastgoed en converteerbare obligaties) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt beheerst binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix. Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico wordt gebruik gemaakt van

derivaten.

Valutarisico (S3)

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert door veranderingen in de valutakoersen voor deze waarden.

Het strategische beleid voor valuata afdekking is in 2019 niet gewijzigd. Het pensioenfonds dekt 75% van het valutarisico op de USD en GBP af.

DE VALUTAPOSITIE PER 31 DECEMBER 2019 VÓÓR EN NA AFDEKKING DOOR VALUTADERIVATEN IS ALS VOLGT WEER TE GEVEN:			
			2019
	Totaal	Valuta- derivaten	Netto positie
	Voor afdekking	Afdekking	Na afdekking
	€	€	€
EUR	16.661.478	5.728.474	22.389.952
GBP	469.103	-340.415	128.688
USD	7.237.343	-5.353.022	1.884.321
Overige	4.482.102	5.806	4.487.908
TOTAAL NIET EUR	12.188.548	-5.687.631	6.500.917
	28.850.026	40.843	28.890.869

DE VALUTAPOSITIE PER 31 DECEMBER 2018 VÓÓR EN NA AFDEKKING DOOR VALUTADERIVATEN IS ALS VOLGT WEER TE GEVEN:			
			2018
	Totaal	Valuta- derivaten	Netto positie
	Voor afdekking	Afdekking	Na afdekking
	€	€	€
EUR	12.132.296	3.893.840	16.026.136
GBP	376.374	-263.727	112.647
USD	5.061.917	-3.663.741	1.398.176
Overige	3.197.734	138	3.197.872
TOTAAL NIET EUR	8.636.025	-3.927.330	4.708.695
	20.768.321	-33.490	20.734.831

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitvoerende instelling of generieke factoren.

pensioenfonds. In aanvulling hierop maakt het pensioenfonds voor afdekking van het prijrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures. De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar regio is als volgt:

Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het

	2019		2018	
	€	%	€	%
Europa	15.280.424	52,8	11.170.382	53,8
Europa (niet-EU)	769.595	2,7	671.417	3,2
Noord-Amerika	6.329.500	21,9	4.167.367	20,1
Centraal- & Zuid-Amerika	1.029.386	3,6	739.072	3,6
Azië	1.823.735	6,3	1.185.783	5,7
Pacific	1.324.684	4,6	1.036.672	5,0
Overige	1.059.696	3,7	1.647.773	8,0
Subtotaal vastgoed, aandelen en vastr. waarden	27.617.020	95,6	20.618.466	99,4
Derivaten	1.273.849	4,4	116.365	0,6
TOTAAL	28.890.869	100,0	20.734.831	100,0

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar sectoren is als volgt:

	2019		2018	
	€	%	€	%
Energie	632.834	2,2	580.553	2,8
Basismaterialen	484.760	1,7	407.092	2,0
Industrie	1.073.913	3,7	737.651	3,6
Defensieve consumptiegoederen	1.427.867	4,9	893.714	4,3
Cyclische consumentengoederen	951.803	3,3	938.611	4,5
Gezondheidszorg	1.000.029	3,5	694.046	3,4
Financiële dienstverlening	2.941.661	10,2	3.231.752	15,6
Technologie	1.706.629	5,9	1.138.640	5,5
Communicatiediensten	1.020.535	3,5	493.030	2,4
Nutsbedrijven	483.912	1,7	346.551	1,7
Overheid en overheidsinstellingen	10.020.535	34,7	8.565.529	41,0
Vastgoed	1.280.066	4,4	1.088.425	5,3
Derivaten	1.273.849	4,4	116.365	0,6
Hypotheken	929.651	3,2	863.923	4,2
Diversen	3.662.825	12,7	638.949	3,1
TOTAAL	28.890.869	100,0	20.734.831	100,0

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het pensioenfonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van onderpand bij hypothecaire

geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingsnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Valuta forward contracten worden via Continuous Linked Settlement geset-teld om het settlementrisico te mitigeren. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpar-tijen waarmee ISDA/ CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	2019		2018	
	€	%	€	%
Europa	12.642.656	74,6	9.141.079	67,7
Europa (niet-EU)	351.254	2,1	417.657	3,1
Noord-Amerika	1.160.689	6,8	1.066.592	7,9
Centraal- & Zuid-Amerika	921.806	5,4	660.535	4,9
Azië	788.942	4,7	470.951	3,5
Pacific	85.924	0,5	178.952	1,3
Overige	996.612	5,9	1.566.154	11,6
TOTAAL	16.947.883	100,0	13.501.920	100,0

De samenstelling van de vastrentende waarden naar sectoren is als volgt:

	2019		2018	
	€	%	€	%
Energie	272.858	1,6	231.368	1,7
Basismaterialen	133.581	0,8	118.972	0,9
Industrie	208.691	1,2	137.408	1,0
Defensieve consumptiegoederen	631.605	3,7	375.673	2,8
Cyclische consumentengoederen	0	0,0	191.563	1,4
Financiële dienstverlening	2.265.231	13,4	2.218.385	16,4
Technologie	74.633	0,4	56.213	0,4
Communicatiediensten	378.473	2,2	304.567	2,3
Nutsbedrijven	171.763	1,0	147.221	1,1
Overheid en overheidsinstellingen	10.136.167	59,9	8.565.529	63,4
Niet-gespecificeerd binnen beleggingsfondsen	0	0,0	7.729	0,1
Hypotheken	929.651	5,5	0	0,0
Overige	1.745.230	10,3	1.147.292	8,5
TOTAAL	16.947.883	100,0	13.501.920	100,0

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind van het boekjaar gepubliceerd is als volgt:

	2019		2018	
	€	%	€	%
AAA	2.917.450	17,2	2.697.800	20,0
AA	5.612.986	33,1	4.558.989	33,8
A	1.626.804	9,6	1.829.612	13,5
BBB	1.702.787	10,0	1.443.189	10,7
Lager dan BBB	1.956.954	11,6	1.604.702	11,9
Geen rating	3.130.902	18,5	1.367.628	10,1
TOTAAL	16.947.883	100,0	13.501.920	100,0

Verzekeringstechnische risico’s (actuariële risico’s, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevenrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijdensrisico niet te herverzekeren.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadersreserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het pensioenfonds is om arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risico-componenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Het pensioenfonds beschikt in de beleggingsportefeuille over voldoende obligaties die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentratie in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering. De belangrijkste vorm van concentratierisico in de verplichtingen van het pensioenfonds is de demografische opbouw van de deelnemers. De demografische opbouw van de deelnemers is niet te beïnvloeden. Ultimo 2019 is in de totale deelnemerspopulatie de verhouding mannen en vrouwen in het pensioenfonds 40%:60% (2018: 39%:61%). De gemiddelde leeftijd bedraagt 45 jaar (2018: 44 jaar waarbij sprake is van een gelijkmatige leeftijdsspreiding).

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen, maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het pensioenfonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft, worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Ultimo 2019 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	%	€	%
Franse staatsobligaties	3.625.571	11,7	2.919.681	13,2
Duitse staatsobligaties	1.741.674	5,6	1.421.158	6,5
Nederlandse staatsobligaties	732.163	2,4	643.442	2,9
Oostenrijkse staatsobligaties	-	-	476.542	2,2
TOTAAL	6.099.408	19,7	5.460.823	24,8

Overige gegevens

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Het saldo van de staat van baten en lasten wordt voor € 723.784 toegevoegd aan de beleggingsreserves. Het resterende positieve saldo van € 1.048.802 wordt toegevoegd aan de beleidsreserves.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit van geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder TKP Pensioen B.V. (TKP). Met TKP is een uitbestedingsovereenkomst en een service level overeenkomst (SLA) gesloten.

Het bestuur beoordeelt periodiek de kwaliteit van de uitvoering van Blackrock, Northern Trust en TKP door middel van performancerapportages, SLA-rapportages, In Control Statements en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402 type II-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het pensioenfonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet

langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofdgeregeldie hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen, spreiding onder tegenpartijen en door te werken met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het aangaan van marktexposure in de uitvoering van het passievebeleggingsbeleid.
- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico'safgedekt.
- Renteswaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuillebeïnvloeden.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractueleverplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met TKP Pensioen B.V. De overeenkomst is aangegaan voor onbepaalde tijd en heeft een opzegtermijn van één jaar. Het contract is in 2019 opgezegd. De vergoeding voor 2020 zal ongeveer € 22 miljoenbedragen.

Het pensioenfonds heeft zich gecommitteerd aan de volgende investeringen:

INVESTERINGSVERPLICHTINGEN		
	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Private equity	6.517	4.922
Vastgoed	0	29.460
Aandelen	0	2.212
Infrastructuur	2.774	7.013
	9.291	43.607

Voorwaardelijke verplichtingen

Ultimo boekjaar lopen er drie procedures met betrekking tot handhaving van de verplichtstelling. Het bestuur verwacht dat ook in hoger beroep zal blijken dat deze werkgevers onder de verplichtstelling vallen.

Verstrekte zekerheden en garanties

Er is een bankgarantie afgegeven in verband met de huur van een kantoor in Utrecht voor een bedrag van € 52 aan Yield Plus Nederland BV.

Verbonden partijen Identiteit van verbondenpartijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen tussen het pensioenfonds de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Voor zo ver van toepassing zijn transacties met verbonden partijen tegen marktconforme voorwaarden gerealiseerd.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen geen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds. De directeur en medewerkers van het bestuursbureau nemen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds op basis van voorwaarden in de pensioenregeling.

Toelichting op de staat van baten en lasten over2019

PREMIEBIJDAGEN VOOR RISICO PENSIOENFONDS		
	2019	2018
	€	€
De premiebijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:		
Pensioenpremie huidig jaar	763.608	678.508
Pensioenpremie voorgaand jaar	5.989	2.513
Eénmalige koopsom	5.276	4.760
Koopsom toekenning VPL aanspraken	3.904	71.337
	778.777	757.118
De stijging van de premie wordt voornamelijk verklaard door de instroom van actieve deelnemers vanuit BPF Dranken en BPF PSL en een hoger premiepercentage.		
Kostendeekkende premie	970.685	874.762
Feitelijke premie	763.608	678.508
Gedempte premie	581.408	545.276

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord. De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

KOSTENDEKKENDE PREMIE		
	2019	2018
	€	€
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	765.127	694.085
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	146.968	136.656
Opslag voor uitvoeringskosten	20.614	18.864
Opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	30.478	18.805
Risicopremie voor ANW aanvulling	7.498	6.352
TOTAAL KOSTENDEKKENDE PREMIE	970.685	874.762

FEITELIJKE PREMIE		
	2019	2018
	€	€
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	589.850	519.072
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	114.934	103.407
Opslag voor uitvoeringskosten	20.614	30.855
Opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	30.478	18.805
Risicopremie voor ANW aanvulling	7.732	6.369
TOTAAL FEITELIJKE PREMIE	763.608	678.508

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

GEDEMPTE PREMIE		
	2019	2018
	€	€
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	287.481	278.381
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	59.264	57.438
Opslag voor uitvoeringskosten	20.614	18.865
Opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	30.478	18.805
Risicopremie voor ANW aanvulling	5.887	5.119
Inkoop voorwaardelijke onderdelen van de regeling	177.684	166.668
TOTAAL GEDEMPTE PREMIE	581.408	545.276

BELEGGINGSRESULTATEN RISICO PENSIOENFONDS		
	2019	2018
	€	€
Vastgoedbeleggingen	209.879	63.736
Aandelen	1.948.382	-291.222
Vastrentende waarden	1.164.881	156.037
Derivaten	2.468.294	122.907
Overige beleggingen	7.092	36.978
	5.798.528	88.436

BELEGGINGSRESULTATEN RISICO PENSIOENFONDS 2019				
	Directe beleg- gings- opbrengst	Indirecte beleg- gings- opbrengst	Kosten vermo- gens- beheer	TOTAAL
	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	42.582	167.822	-525	209.879
Aandelen	173.191	1.777.808	-2.617	1.948.382
Vastrentende waarden	377.859	794.223	-7.201	1.164.881
Derivaten	81.873	2.397.983	-11.562	2.468.294
Overige beleggingen	2.510	5.167	-585	7.092
	678.015	5.143.003	-22.490	5.798.528

BELEGGINGSRESULTATEN RISICO PENSIOENFONDS 2018				
	Directe beleg- gings- opbrengst	Indirecte beleg- gings- opbrengst	Kosten vermo- gens- beheer	TOTAAL
	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	33.186	30.968	-418	63.736
Aandelen	119.572	-408.278	-2.516	-291.222
Vastrentende waarden	338.199	-175.323	-6.839	156.037
Derivaten	140.425	-6.363	-11.155	122.907
Overige beleggingen	3.731	33.891	-644	36.978
	635.113	-525.105	-21.572	88.436

Transactiekosten worden niet direct bij het pensioenfonds in rekening gebracht en deze worden daarom niet afzonderlijk weergegeven. Deze kosten maken deel uit van de indirecte beleggingsopbrengst.

OVERIGE BATEN		
	2019	2018
	€	€
Interest waardeoverdrachten	4	0
Interest overig	6	7
Andere baten	1.622	87
	1.632	94

De andere bate betreft voornamelijk een bate uit een bij collectieve waardeovername verkregen herverzeke-
ringscontract van € 1.294. Daarnaast heeft het pensioenfonds heeft een schuld opgenomen inzake nog af
te dragen btw. De verlaging van € 117 in 2019 aan dit deel van de btw schuld aan de fiscus is als een andere
bate verantwoord.

PENSIOENUITKERINGEN		
	2019	2018
	€	€
Ouderdomspensioen	284.386	253.310
Prepensioen	794	442
Partnerpensioen	53.996	48.421
Wezenpensioen	922	723
Invalideitpensioen	2.668	2.696
Afkoop pensioenen	28.098	29.683
Garantieregeling Maxeda	-18	-19
	370.846	335.256

De wettelijke afkoopgrens is € 484,09 (2018: € 474,11) per jaar.

PENSIOENUITVOERINGSKOSTEN		
	2019	2018
	€	€
Bestuurskosten	950	880
Administratiekostenvergoeding	22.535	20.516
Accountantskosten	121	98
Controle en advieskosten (excl. accountantskosten)	2.265	1.894
Contributies en bijdragen	1.077	1.005
Dwangsommen en boetes	0	0
Overige	6.207	754
Kosten bestuursbureau	965	1.006
	34.120	26.153

Bestuurskosten

De bestuurskosten hebben betrekking op de vergoeding
voor de werkzaamheden verband houdende met diverse
vergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, ver-
goeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten
voor bestuursleden, leden raad van toezicht en het verant-
woordingsorgaan.

Het beloningsbeleid van het bestuur en de raad van toezicht
volgt het Besluit uitvoering Pensioenwet en de aanbeveling van
de Pensioenfederatie 'deskundig en competent pensioenfonds
bestuur'. Hieruit volgt de volgende beloningsstructuur:

FUNCTIE	TIJDSBESTEDING	VERGOEDING OP JAARBASIS
Bestuurslid	0,4 VTE	€ 58
Voorzitter van een commissie	0,5 VTE	€ 72
Voorzitter bestuur	0,6 VTE	€ 86
Lid Raad vanToezicht	0,1 VTE	€ 14
Voorzitter Raad vanToezicht	0,2 VTE	€ 29

Voor leden van het verantwoordingsorgaan geldt een vaste
vergoeding van € 5 op jaarbasis.

van de WNT (Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen
in de (semi-)publieke sector).

In 2019 is de beloningsstructuur gewijzigd met als belangrij-
ste wijziging dat de grondslag voor de vergoeding, op basis
van vervangingswaarde, periodiek wordt aangepast.
De vergoeding voor het bestuur, Raad van Toezicht en het VO
kan jaarlijks worden geïndexeerd conform de door het CBS
vastgestelde ontwikkeling van de cao-lonen in de sector fi-
nanciële dienstverlening. Indexatie van de bedragen kan nooit
leiden tot een (voltijd) bedrag dat hoger ligt dan het maximum

De hoogte van de vergangingswaarde uit 2011 van EUR 140
duizend is in 2019 verhoogd met de loonindex over de jaren
2016-2018 van 2,94%, de periode waarover de indexatiesys-
tematiek is aangevangen voor het bestuursbureau.
Indien de vergoeding btw plichtig is, wordt de vergoeding
inclusief btw vergoed. De totale bestuurskosten bedragen
€ 950 (2018: € 880). Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen
toegekend.

Accountantshonoraria

De kosten voor de controle van de jaarrekening zijn:

2018: € 89.000
2019: € 120.000

Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds waren in 2019 gemiddeld 7 werknemers in dienst (2018: 7 werknemers). Dit betreffen werknemers werkzaam op het bestuursbureau, alle overige werkzaamheden zijn uitbesteed. Er zijn geen werknemers in het buitenland actief (2018: idem).

MUTATIE VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO VAN HET PENSIOENFONDS		
	2019	2018
Pensioenopbouw	813.267	722.980
Toeslagverlening	0	19.227
Rentetoevoeging	-49.187	-48.672
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-376.722	-339.995
Wijziging marktrente	4.054.484	1.040.089
Wijziging actuariële uitgangspunten	15.221	-211.189
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	938.922	-36.475
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	10.019	88.591
	5.406.004	1.234.556

BELEGGINGSRENDEMENTEN INZAKE VPL		
	2019	2018
	€	€
Rendementstoerekening VPL	-38	-203

SALDO OVERDRACHT VAN RECHTEN		
	2019	2018
	€	€
Inkomende waardeoverdrachten	-12.375	-14.592
Collectieve inkomende waardeoverdrachten	-1.049.270	-317
Inkomende waardeoverdrachten klein pensioen	-12.545	0
Uitgaande waardeoverdrachten	27.512	51.666
Uitgaande waardeoverdrachten klein pensioen	39.938	0
	-1.006.740	36.757

Bij collectieve waardeoverdrachten gaat het om ontvangsten van BPF Dranken en BPF PSL.

OVERIGE LASTEN		
	2019	2018
	€	€
Interest waardeoverdrachten	38	19
Interest	617	152
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	1.497	2.807
Btw	0	944
Overig	7	190
	2.159	4.112

Het pensioenfonds heeft een schuld opgenomen inzake nog af te dragen btw. De toevoeging in 2018 aan dit deel van de btw schuld aan de fiscus is als een overige last verantwoord.

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

HET RESULTAAT BOEKJAAR VAN € 1.772.586 (POSITIEF) IS ALS VOLGT VERDEELD:	
	2019
	€
Beleggingsreserve	723.784
Beleidsreserve	1.048.802
	1.772.586

Gebeurtenissen na balansdatum

In het voorjaar van 2020, na balansdatum maar voor het opmaken van de jaarrekening, is de Coronacrisis uitgebroken. Als gevolg van de crisis is er een bijzondere situatie ontstaan. De waarde van de beleggingen in zakelijke waarden is in vergelijking met 31 december 2019 fors gedaald, waardoor ook de dekkinggraad is gedaald.

Daarnaast heeft de Coronacrisis aanzienlijke gevolgen voor de sector, met impact op het aantal werkende (en pensioenopbouwende) deelnemers en de financiële posities van aangesloten ondernemingen. Dit heeft direct gevolgen voor de premies en het incassobeleid in 2020 vanwege een mogelijk gebrek aan liquiditeiten bij de werkgevers. Het pensioenfonds heeft zich gebogen over de uitvoering van betalingsregelingen, om werkgevers extra tijd te geven de premienota's te voldoen, tot maximaal 60 dagen. Meer dan drie duizend werkgevers hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Een voorwaarde om in aanmerking te komen betreft de aanvraag voor de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW). De betalingsregelingen hebben namelijk als doel de pensioenpremies te kunnen voldoen met de NOW-uitkeringen. Aangezien de premieontvangsten hoger zijn dan de uit te betalen pensioenen is er genoeg in kas om de pensioenen te blijven uitkeren. Daarnaast beschikt de beleggingsportefeuille over meer dan voldoende liquide middelen. Om de tijdelijk lagere premieontvangsten op te vangen is de liquiditeitsbuffer bij pensioen-uitvoering verhoogd. Indien ontslagen volgen bij de aangesloten ondernemingen, zal de premie over 2020 lager uitvallen.

Het pensioenfonds is er voor verantwoordelijk dat kritische processen zoals het verzorgen van uitkeringen blijvend worden uitgevoerd. Om dat te kunnen garanderen heeft het bestuur met de uitbestedingspartijen direct maatregelen getroffen. Bijvoorbeeld door fysieke contacten te beperken en geen bijeenkomsten te plannen of bij te wonen.

Op het moment van opmaken van de jaarrekening is er nog steeds veel onzeker en is het niet mogelijk de (financiële) impact van de crisis in 2020 op het pensioenfonds vast te stellen. Voor actuele informatie wordt daarom naar de website van het pensioenfonds verwezen.

Het voortbestaan van het pensioenfonds komt niet in gevaar, om die reden is de jaarrekening opgesteld op basis van continuïteit.

Utrecht, 24 juni 2020

Henk van der Kolk, werknemersvoorzitter

André Snellen, werkgeversvoorzitter

Ad van Dorssen, bestuurslid

Lieske van den Bosch, bestuurslid

Selma Skalli, bestuurslid

Rik Grutters, bestuurslid

Jan de Planque, bestuurslid

Steffi Schaab, bestuurslid

Benne van Popta, bestuurslid

Gert-jan Seffinga, bestuurslid

10.

Overige gegevens

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Het saldo van de staat van baten en lasten wordt voor € 723.784 toegevoegd aan de beleggingsreserves. Het resterende positieve saldo van € 1.048.802 wordt toegevoegd aan de beleidsreserves.

Actuariële verklaring

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Detailhandel te Utrecht is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de

vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 93.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 6.200.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik

die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- De technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- De kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- Het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuariel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pen-

sioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, maar niet lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 25 juni 2020

drs. R.T. Schilder AAG

Verbonden aan Towers Watson
Netherlands B.V.

Controleverklaring van de
onafhankelijk accountant

Verklaring over de jaarrekening 2019

Aan: het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het stichtingskapitaal en reserves van de stichting op 31 december 2019 en van het saldo van baten en lasten over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel te Utrecht gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- De balans per 31 december 2019;
- De staat van baten en lasten over 2019; en
- De toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Ne-

derlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (Covid-19)

Wij wijzen op de toelichting in de paragraaf 'Gebeurtenissen na balansdatum' van de jaarrekening waarin het bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (Covid-19) op Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel en op de omgeving waarin het pensioenfonds opereert alsmede de genomen maatregelen om met deze ge-

beurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat er nog steeds onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten in te schatten. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag
- de overige gegevens
- bijlagen

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720.

Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaar- rekening en de accountants- controle

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- Het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- Een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel een getrouw beeld

Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van

materieel belang ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 25 juni 2020
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Origineel getekend door A. Korver-Heins RA

Onze doelstelling is een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat

Bijlage

Bijlage

Bij controleverklaring

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren

van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden.

Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.

- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in

de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.

- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

MEERJARENOVERZICHT					
	2019	2018	2017	2016	2015
Aantallen					
Werkgevers ultimo	32.779	32.803	28.984	27.627	27.296
Actieve deelnemers ultimo	308.000	300.479	266.372	255.011	259.199
Gewezen deelnemers	802.939	812.652	784.083	738.742	714.113
Gepensioneerden	114.945	103.321	99.249	93.742	91.229
Gemiddelde leeftijd actieve deelnemers	39	39	38	38	37
Gemiddelde leeftijd (gewezen) deelnemers	43	42	42	42	42
Gemiddelde leeftijd gepensioneerden	73	73	73	73	72
Gemiddelde leeftijd gehele populatie	45	44	44	44	43
Gepensioneerden					
Ouderdomspensioen	92.791	84.128	80.742	76.213	72.635
Partnerpensioen	20.462	17.590	16.908	15.952	16.860
Wezenpensioen	785	707	657	630	676
Arbeidsongeschiktheidspensioen	845	834	871	888	1.036
Prepensioen	62	62	71	59	22
Premiepercentage					
Ouderdoms- en partnerpensioen	22,5%	21,6%	21,6%	19,4%	19,4%
Aanvullend pensioen	25,7%	24,7%	24,7%	22,2%	22,2%
Opbouwpercentage per dienstjaar					
Ouderdomspensioen	1,560%	1,622%	1,75%	1,75%	1,75%
Aanvullend pensioen	1,560%	1,622%	1,75%	1,75%	1,75%
Partnerpensioen	1,092%	1,135%	1,225%	1,225%	1,23%
Toeslag op pensioenaanspraken en -rechten					
Actieve deelnemers	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,00%
Gewezen deelnemers en gepensioneerden	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,00%

GEPENSIONEERDEN PER 31-12-2019			
	Aantallen	Gemiddelde uitkering bruto in €)	Gemiddelde leeftijd
Ouderdomspensioen (m)	43.189	4.170	74
Ouderdomspensioen (v)	49.606	2.163	74
Ouderdomspensioen (m/v)	92.795	3.097	74
Nabestaandenpensioen (m)	4.150	2.102	67
Nabestaandenpensioen (v)	16.312	2.756	75
Nabestaandenpensioen (m/v)	20.462	2.624	73
Wezenpensioen (m/v)	785	1.034	16
Arbeidsongeschiktheidspensioen	845	3.031	56
Prepensioen (m)	47		
Prepensioen (v)	11		
Prepensioen (voor leeftijd 65)	58	7.291	63
TOTAAL	114.945		

MUTATIEOVERZICHT					
	Actieve Deelnemers	Gewezen deelnemers	Arbeidsongeschik- te deelnemers	Gepen- sioneerden	TOTAAL
Stand per 31 december 2018	292.261	812.652	8.218	103.321	1.216.452
Van gewezen deelnemer naar deelnemer	16.202	-16.202	0	0	0
Van deelnemer naar gewezen deelnemer	-65.647	65.647	0	0	0
Arbeidsongeschiktheid	-823	-440	1.263	0	0
Revalidering	205	227	-432	0	0
Pensionering	-1.234	-3.939	-182	5.355	0
Toetreding	52.513	24.611	0	157	77.281
Overlijden	-170	-1.363	-94	-3.307	-4.934
Waardeoverdracht	5.676	-23.700	244	9.419	-8.361
Afkoop emigratie / klein pensioen	0	-54.554	0	0	-54.554
Stand per 31 december 2019	298.983	802.939	9.017	114.945	1.225.884

Over het Pensioenfonds

Het pensioenfonds is opgericht op 1 januari 1972 en statutair gevestigd in Utrecht. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41178211. De laatste statutenwijziging vond plaats per 31 december 2018. Het pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie.

Organisatie

Pensioenfonds Detailhandel is er voor haar deelnemers. Om het werk zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen doen, bestaat het pensioenfonds uit verschillende onderdelen die nauw met elkaar samenwerken.

Bestuur

Het bestuur draagt de eindverantwoordelijkheid voor het beleid en de uitvoering daarvan en zorgt ervoor dat alle bepalingen, regels en overeenkomsten worden nageleefd. Om alle belangen te kunnen behartigen, bestaat het bestuur uit werkgeversleden, werknemersleden en een vertegenwoordiger van de gepensioneerden.

- De werkgeversleden (maximaal vijf) worden voorgedragen door:
- Detailhandel Nederland
 - De werknemersleden (maximaal vier) door voorgedragen door:
 - FNV
 - CNV Vakmensen

De vertegenwoordiger van de gepensioneerden (maximaal één) wordt gekozen middels verkiezingen.

Het bestuur is paritair samengesteld. In 2019 was de heer Van der Kolk fungerend voorzitter. De bestuursleden worden voor een periode van vijf jaar benoemd. De heer Meerman is afgetreden als bestuurslid op 1 januari 2019. Mevrouw Skalli en mevrouw Van den Bosch zijn in 2019 als bestuurslid toegetreten. De termijn van de heer Filippini als vertegenwoordiger van de gepensioneerden liep af in 2019. In de zomer van 2019 is door middel van verkiezingen de heer De Planque gekozen als opvolger van de heer Filippini met ingang van 1 januari 2020. De heer Van der Kolk is met ingang van 1 januari 2020 voor een twee termijn voorgedragen door de FNV.

NAAM	FUNCTIE	VERTEGENWOORDIGING	TERMIJN TOT EN MET
André Snellen	Werkgeversvoorzitter	Detailhandel Nederland	2020
Lieske van den Bosch	Lid	Detailhandel Nederland	2023
Leo Rolf	Lid	Detailhandel Nederland	2019
Ad van Dorssen	Lid	Detailhandel Nederland	2022
Benne van Popta	Lid	Detailhandel Nederland	2021
Henk van der Kolk	Werknemersvoorzitter	FNV	2019
Selma Skalli	Lid	FNV	2024
Rik Grutters	Lid	FNV	2022
Gert-Jan Seffinga	Lid	CNV Vakmensen	2020
Cor Filippini	Lid	Gepensioneerden	2019

Commissies

De commissies hebben onder andere als taak beleids- en bestuursonderwerpen voor te bereiden, rapportages te beoordelen en eventueel wijzigingen voor te stellen, specifieke taken te begeleiden of voor te bereiden (bijvoorbeeld ALM-studie) en uit te voeren en tevens het bestuur te adviseren op het betreffende beleidsterrein. De samenstelling van de commissies wordt door het bestuur bepaald. Iedere commissie bestaat uit maximaal vijf bestuursleden waarvan één voorzitter, eventueel ondersteund door deskundigen. De commissies hebben de volgende aandachtsgebieden:

- Commissie Vermogensbeheer: Vermogens- en vastgoedbeheer;
- Commissie Finance & Risk: Budget, jaarwerk en riskmanagement;
- Commissie Pensioenen: Premie-inning, actuariële zaken, pensioenregelingen en uitvoering;
- Commissie Communicatie: Werkgevers- en deelnemerscommunicatie.

Het aandachtsgebied premie-inning is in 2019 overgedragen aan de Commissie Pensioen.

Samenstelling commissies

Commissie Finance & Risk:

- Rik Grutters (voorzitter)
- André Snellen
- Lieske van den Bosch
- Gert-Jan Seffinga;
- Henk van der Kolk

Commissie Vermogensbeheer:

- Benne van Popta (voorzitter)
- Ad van Dorssen
- Cor Filippini
- Rik Grutters
- André Snellen

Commissie Pensioenen:

- Ad van Dorssen (voorzitter)
- Selma Skalli
- Cor Filippini
- Leo Rolf
- Henk van der Kolk

Commissie Communicatie:

- Gert-Jan Seffinga (voorzitter)
- Leo Rolf
- Lieske van den Bosch
- Selma Skalli
- Benne van Popta

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit negen werknemersleden, vier pensioengerechtigden en één werkgeverslid en worden voor vier jaar benoemd.

Het werkgeverslid van het Verantwoordingsorgaan wordt benoemd door:

- Detailhandel Nederland

De werknemersleden van het Verantwoordingsorgaan worden benoemd door:

- FNV
- CNV Vakmensen

De gepensioneerde leden van het Verantwoordingsorgaan worden benoemd door:

- Vereniging van gepensioneerden uit de Detailhandel

De vijf vacatures die nog openstonden uit 2018 zijn in 2019 ingevuld. De leden van het Verantwoordingsorgaan zijn per ultimo 2019:

NAAM	VERTEGENWOORDIGING	TERMIJN TOT EN MET
Wilma van Aken	FNV	2022
Ton Boonekamp	VGd	2022
Arnold van Dantzych	VGd	2022
Roald Jacobs	Detailhandel Nederland	2022
Ron Kraaijenhagen	VGd	2022
Susanne Mienstra	CNV Vakmensen	2022
Rabinder Raghoë	FNV	2022
Erik Veurtjes	CNV Vakmensen	2022
Bart van Wijck	VGd	2022
Arlotte Oort	FNV	2023
Gerard Kortekaas	FNV	2023
Jochem Atema	FNV	2023
Maily Hollander	FNV	2023
Martin Wessel	FNV	2023

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht wordt benoemd door het bestuur op (bindende) voordracht van het Verantwoordingsorgaan. De benoemingstermijn bedraagt vier jaar. Een lid van de Raad van Toezicht kan maximaal één keer worden herbenoemd. De heer Beetsma is in 2019 herbenoemd.

NAAM	FUNCTIE	TERMIJN TOT EN MET
Henk Schuijt	Voorzitter	2021
Ton Meijs	Lid	2022
Roel Beetsma	Lid	2023

Pensioen Platform Detailhandel

Pensioen Platform Detailhandel (PPD) is het bestuurlijke orgaan voor overleg tussen sociale partners en de bij Detailhandel Nederland betrokken pensioenfondsen. Binnen dit gremium wordt kennis en expertise opgebouwd om de toekomstdiscussie over de arbeidsvoorwaarde pensioen voor de ‘handel’ te voeren. Beslissingsbevoegdheden van sociale partners omtrent pensioenregelingen leggen deze sociale partners expliciet bij het PPD dat enerzijds de kennis en kunde opbouwt om deze beslissingen adequaat te kunnen nemen en anderzijds goed geworteld blijft in de sociale partners. De afspraken tussen het PPD en het pensioenfonds zijn in 2017 vastgelegd in een Bedrijfstakuitvoeringsovereenkomst.

Het bestuursbureau

Het bestuursbureau is belast met de dagelijkse operatie van het pensioenfonds alsmede met de overige door het bestuur aan de organisatie opgedragen taken. De medewerkers van het bestuursbureau zijn in dienst van het pensioenfonds. Het bestuur heeft een directeur benoemd die leidinggeeft aan het bestuursbureau.

Uitvoering pensioen- en vermogensbeheer

Het pensioenfonds heeft de uitvoering van het pensioenbeheer uitbesteed aan TKP en het vermogensbeheer grotendeels aan BlackRock Investment Management (UK).

Ondersteuning en advies

Het pensioenfonds laat zich bij zijn werkzaamheden ondersteunen en/of adviseren door de volgende partijen:

Adviserend actuaaris

Mercer Nederland B.V.

Beleggingen

Houthoff Buruma	Juridisch
Aon Hewitt Investments	Operationeel advies
Mercer Nederland B.V.	ALM
Rob Bauer Consultants B.V.	Advies
Finance Ideas	Vastgoed advies
EY Montesquieu	Risk Manager Beleggingen

Compliance officer

Curemonte Legal Perspectives B.V.

Risk management ORM

Improven

Controle en waarmerken

Het pensioenfonds heeft voor de controle en het waarmerken van de jaarrekening met de volgende partijen een overeenkomst gesloten:

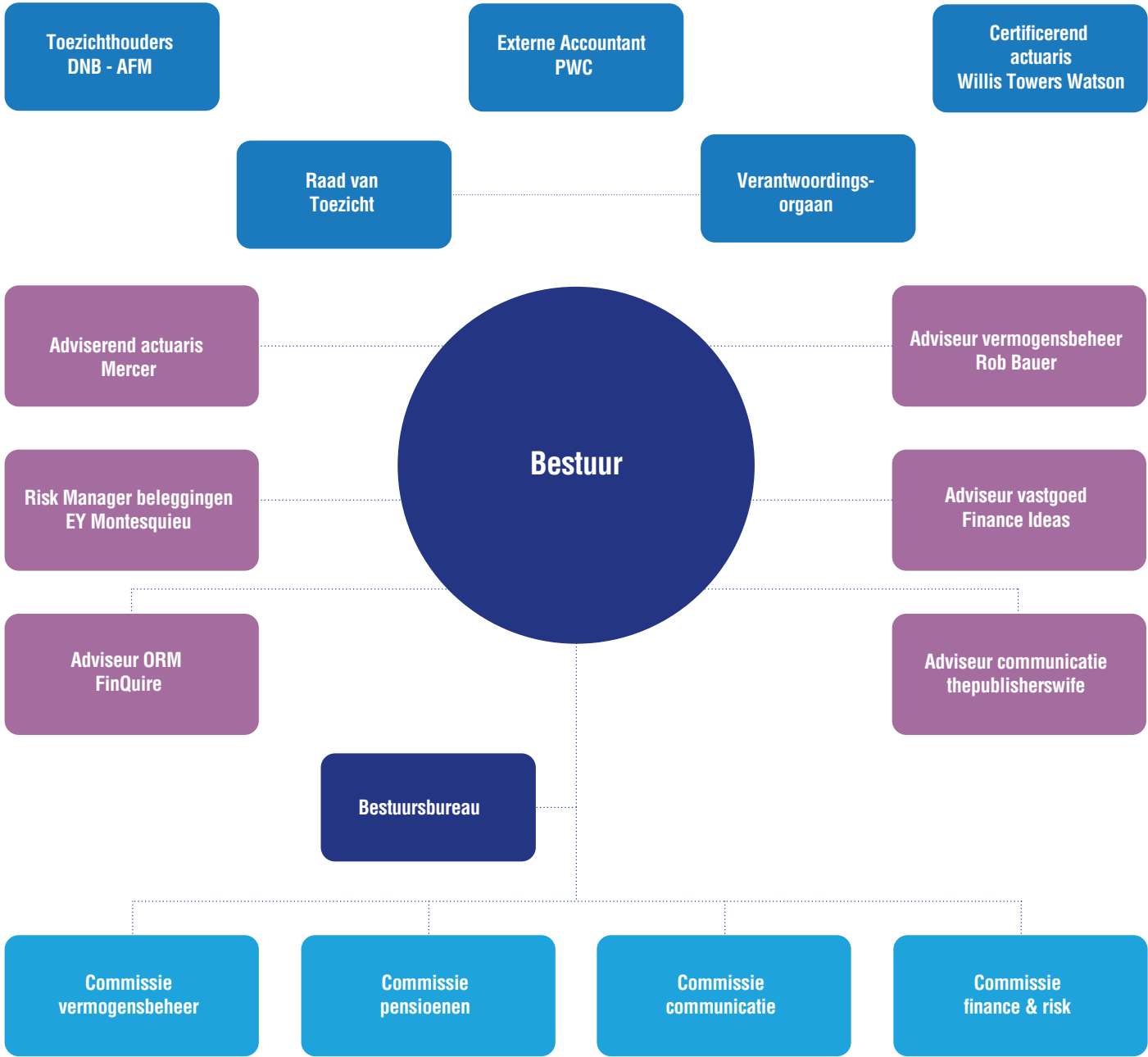
Certificerend actuaaris

Willis Towers Watson

Onafhankelijke Accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Organogram van het pensioenfonds

Colofon

Dit is het jaarverslag van de Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel.

Euclideslaan 201, 3584 BS Utrecht
Telefoon 030 767 0110

www.pensioenfondsdetailhandel.nl

Concept & realisatie : thepublisherswife.

© Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de
Detailhandel 2020.

